

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA

LOKALNE AKCIJSKE GRUPE „VINODOL“

2014. – 2020.

Bribir, prosinac 2019. godine

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Podmjera 19.1. „Pripremna pomoć“ u okviru Mjere 19. „LEADER – CLLD“

LAG „VINODOL“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014. – 2020.

Udio sufinanciranja: 90 % EU, 10 % RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

Naziv:	LAG „VINODOL“	
Kontakti:		
	Adresa:	Bribir 46a, 51253 Bribir
	Telefon:	+385(0)51436 231
	Fax:	+385(0)51436 231
	Gsm:	+385 (0)91 6266 441
	Kontakt osoba:	Marjan Baričević
	e-mail:	lag.vinodol@gmail.com
	Web stranica:	www.lag-vinodol.hr
Osnovne informacije o LAG-u:		
	Obuhvat administrativnih jedinica lokalne razine:	7
	Gradovi:	Bakar, Crikvenica, Kraljevica, Novi Vinodolski
	Općine:	Čavle, Kostrena, Vinodolska općina
	Broj naselja:	54
	Površina (km²):	683
	Broj stanovnika:	44.109
	Gustoća stanovnika:	64,58
Izrađivač Lokalne razvojne strategije: Centum percent d.o.o., Zagreb		

SADRŽAJ

SADRŽAJ	I
POPIS KRATICA	II
POPIS TABLICA.....	III
POPIS GRAFIKONA	IV
POPIS SLIKA.....	V
POPIS PRILOGA	VI
UVOD	1
1. OPIS PODRUČJA OBUHVAĆENOG LAG-om „VINODOL“	2
1.1. OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE PODRUČJA	2
1.1.1. Površina i granice područja	3
1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike	3
1.1.3. Kulturno povijesna i prirodna baština	4
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture.....	7
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture.....	10
1.2. GOSPODARSKE ZNAČAJKE PODRUČJA.....	11
1.2.1. Glavne gospodarske djelatnosti.....	11
1.2.2. Najznačajnija gospodarska djelatnost.....	13
1.2.2. Stanje gospodarstva	19
1.2.3. Tržište radne snage	21
1.3. DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE PODRUČJA	23
1.3.1. Broj i gustoća stanovnika	23
2. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA.....	25
2.1. Rezultati analize stanja	25
2.2. Rezultati analize anketnih upitnika i održanih radionica.....	27
2.3. SWOT analiza.....	28
3. CILJEVI, PRIORITETI I MJERE LRS ZA PODRUČJE LAG-a.....	31
3.1. Razvojna vizija	31
3.2. Ciljevi, prioriteti i mjere LRS.....	31
3.3. Opis mjera i operacija za dostizanje ciljeva uključujući definiranje korisnika kriterija prihvatljivosti i očekivanih rezultata	34
3.4. Međusobna interakcija dijelova LRS	38
3.5. Inovativni i integrirani karakter LRS i doprinos horizontalnim ciljevima	40
3.6. Procedura odabira projekata, uključujući proceduru dodjeljivanja višeg intenziteta potpore.....	42
3.6.1. Raspisivanje natječaja i odabir projekata	42

3.6.2. Procedura izbjegavanja sukoba interesa	43
3.6.3. Procedura za dodjelu većeg intenziteta potpore	44
3.7. Opis tema planiranih projekata suradnje i način odabira projekata suradnje	44
3.7.1. Planirani projekti suradnje.....	44
3.7.2. Procedura pripreme i odobrenja projekta suradnje.....	45
3.8. Usklađenost LRS s nadređenim dokumentima.....	45
4. UKLJUČENOST LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS	46
4.1. Sudjelovanje različitih interesnih skupina u izradi LRS i primjena načela “odozdo prema gore”	46
4.2. Opis partnerstva.....	47
5. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS.....	49
5.1. Tijek provedbe LRS na nivou svake godine unutar programskog razdoblja 2014.-2020.	49
5.2. Procjena broja projekata za vrijeme programskog razdoblja 2014.-2020.....	50
6. PRAĆENJE I PROCJENA PROVEDBE LRS	50
7. SPOSOBNOST PROVEDBE LRS	51
7.1. Ljudski kapaciteti za provedbu LRS	51
7.2. Financijski kapacitet za provedbu LRS	52
7.3. Iskustvo o provedbi LEADER pristupa u programskom razdoblju 2007-2013	53
7.4. Iskustvo o provedbi projekata izvan mjere LEADER	53
8. FINANCIJSKI PLAN	54

POPIS KRATICA

APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
CLLD	Community Led Local Development (Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)
EAGF	Europski poljoprivredni jamstveni fond
EK	Europska komisija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESI fondovi	Europski strukturni i investicijski fondovi (EPFRR, EFPR, EFRR, ESF i KF)
EU	Europska unija
FP	Fokus područje
FTE	Full-time equivalent (ekvivalent punog radnog vremena)
GIR	Godišnje izvješće o radu LAG-a
IPARD	Instrument pretprijetne pomoći za ruralni razvoj
JLS	Jedinica lokalne samouprave
LAG	Lokalna akcijska grupa
LAG natječaj	Natječaj koji objavljuje i provodi LAG za mjeru, podmjeru, tip operacije koji je naveden u odabranoj LRS LAG-a i namijenjen je korisnicima sa područja LAG-a
LEADER	Liaisons Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
LRS	Lokalna razvojna strategija
MPO	Ministarstvo poljoprivrede
OO	Ocjenjivački odbor
OP	Odbor za praćenje
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PGŽ	Primorsko-goranska županija
PRR/Program	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
RH	Republika Hrvatska
UO	Upravni odbor
UT	Upravljačko tijelo

POPIS TABLICA

Tablica 1.	Površina i broj stanovnika po JLS – područje LAG-a „VINODOL“	2
Tablica 2.	POVS (Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove) - područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za EU	6
Tablica 3.	Ceste na području LAG-a „VINODOL“	7
Tablica 4.	Broj poduzetnika po općinama/gradovima, za razdoblje od 2012. do 2014.g... 11	
Tablica 5.	Broj aktivnih obrta po općinama/gradovima (na dan 31.12.) za razdoblje od 2012. do 2014.g.....	12
Tablica 6.	Poljoprivredne površine iz PPUG/O (izvod iz GIS BAZE).....	13
Tablica 7.	Domaće životinje na području LAG-a prema vrsti i JLS.....	14
Tablica 8.	Pčelari i pčelinje zajednice na području LAG-a „VINODOL“	15
Tablica 9.	Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a „VINODOL“	15
Tablica 10.	Korisnici potpora u poljoprivredi prema JLS na području LAG-a „VINODOL“	15
Tablica 11.	Osnovni podaci o poduzetnicima na području LAG-a „VINODOL“	19
Tablica 12.	Nezaposlene osobe na području LAG-a „VINODOL“ prema spolu i razini obrazovanja na dan 31.12.2014.g.....	22
Tablica 13.	Nezaposlene osobe na području LAG-a „VINODOL“ prema spolu i starosti na dan 31.12.2014.g.....	22
Tablica 14.	Broj i gustoća stanovnika područja LAG-a „VINODOL“	23
Tablica 15.	Demografska kretanja na području LAG-a 2001.-2011.g.....	23
Tablica 16.	Prirodno kretanje stanovništva u 2013.g	24
Tablica 17.	Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a „VINODOL“	24
Tablica 18.	Broj aktivnih udruga po JLS na području LAG-a „VINODOL“	25
Tablica 19.	Usklađenosti prioriteta PRR s prioritetima i mjerama LRS.....	45
Tablica 20.	Usklađenost LRS s LEADER specifičnim ciljevima.....	46
Tablica 21.	Indikativni akcijski plan (plan aktivnosti)	49
Tablica 22.	Dodatni izvori financiranja LAG-a „VINODOL“- 2016.g.	53
Tablica 23.	Indikativni financijski plan po mjerama	55
Tablica 24.	Indikativni financijski plan sa brojem projekata po godinama provedbe	55

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1.	Broj poduzetnika prema djelatnosti u 2014. g.....	11
Grafikon 2.	Broj zaposlenih prema djelatnosti u 2014. g.	12
Grafikon 3.	Vrsta uporabe zemljišta prema JLS	14
Grafikon 4.	Vrsta uporabe zemljišta u ha	14
Grafikon 5.	Dobna struktura PG-a	16
Grafikon 6.	Spolna struktura PG-a.....	16
Grafikon 7.	Broj dolazaka i noćenja turista 2010. do 2014.g. na području LAG-a.....	17
Grafikon 8.	Dolasci i noćenja turista u 2014. g. prema JLS	18
Grafikon 9.	Prikaz smještajnih kapaciteta i broj ležaja u 2014.g.....	18
Grafikon 10.	Prihodi poduzeća prema djelatnostima na području LAG-a „VINODOL“....	20

POPIS SLIKA

Slika 1.	Područje LAG-a „VINODOL“ po JLS	2
Slika 2.	Ciljevi, prioriteti i mjere.....	32

POPIS PRILOGA

Prilog 1.	Zaštićena kulturna dobra na području LAG-a „VINODOL“
Prilog 2.	Područje ekološke mreže Natura 2000 na području LAG-a „VINODOL“
Prilog 3.	Broj poduzetnika i broj zaposlenih prema djelatnostima na području LAG-a u 2014.g.
Prilog 4.	Vrsta uporabe zemljišta na području LAG-a „VINODOL“
Prilog 5.	Broj dolazaka i noćenja turista 2010. do 2014.g. na području LAG-a „VINODOL“ prema JLS
Prilog 6.	Prikaz vrste smještajnih kapaciteta na području LAG-a „VINODOL“ u 2014.g.
Prilog 7.	Tradicionalna jela s područja LAG-a „VINODOL“
Prilog 8.	Prihodi po djelatnosti (tvrtke) u 2013. i 2014.g.
Prilog 9.	Obrazovne ustanove na području LAG-a „VINODOL“
Prilog 10.	Analiza anketnih upitnika
Prilog 11.	Pokazatelji LRS (indikatori izlaza, rezultata i učinka)
Prilog 12.	Kriteriji odabira Zahtjeva za potporu
Prilog 14.	Dijagram tijeka provedbe projekta suradnje
Prilog 15.	Popis aktivnosti uključivanja dionika u izradu LRS
Prilog 16.	Analiza rizika provedbe LRS
Prilog 17.	Indikativan plan evaluacije
Prilog 18.	Usklađenost LRS s nadređenim dokumentima

UVOD

Održivi razvoj lokalne i ruralne sredine danas je jedan od temeljnih prioriteta razvoja u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Ravnomjeran i održivi razvoj lokalnih i ruralnih područja usmjeren je jačanju konkurentnosti gospodarstva, povećanju životnog standarda i većoj zapošljivosti, očuvanju prirodne, kulturne i tradicijske baštine, razvijanju moderne poljoprivredne, tradicijske i turističke proizvodnje, ulaganju u društvenu i komunalnu infrastrukturu, odnosno stvaranju sredine ugodne za život.

Lokalna akcijska grupa „VINODOL“ (u daljnjem tekstu: LAG) osnovana je 2012.g. s ciljem unaprjeđenja kvalitete života na području LAG-a, kroz održiv lokalni razvoj i LEADER pristup. Temeljna zadaća LAG-a je promicanje ruralnog područja te unaprjeđenje interesa od važnosti za područje LAG-a, s naglaskom na mogućnost korištenja sredstava iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR).

LAG je osnovan kao udruga čiji su osnivači 3 jedinice lokalne samouprave (Grad Crikvenica, Grad Novi Vinodolski i Vinodolska općina), lokalne javne ustanove, predstavnici lokalnog poslovnog sektora i civilnog sektora. Dana 27. travnja 2015. godine, u LAG su pristupile nove članice (jedinice lokalne samouprave): Grad Bakar, Grad Kraljevica, Općina Čavle i Općina Kostrena. Danas LAG obuhvaća područje 7 jedinica lokalne samouprave i prostire se na površini od 683 km², gdje živi 44 109 stanovnika.

LAG nosi ime prema Vinodolskoj dolini (*lat. Vallis Vinearia*), koja je u povijesti bila oaza vinove loze, područje poznato po proizvodnji vina. Kao najbolji primjer povijesne povezanosti cjelokupnog područja LAG-a, ističe se Vinodolski zakonik koji dokazuje da je cjelokupno područje bilo u sastavu vinodolske upravno-političke cjeline još davne 1288. g.

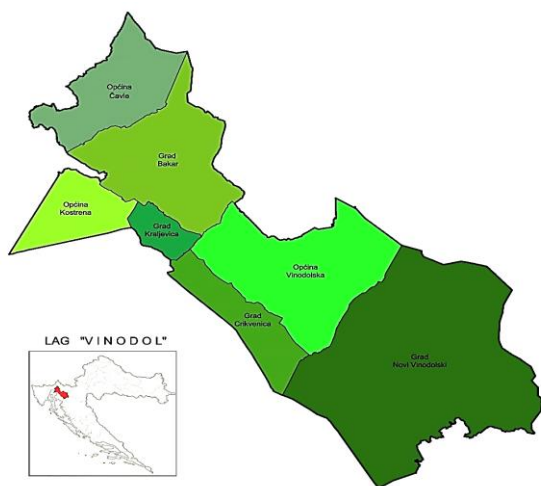
Lokalna razvojna strategija LAG-a predstavlja temeljni dokument za utvrđivanje i provedbu gospodarskog i društvenog razvoja. Polazeći od razvojnih potreba, ali i mogućnosti LAG područja, ovom se strategijom utvrđuju razvojna vizija, strateški ciljevi, prioriteti i mjere, što predstavlja okvir i neophodnu osnovu za pripremu, financiranje i provedbu razvojnih projekata, koji su ključni pokretač promjena u gospodarstvu i društvu na LAG području.

Lokalna razvojna strategija izrađena je u skladu s *Pravilnikom o provedbi podmjere 19.1. „Pripremna pomoć“ u okviru Mjere 19 „LEADER-CLLD“ iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. - 2020.* (NN 43/15). Prilikom izrade, posebna pažnja bila je usmjerena na usklađenost Lokalne razvojne strategije s dokumentima hijerarhijski više razine, pa je tako Lokalna razvojna strategija usklađena sa strateškim nacionalnim i županijskim dokumentima: Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020., kao i Razvojnom strategijom Primorsko-goranske županije 2016. - 2020.

1. OPIS PODRUČJA OBUHVAĆENOG LAG-om „VINODOL“

Područje LAG-a „VINODOL“ nalazi se u Primorsko-goranskoj županiji (u daljnjem tekstu: PGŽ), koja je smještena na zapadu Republike Hrvatske. Površina teritorija PGŽ iznosi 3587 km², a površina akvatorija 4344 km². Prema zadnjem službenom Popisu stanovništva iz 2011. godine, na području PGŽ stalno je boravilo 296 195 stanovnika, što čini 6,9 % ukupnog broja stanovnika u RH.

Slika 1. Područje LAG-a „VINODOL“ po JLS

Područje LAG-a prostire se na površini od 683 km², što čini 19,07 % kopnenog prostora PGŽ. Sastoji se od sedam jedinica lokalne samouprave (u daljnjem tekstu: JLS): Grad Bakar, Grad Crikvenica, Grad Kraljevica, Grad Novi Vinodolski, Općina Čavle, Općina Kostrena i Vinodolska općina. LAG se sastoji od 54 naselja: Bakar, Hreljin, Krasica, Kukuljanovo, Plosna, Ponikve, Praputnjak, Škrlevo, Zlobin, Crikvenica, Dramalj, Jadranovo, Selce, Bakarac, Kraljevica, Križišće, Mali Dol, Šmrika, Veli Dol, Bater, Bile, Breze, Crno, Donji Zagon, Drinak, Gornji Zagon, Jakov Polje, Javorje, Klenovica,

Krmpotske Vodice, Ledenice, Luka Krmpotska, Novi Vinodolski, Podmelnik, Povile, Ruševo Krmpotsko, Sibinj Krmpotski, Smokvica Krmpotska, Zabukovac, Buzdohanj, Cernik, Čavle, Grobnik, Ilovik, Mavrinci, Podčudnič, Podrvanj, Soboli, Zastenice, Kostrena, Bribir, Drivenik, Grižane-Belgrad i Tribalj.

Tablica 1. Površina i broj stanovnika po JLS – područje LAG-a „VINODOL“

PROSTORNA JEDINICA	BR. NASELJA	POVRŠINA (km ²)	BR. STANOVNIKA 2011.g.	GUSTOĆA NASELJENOSTI 2011.g. (st./km ²)
Grad Bakar	9	125	8.279	66,23
Grad Crikvenica	4	29	11.122	383,52
Grad Kraljevica	6	18	4.618	256,56
Grad Novi Vinodolski	20	262	5.113	19,52
Općina Čavle	10	85	7.220	84,94
Općina Kostrena	1	12	4.180	348,33
Vinodolska općina	4	152	3.577	23,53
Područje LAG-a	54	683	44.109	64,58

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2011.

Prema Popisu stanovništva iz 2011. g. na području LAG-a živi 44 109 stanovnika, što čini naseljenost područja LAG-a gustoće 64,58 stanovnika/km², što je manje u odnosu na županijski prosjek (82,55 stanovnika/km²) i manje u odnosu na državni prosjek (75,71 stanovnika/km²).

1.1. OPĆE ZEMLJOPISENE ZNAČAJKE PODRUČJA

Prilikom osnivanja, područje LAG-a obuhvaćalo je Grad Crikvenicu, Grad Novi Vinodolski i Vinodolsku općinu.

Analizirajući teritorijalno područje u svojoj okolini, kao i bogato zajedničko povijesno-kulturološko naslijeđe, LAG-u su se priključile četiri nove JLS: Grad Bakar, Grad Kraljevica, Općina Čavle i Općina Kostrena. Povijesno gledano, kao najbolji primjer povezanosti cjelokupnog područja LAG-a, ističe se Vinodolski zakonik (najstariji cjelovito sačuvan zapis običajnog prava i jedan od najvažnijih pravnih spisa srednjovjekovnog europskog prava), koji dokazuje da je cjelokupno područje bilo u sastavu vinodolske upravno-političke cjeline davne 1288. g. Promatrajući današnju situaciju s gledišta poljoprivrede te posebice vinogradarstva,

treba naglasiti i povezanost cjelokupnog LAG područja kroz vinogradarsku podregiju Hrvatsko primorje, dio Vinogorja Opatija – Rijeka – Vinodol.

1.1.1. Površina i granice područja

Prostor LAG-a u potpunosti se nalazi na području PGŽ, koja je po NUTS klasifikaciji svrstana pod Jadransku Hrvatsku. Unutar PGŽ razlikuju se tri osnovna područja: goransko, priobalno i otočno područje. Goransko područje obuhvaća oko 37% prostora PGŽ, priobalje s neposrednim zaleđem oko 34 % prostora PGŽ, dok otoci obuhvaćaju oko 29 % teritorija PGŽ.

Područje LAG-a zauzima najveći dio Hrvatskog Primorja, odnosno, Kvarnerskog zaljeva. Smješteno je na sjeveroistočnom dijelu Hrvatskog Primorja, ispod Kapele s jedne strane, Kvarnerskih otoka s morske te Gorkog kotara s kontinentalne strane.

Obalu LAG-a obilježava razvedenost obale, posebne klimatske pogodnosti i položajna blizina prostoru srednje Europe. Povoljan geoprometni položaj utjecao je na gospodarstvo tako da značajan dio stanovništva radi u gospodarskim djelatnostima vezanim uz promet i more.

LAG graniči s pet LAG-ova: na sjeverozapadnoj granici s LAG-om Terra Liburna, na južnoj granici s LAG-om Lika, s morske, odnosno zapadne, strane s LAG-om Kvarnerski otoci, sa sjeveroistočne strane s LAG-om Gorski kotar te malim dijelom na istoku s LAG-om Frankopan.

1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike

Reljef

Priobalje LAG-a prostire se od Uvale Martinšćice kod Kostrene na zapadu do Sibinja Krmpotskog na istoku. Taj dio je uzak priobalni pojas, u zapadnom dijelu omeđen masivom Učke, na sjeveru priobalnim grebenima Grobnišćine, a na istoku vinodolskom priobalnom uzvisinom. Priobalni pojas je demografsko i gospodarsko težište PGŽ.

Na dijelu Priobalja prevladavaju slabo propusne naslage paleogenskog fliša koje u vinodolskoj udolini omogućavaju tradicionalnu poljodjelsko-vinogradarsku djelatnost. Vinodolska flišna zona u svojem je sjeverozapadnom dijelu potonula i potopljena morem, tvoreći morfološki prepoznatljiv prostor Bakarskog zaljeva. S iznimkom flišnog pojasa Klana – Cernik – Vinodol, ostali dio priobalja građen je od karbonatnih stijena kredne starosti. Zbog relativno velike nagnutosti padina, tla su velikim dijelom erodirana, ili vrlo tanka. Kamenjar je raširen, a znatne su vapnenačko-dolomitne površine pokrivene smeđim tlom.

Nadmorska visina kreće se od 0 do 1528 m n/v, koliko iznosi najviši vrh Risnjak (koji se nalazi na samoj međi s Gorskim Kotarom).

Klima

Područje LAG-a ima pretežito mediteransku klimu uz more, a sub-mediteransku na primorskim padinama, s utjecajima planinske klime (bura, kiša i snijeg) tijekom zimskih mjeseci.

Mediteransku klimu obilježavaju blage i ugodne zime te topla i sunčana ljeta. Sunčanih sati u godini ima od 2400 do 2500. Prosječna temperatura zimi kreće se oko 10 °C, a ljeti ne prelazi 29 °C, što daje prosječnu godišnju temperaturu od oko 16 °C.

U višem, sub-mediteranskom klimatskom pojasu, temperature su nešto niže, osobito zimi, a količine oborina nešto veće. Također, zimi se na višim predjelima duže zadržava snijeg.

Temperature mora kreću se od 10 °C zimi, do 26 °C ljeti. Godišnji prosjek oborina iznosi 1250 mm, a kišno razdoblje je isprekidano u jesen, zimi te u proljeće. Najviše oborina padne tijekom jeseni. Snježni pokrivač javlja se rijetko, neredovito bez tendencije zadržavanja. Pojava magle je rijetka, a godišnji prosjek dana s maglom je tri.

Prosječna godišnja relativna vlaga zraka iznosi 71 % te se kreće u rasponu suhog zraka. Kakvoća zraka na većem dijelu područja LAG-a je I. kvalitete.

Najznačajniji vjetrovi su bura, jugo i maestral. U prosjeku, 114 dana godišnje puše jaka i orkanska bura, koja stvara probleme u prometu, utječe na poljoprivrednu proizvodnju i stvara štete na imovini.

Tlo

Raznolik litološki sastav i geomorfološki procesi, kao i klimatski, hidrološki i antropogeni utjecaji uvjetovali su razvoj različitih tipova tala, koji tvore veliki broj zemljišnih kombinacija. Pedološkim istraživanjima i inventarizacijom registrirani su različiti tipova tla, od kojih se posebno ističu plitka i kamenita tla u priobalju, crvenice u ponikvama i udubljenim terenima (i to osobito u nižim predjelima), rendzine i planinske crnice u gorskim predjelima te antropogena rigolana tla i antropogena tla na terasama.

Primorskim dijelom LAG-a dominiraju smeđa tla, crvenice i litosoli. Na flišu koji se prostire od Klane, kroz dolinu Rječine, do Vinodola, nalaze se najvrjednija tla namijenjena poljoprivredi.

Poljoprivredno tlo

Najkvalitetnije poljoprivredne površine nalaze se u području Vinodolske doline i Grobničkog polja. Kvalitetna zemljišta nalaze se i na području Grobinštine, u zaleđu Bakarca i dijela Vinodola. Ova zemljišta od posebne su važnosti za uzgoj posebnih kultura. Melioracijom i agrotehnikom mogu se poboljšati njihova svojstva.

Bonitet tla dobrim je dijelom uvjetovao i korištenje (kulturu) poljoprivrednog zemljišta. Prema službenim statističkim podacima iz 2014. g., 2987 ha (4,37 % ukupne površine LAG-a) čini poljoprivredno zemljište. Međutim, struktura poljoprivrednog zemljišta je nepovoljna: osobito vrijedno obradivo tlo pokriva 222 ha (7,43 % ukupnih poljoprivrednih površina), a ostala obradiva tla (pretežito krški pašnjaci) niske bonitetne klase, 1568 ha (52,49 % ukupnih poljoprivrednih površina). U odnosu na ukupnu površinu LAG-a, osobito vrijedno obradivo tlo zauzima 0,33 % površine. Evidentan je i stalan gubitak vrijednog poljoprivrednog zemljišta. Shodno tome, najstroža zaštita poljoprivrednog zemljišta visokog boniteta i zaustavljanje daljnjeg gubitka najvrjednijih poljoprivrednih površina predstavlja jedan od prioriteta. Prema mišljenju struke, potrebno je spriječiti daljnje smanjenje i degradaciju obradivih površina, osobito kroz njihovu prenamjenu u građevinsko zemljište.

Vode

Najveći dio područja LAG-a karakteriziraju područja plodnih sedimenata bogata vodom. Podzemnom cirkulacijom iz planinskog zaleđa nastaju brojni izvori kojima se napajaju vodovodi obalnih gradova i naselja. Stalni vodotoci nalaze se najvećim dijelom unutar Vinodolske doline. Mnogi izvori na području LAG-a su vode koje veći dio vremena imaju sva obilježja čistih podzemnih voda, ali se u određenim hidrološkim prilikama, poput obilnih kiša nakon sušnih razdoblja, javljaju onečišćenja, koja ukazuju na njihovu ugroženost. Zbog obilja vodenih tokova, Vinodolska dolina ima velikih problema s klizištima tla, koji se nepovoljno odražavaju na stanje prometnica i građevina na tom području. Također, postoji problematika zaslanjenja na pojedinim lokalitetima zbog crpljenja voda u sušnom razdoblju, kao što je slučaj u izvoru u Bakarskom zaljevu i Novljanskoj Žrnovnici.

Na području LAG-a postoje dva jezera. Podno mjesta Ponikve nalazi se krški fenomen, koji predstavlja atrakciju zbog vode koja se pojavljuje, pa nestaje, nekada čak i u istom danu. Tribaljsko jezero je umjetno akumulacijsko jezero, stvoreno za potrebe hidroelektrane Vinodol.

1.1.3. Kulturno povijesna i prirodna baština

Kulturno povijesna baština

Područje LAG-a spoj je bogatog kulturnog i povijesnog nasljeđa. Iz ovoga kraja potječu, ili su svoj utjecaj ostavile, brojne povijesne ličnosti kao što su moćni feudalni vladari Zrinski i Frankopani, svjetski slavan minijaturist Julije Klović, obitelj Mažuranić, iz koje je potekao niz važnih hrvatskih književnika i vladara, botaničar i profesor prirodnih znanosti Josip Pančić, istaknuti hrvatski, znanstveni djelatnik na području meteorologije i seizmologije i svjetski priznati seizmolog Andrija Mohorovičić, otac domovine - političar, publicist i književnik Ante Starčević, jedan od utemeljitelja hrvatske bratske zajednice u SAD-u Josip Marohnić, brojni poznati kapetani i dr.

Na slavu prošlost Vinodola podsjećaju i frankopanski kašteli opasani zidinama. Jedan od najstarijih europskih pravnih dokumenata, koji su pisani narodnim jezikom, nastao je 1288. g. u Novom Vinodolskom. Potpisnici „Vinodolskog zakonika“ bili su predstavnici devet vinodolskih knežija: Novi Vinodolski, Ledenice, Bribir, Grižane, Drivenik, Hreljin, Bakar, Trsat i Grobnik. Zakonik je pisan glagoljicom, staroslavenskim pismom koje nastaje početkom 9. stoljeća i koristi se do početka 19. stoljeća kada sve veću ulogu dobiva latinica. Glagoljica se među Hrvatima najsnažnije ukorijenila upravo na Kvarneru i njemu susjednim područjima. Dvorac Nova Kraljevica, građen s osnovom kasnorenesansne utvrde, ali s mnoštvom baroknih detalja, iako izvana izgleda kao utvrda, on nije građen s tom svrhom, jer tada na ovom području i nije bilo potrebe za jačom utvrdom, već je po svim unutarnjim značajkama izgrađen kao rezidencijalni dvorac. Grad Kraljevica, PGŽ i RH prepoznali su vrijednost zdanja i značaj ovog dvorca u povijesti Hrvatske te se provodi njegova materijalna obnova, a dvorac bi u budućnosti trebao biti multifunkcionalan prostor s kulturnim, multimedijalnim, poslovnim, ugostiteljskim i društvenim sadržajima.

Frankopanski kaštel Grada Grobnika izvorno je građen još oko 1000. godine, no, danas vidljivi dijelovi potječu iz vremena između 15. i 17. stoljeća. Izgrađen na strateški vrlo važnoj poziciji, Kaštel je bio čuvarom cijele Grobnišćine, a danas je pretvoren u galeriju i muzej te je dom raznih kulturnih manifestacija.

Kaštel u Bakru se kao frankopanska utvrda spominje u 13. stoljeću i jedan je od kasnijih frankopanskih kaštela nepravilnog trokutastog tlocrta s dvorištem iznutra i tri isturene kule.

Na području LAG-a trag su ostavili i Rimljani, od kojih je ostao naziv Ad Turres. Naziv se i dalje koristi na području Crikvenice, gdje je danas arheološko nalazište, odnosno, gdje se nalaze iskopine keramičarske radionice iz 1. st. pr. Kr., a posebno se ističe jedinstven tip rimske amfore, koja je prema nalazištu na kojemu je otkrivena i dobila ime Crikvenica.

Na istom području postoji i pučka stambena arhitektura kamenih jednokatnih domaćih, primorskih kućeraka s konobom, obrtom, ili trgovinom u prizemlju, a koja je karakteristična za cijeli primorski dio LAG-a. Ta arhitektura pripadala je stoljetnoj tradiciji Kvarnera. Na području LAG-a potrebno je očuvati i nasljeđa ljudskog rada: gromače, pučke šterne i tunere.

Etnografska zona Bakarskih prezida Takala – terase na kojima raste vinova loza, predstavljaju jedan od najdojmljivijih spomenika ljudskog truda i upornosti, podignutih za vrijeme Marije Terezije. Iz tih vinograda potječe i nadaleko poznata Bakarska vodica. Od vremena Marije Terezije u 18. st. potječe i cesta Lujzijana, koja je građena u skladu s najnaprednijim tadašnjim dostignućima gradnje planinskih cesta, a koja je po ocijeni više stručnjaka bila najbolja cesta Austro-Ugarske monarhije. Ista je ispravila nedostatke prethodnih cesta od Karlovca do Hrvatskog primorja, dobivši blaže zavoje, veću širinu i lakše uspone. Na području LAG-a, u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, upisana su 63 kulturna dobra (Prilog 1.), od kojih je 11 povijesnih cjelina (urbanih i ruralnih, etno zona), 7 arheoloških nalazišta i 21 povijesna građevina (crkve, kašteli, etnografski i povijesni spomenici).

Prirodna baština

Zahvaljujući bogatoj i raznolikoj prirodi područje LAG-a odlikuje se, u odnosu na neka druga područja u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: RH) i neke površinom mnogo veće europske regije i države, neusporedivo bogatijom biološkom raznolikošću. Posljedično, odlikuje se i s mnogo većim brojem i relativnom površinom zaštićenih i za zaštitu predloženih prirodnih vrijednosti, uključujući ta i neobično brojna i prostrana područja ekološke mreže.

Ekološka mreža NATURA 2000

NATURA 2000 je ekološka međunarodna mreža očuvane prirodne baštine i jedan od osnovnih mehanizama zaštite ugroženih vrsta i stanišnih tipova na području EU. Zakonsko uporište za provedbu NATURA 2000 predstavljaju Direktiva o zaštiti ptica (Directive 2009/147/EC) te Direktiva o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore (Council Directive 92/43/EEC).

Uredba¹ propisuje popis vrsta i stanišnih tipova za očuvanje, kriterije za određivanje područja ekološke mreže, ciljne vrste i stanišne tipove radi kojih se uspostavlja područje ekološke mreže. Ekološka mreža NATURA 2000 pokriva 466,9 km², 68,4% ukupne površine LAG-a², a područje je označeno na karti u Prilogu 2.

Tablica 2. POVS (Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove) - područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za EU

NAZIV LOKALITETA	KOD LOKALITETA	NAZIV LOKALITETA	KOD LOKALITETA
Škabac špilja	HR2000131	Stupina jama	HR2001153
Vlaška peć	HR2000190	Bijele i Samarske stijene	HR2001299
Zagorska peć kod Novog Vinodolskog	HR2000200	Zebar	HR2001300
Nacionalni park Risnjak	HR2000447	Krmpotsko	HR2001302
Obruč	HR2000643	Lokve-Sunger-Fužine	HR2001353
Rječina	HR2000658	Bezdan pod Vučjakom	HR2001441
Gornje Jelenje prema Platku	HR2000707	Bakar - Meja	HR2001487
Pleteno iznad Novog Vinodolskog	HR2000854	M.Draga-Žrnovnica	HR3000030
Padine Velog vrha iznad Tomišine drage	HR2000856	Jama Vrtare Male	HR3000257
Velika Jama	HR2001149	Gorski kotar i sj. Lika	HR5000019

Izvor: Hrvatska agencija za okoliš i prirodu

Prema karti za POP (Područja očuvanja značajna za ptice), zaleđe vinodolske doline i grobničkog polja nalazi se u području značajnom za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za EU (područje Gorski kotar i sjeverna Lika, HR1000019).

Kao strogi rezervat zaštićeno je područje Bijelih i Samarskih stijena, čiji dio pripada području Grada Novi Vinodolski. Područje veličine 1566 ha zaštićeno je 1985. godine kao prostor izuzetne prirodne ljepote i neobičnih geomorfoloških oblika i očuvanosti biljnog i životinjskog svijeta. Spomenikom prirode zaštićena su dva stara hrasta medunca u Guljanovu dolcu (Crikvenica), stara 350 – 400 godina, a predstavljaju ostatak nekadašnjih šuma hrasta medunca ovog područja.

Flora na području LAG-a „VINODOL“

Temeljem odluke o zaštiti biljnih vrsta na ovom području zaštićene su sljedeće vrste: tisa (*Taxus bacata* L.), kitajbelov pakujac (*Aquilegia kitajbelli* Scholt.), planinčica (*Trollius europaeus* L.), božikovina (*Ilex aquifolium* L.), žuta sirištara (*Gentiana lutea* L. ssp. *symphyandra*), runolist (*Leontopodium alpinum* cass. var. *krasense* Derg. Hay), kockavica (*Fritillaria meleagris* L.), lukovičavi ljiljan (*Lilium bulbiferum* L.), kranjski ljiljan (*Lilium carnolicum* Bernh. Ex Koch), ljiljan zlatan (*Lilium martagon* L.), širokolisna veprina (*Ruscus hypoglossum* L.), vratiželja (*Anacamptis pyramidalis* L.), vazdazeleni likovac (*Daphne laureola* L.), planinski kotrljan (*Eryngium alpinum* L.), bijela naglavica (*Cephalanthera damasonium*) i mirisavi vimenjak (*Platanthera bifolia*).

Fauna na području LAG-a „VINODOL“

Zaštita faune vrši se na temelju Zakona o zaštiti prirode te prema posebnim pravilnicima o zaštiti pojedinih vrsta faune, Pravilniku o zaštiti sisavaca i Pravilniku o zaštiti gmazova.

Prema podacima Lovačkog saveza PGŽ-a, na području LAG-a od krupne divljači obitavaju: jelen obični, srna obična, divlja svinja, muflon, divokoza i tri velike zvijeri: smeđi medvjed, vuk i ris, a od sitne divljači: zec obični, jazavac, lisica, divlja mačka, kuna bjelica, kuna zlatica, fazan, jarebica kamenjarka, šljuka bena, šojka kreštalica, vrana siva, prepelica pućpura, golub grivnjaš, divlji golub i divlja patka.

Strogo zaštićena fauna na području LAG-a su:

LEPTIRI: apolon (*Parnassius apollo*); PTICE: voljić maslinar (*Hippolais olivetorum*); KORNJACE: barska kornjača (*Emys orbicularis*); ŽABE: žuti mukač (*Bombina variegata*);

¹ Uredba o ekološkoj mreži i Uredba o izmjenama Uredbe o ekološkoj mreži (NN 124/2013 i NN 102/2015)

² Hrvatska agencija za okoliš i prirodu

ZMIJE: crna poljarica (*Hierophis viridiflavus carbonarius*), četveroprugi kravosas (*Elphae quatuorlineata*), crvenkapica (*Zamenis situla*); ŠIŠMIŠI: dugokrili pršnjak (*Miniopterus schreibersii*), oštrouhi šišmiš (*Myotis blythii*), dugonogi šišmiš (*Myotis capaccinii*), veliki šišmiš (*Myotis myotis*), južni potkovnjak (*Rhinolophus euryale*), veliki potkovnjak (*Rhinolophus ferrumequinum*) i mali potkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*).

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture

Cestovna infrastruktura

Cestovnu infrastrukturu na području LAG-a čini sustav državnih, županijskih, lokalnih i nerazvrstanih cesta. Ulogu međunarodnog i državnog, ali i primarnog lokalnog pravca ima postojeća državna cesta D8 (Jadranska magistrala). Područjem LAG-a prolazi dio autoceste A6, Čvorište Bosiljevo 2 (A1) - Delnice - Rijeka (čvorište Orehovica (A7) i dio autoceste A7, G. P. Rupa (granica Rep. Slovenije) - Matulji - Orehovica - Sv. Kuzam - Hreljin - Šmrika (D8).

Cestovna mreža ima zadovoljavajuću gustoću, ali lošije tehničke elemente i često nedostatnu propusnost prometa, posebice tijekom ljetne turističke sezone. U ljetnim mjesecima dolazi do prometnih zastoja oko turističkih destinacija. Gužve oko crikveničko - vinodolskog područja smanjit će se završetkom autoceste A7 do čvora Žuta Lokva.

Najviše županijskih i lokalnih cesta ocijenjeno je dobrom i prihvatljivom ocjenom (manje oštećene), ali postoje i ceste koje su ocijenjene s lošom ocjenom (znatno oštećene) te vrlo lošom ocjenom (konstrukcija kolnika potpuno oštećena). Dio cesta je bez asfaltnog zastora, uglavnom, lokalne i nerazvrstane ceste. Osim potrebe asfaltiranja makadamskih kolnika, potrebna je izgradnja pojedinih dionica cesta, kako bi se postigla kontinuirana prometna cjelina.

Također, u turističkim naseljima postoje veliki problemi s nedovoljnim brojem parkirnih mjesta, koji se zbog nedostatka prostora mogu riješiti jedino izgradnjom podzemnih, ili nadzemnih garaža. Ulice većim dijelom nemaju izgrađene pločnike te nemaju dovoljnu širinu.

Tablica 3. Ceste na području LAG-a „VINODOL“

VRSTE CESTA	DUŽINA U KM	UDIO KATEGORIJE CESTA U UKUPNOJ DUŽINI SVIH CESTA (%)
Autoceste	34,092	4,11
Državne ceste	109,826	13,24
Županijske ceste	203,364	24,51
Lokalne ceste	53,869	6,49
Nerazvrstane ceste	428,491	51,65
UKUPNO	829,642	100,00

Izvor: Podaci JLS i Registar nerazvrstanih cesta

Javni cestovni promet

Cjelokupan međugradski promet vezan je za državnu cestu D8, a prigradski promet za županijske ceste. Prijevoznici su Autotrans d.o.o., glavni prijevoznik u Županiji u linijskom i ugovorenom prijevozu te Autotrolej d.o.o., gradski/prigradski prijevoznik iz Rijeke, a kojem su suvlasnici gradovi Bakar i Kraljevica te općine Čavle i Kostrena. Neke linije prilagođene su prijevozu školske djece, a sufinanciranju ih JLS s obzirom da su nerentabilne.

Na prostoru LAG-a uređena su dva manja autobusna kolodvora (Novi Vinodolski i Crikvenica) te oko 150 čekaonica i nadstrešnica. Dio čekaonica je oštećen i dotrajavao te ima potrebu za obnovom.

Željeznička infrastruktura

Područjem LAG-a prolazi dio magistralne željezničke pruge Zagreb-Rijeka. Pruga je stara preko 120 godina, jedno-kolosiječna, brdskih karakteristika, a iako je prva elektrificirana, posljednja je u Hrvatskim željeznicama ostala na pogonu istosmjernog sustava elektrovođe.

Na području LAG-a, uz trasu magistralne željezničke pruge Zagreb - Rijeka nalaze se sljedeće željezničke stanice otvorene za javni putnički promet: Škrlevo, Meja, Melnice, Plase, Zlobin i Drivenik, ali koje ostvaruju neznatan promet. Uzrok tome je nedostatan broj polazaka i odlazaka vlakova, kao i nedovoljno razvijena željeznička infrastruktura.

Zračni promet

Zračna luka Rijeka, najbliža LAG-u i najznačajnija u PGŽ, registrirana je za javni domaći i međunarodni promet te je dobro povezana i integrirana na regionalnu prometnu infrastrukturu. Na području LAG-a nalazi se zračno pristanište Grobnik, koje je u funkciji sportskog aerodroma.

Informacijsko-komunikacijska struktura

Na području LAG-a djeluju 23 poštanska ureda u naseljima: Čavle, Kostrena, Bakar, Škrlevo, Krasica, Hreljin, Kukuljanovo, Zlobin, Križišće, Drivenik, Tribalj, Grižane, Bribir, Novi Vinodolski, Ledenice, Klenovica, Crikvenica, Selce, Dramalj, Kraljevica, Bakarac, Šmrika i Jadranovo.

Pokrivenost fiksnom telefonijom je gotovo potpuna, a pokrivenost GSM telekomunikacijskim signalom je zadovoljavajuća (ovisi o konfiguraciji terena), međutim u ljetnim mjesecima potreba je za gušćim signalom. Slobodnim Wi-Fi zonama pokriveni su uglavnom centri naselja i turističke zone.

Razvoj širokopojasnih usluga zahtijeva prijenosne kapacitete od 30 Mbit/s, koje nije moguće realizirati bez izgradnje nove širokopojasne infrastrukture. Kako bi se zadovoljili zahtjevi za sve većim prijenosnim brzinama u nepokretnoj i pokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži, sukladno Digitalnoj agendi za Europu, bit će prijedno potrebno pristupiti modernizaciji, obnovi i dogradnji postojeće, kao i izgradnji nove, elektroničke komunikacijske infrastrukture i mreže. Potpisan je Sporazum o suradnji u okviru projekta e-Županija između 6 JLS-a s područja LAG-a na planiranju i izvođenju projekta izgradnje otvorene širokopojasne pristupne elektroničke komunikacijske mreže.

Vodoopskrba

Vodoopskrba na području LAG-a odvija se preko dva vodoopskrbna sustava, Novi Vinodolski (KTD Vodovod Žrnovica d.o.o.) i Rijeka (KD VODOVOD I KANALIZACIJA d.o.o.), a priključenost na vodovod iznosi 96 %, što je više od državnog prosjeka, a koji prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ-a 2016. - 2020 iznosi 75 %.

Veliki dio vodnih resursa čine podzemne vode. Sustave čine izvorišta različite izdašnosti, koja nisu ravnomjerno raspoređena u odnosu na područja potrošnje, stoga je potrebno osigurati nove količine vode za piće. Izvori Zvir, Zvir II., Rječina, Perila, Dobra, Dobrica te bunari u Martinšćici pripadaju riječkom sustavu, a izvori Žrnovnica i bunari u Triblju novljanskom.

Postojeće količine vode u sustavu KTD Žrnovnica su za sada zadovoljavajuće, ali su na granici potreba. Glavni magistralni cjevovod nedostatnog je kapaciteta, pojedini dijelovi mreže zbog povišenih tlakova, starosti, ili nekvalitetne mreže, imaju velike gubitke vode (> 40 %). Ugradnjom buster stanica na glavnom cjevovodu moguće je povećati protočnost.

Riječki vodoopskrbni sustav dobro funkcionira i u dobrom je stanju. No, nužno je povezivanje postojećih sustava u veće cjeline, kako bi se povećala sigurnost u opskrbi potrošača.

Odvodnja

Sustavi prikupljanja otpadnih voda ne zadovoljavaju potrebe sadašnjih korisnika. Vrlo je raširena uporaba septičkih jama s upojnim bunarima, s time da je veliki broj jama nepropisno izveden. Mreža prikupljanja otpadnih voda nije dovoljno izgrađena. Problem su mješoviti sustavi odvodnje, u kojima se miješaju oborinske i sanitarne vode. Prema podacima PGŽ, najlošija situacija je na području Vinodolske općine i Grada Bakra, a nešto bolja u Općini Kostrena te gradovima Crikvenica, Kraljevica i Novi Vinodolski.

Javnu odvodnju pokrivaju komunalna društva, koja su pretežno u vlasništvu JLS-a. Odvodnja nije riješena na području Grada Bakra (djelomično), Grada Crikvenice (pokrivenost 78 %), Grada Kraljevice (naselja Križišće, Mali Dol, Šmrika i Veli Dol), Grada Novi Vinodolski (pokrivenost 65 %), Općine Čavle (pokrivenost 50 %), Općine Kostrena (djelomično) i Vinodolske općine (djelomično).

Broj izgrađenih uređaja za pročišćavanje otpadnih voda nije zadovoljavajući. U narednim godinama (do 2023. godine) slijede velika ulaganja u sustave prikupljanja otpadnih voda sukladno propisanim obvezama koje je preuzela RH u sklopu provedbe vodokomunalnih direktiva.

Gospodarenje otpadom

Područje LAG-a u potpunosti je pokriveno komunalnim sustavom za gospodarenje otpadom, tri su komunalna društva koja se bave prikupljanjem i obradom otpada. Komunalni i neopasni otpad odlaze se na dva odlagališta, Duplja - Novi Vinodolski i Mariščina – Viškovo.

Iako se provodi sustav odvojenog prikupljanja otpada, kao i posebnih kategorija otpada, još uvijek nije razvijen u dovoljnoj mjeri. Postoji i veliki broj divljih odlagališta na koja građani individualno odvoze otpad, uglavnom glomazni i građevinski.

Problemi s otpadom riješit će se uspostavom integralnog sustava gospodarenja otpadom, Županijskog centra za gospodarenje otpadom (ŽCGO) Mariščina, projektom izgradnje kojeg je PGŽ uspješno kandidirala i ostvarila pravo na gotovo 71 % potpore iz IPA programa EU.

Energetika

Područje LAG-a gotovo je potpuno pokriveno električnom mrežom. Najznačajniji proizvođači električne energije su Termoelektrana Rijeka - Urinj i hidroelektrana „Nikola Tesla“ (HE Vinodol), a distribuciju provode HEP Crikvenica i Elektroprimorje Rijeka. Veće trafostanice nalaze se u sklopu hidroelektrane Vinodol (110/35 kv) i u Bakru (400/220/110 kv), a sve ostale su manje trafostanice, uglavnom jačine 35/10 kv. Planirana je izgradnja reverzibilne hidroelektrane Vinodol, snage oko 400 MW, te izgradnja jačih trafostanica, gdje je potrebno, kao i zamjena nadzemnih vodova podzemnima. Najveći potrošači su INA rafinerija nafte i brodogradilište „Viktor Lenac“, koji se nalaze na području Kostrene.

Distribuciju plina putem plinske mreže imaju samo dijelovi Kraljevice, Kostrene, Industrijska zona Kukuljanovo i Čavle. Najveći potrošač plina je INA rafinerija nafte u Kostreni. Potrebno je nastaviti razvijati distribucijski sustav plinovoda i plinifikaciju Vinodola, Crikvenice i Novog Vinodolskog.

Za grijanje u kućanstvima najviše se koriste drvo i kruta goriva, zatim, električna energija, lož ulje i plin.

Raspoložive potencijale za korištenje obnovljivih izvora energije (OIE) na području LAG-a čine energija vjetra, sunca, mora i vode. Najslabije je iskorištena energija mora, koju je moguće koristiti na tri načina: korištenje energije valova, plime i oseke te korištenje temperaturnih razlika mora. Energiju je moguće koristiti za potrebe grijanja i hlađenja priobalnih objekata. Iako postoji hidroelektrana u Vinodolu, nedovoljno je iskorišten hidro-potencijal vinodolskog sliva.

Neki od povlaštenih proizvođača električne energije su Sunčana elektrana Ladvić 1 i fotonaopni sustavi: Dom zdravlja Crikvenica, Srednja škola Crikvenica, OŠ Novi Vinodolski, ORECO Crikvenica, OŠ Čavle i Dječji vrtić Čavle.

Obnovljivi izvori energije do sada nisu bili dovoljno iskorišteni, no, zadnjih godina javlja se interes privatnih investitora za ulaganje u vjetroelektrane na području Vinodolske općine. Potiče se ugradnja sunčevih kolektora, energetska učinkovitost privatnih i javnih prostora te korištenje OIE u kućanstvima.

Ostala infrastruktura

Javna rasvjeta – postojeća javna rasvjeta uglavnom ne zadovoljava kriterije energetske učinkovitosti te je potrebno njezino proširenje i zamjena modernijim i energetski učinkovitijim svjetiljkama. U manjem dijelu postavljen je ekološki tip rasvjete.

Groblja - postoje u gotovo svim naseljima (osim u nekim naseljima koja su na području Grada Novi Vinodolski). Sva postojeća groblja imaju mrtvačnicu, no, postoji potreba za njihovim proširenjem i uređenjem. Bakar, Crikvenica i Novi Vinodolski imaju potrebu za izgradnjom novog groblja radi potpunosti kapaciteta. Od ukupno 30 groblja, 11 ima potrebu za širenjem.

Tržnice – organizirane gradske i mjesne zelene tržnice imaju samo Crikvenica, Kraljevica i Novi Vinodolski. Crikvenička tržnica nalazi se na poluotvorenom prostoru i zahtjeva rekonstrukciju i modernizaciju. Tržnica u Novom Vinodolskom organizirana je u natkrivenom prostoru te ima potrebu za rekonstrukcijom i opremanjem, dok je tržnica u Kraljevici organizirana na otvorenom prostoru. Potreba za organizacijom i izgradnjom tržnica postoji i u ostalim naseljima, posebno seljačkih tržnica i tržnica ekoloških proizvoda, za koje je veliki interes među lokalnim stanovništvom, ugostiteljima i turistima.

Sportska infrastruktura – na području LAG-a djeluje znatan broj sportskih udruga. Sportska infrastruktura značajni je čimbenik napretka sporta. Sportske dvorane imaju samo Crikvenica, Kraljevica, Čavle i Kostrena, dok se nogometna igrališta i boćališta nalaze u svim JLS. Boćarska dvorana nalazi se u Čavlima. Jedriličarski i ronilački klubovi djeluju u gotovo svim JLS (osim u Općini Čavle i Vinodolskoj općini). Pored navedene infrastrukture postoje još i biciklističke i planinarske staze, kuglane, teniski tereni, paragliding i dr. U Općini Čavle nalazi se Automotodrom Grobnik, sportski aerodrom od državnog značaja, kao i poznati regionalni Sportski centar Platak – izletišta i skijalište, koje je potrebno revitalizirati.

Postoji potreba za izgradnjom novih infrastrukturnih objekata: sportskih dvorana, zatvorenih bazena, zatvorenih teniskih terena, natkrivenih boćališta, biciklističkih staza, atletskih staza itd.

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture

Kulturna infrastruktura

Na području LAG-a nalazi se šest muzeja (na području svih JLS članica LAG-a, osim na području Grada Kraljevica i Općine Kostrena, gdje je izgradnja u planu), pet galerija, dva centra za kulturu te 23 društvena doma (na području svih JLS članica LAG-a, osim u Općini Kostrena). Postoji potreba za obnovom, uređenjem i/ili rekonstrukcijom građevina kaštela, koja je započeta u okviru projekata HERA i „Putevima Frankopana“.

Knjižnice se na ovim područjima javljaju od 1839. godine nadalje, kao kulturna, obrazovna i informativna središta i lokalni pristup znanju za sve građane. Prema podacima iz 2014. godine, sve JLS na području LAG-a posjeduju barem jednu gradsku/narodnu knjižnicu, a ukupno ih je devet. Probleme s nedostatnim knjižničnim prostorom i fizički lošim prostornim uvjetima ima knjižnica u Crikvenici, gdje je u planu preseljenje u nove prostore.

Zdravstvo i socijalna skrb

Domovi zdravlja i ordinacije - zdravstvena zaštita je dobro organizirana, sve JLS imaju dom zdravlja ili ambulantu. Djeluju tri poliklinike, osam domova zdravlja, šest ambulanti, odnosno, sveukupno 51 ordinacija (uključujući stomatološke ordinacije). Također, sve JLS imaju ljekarne, ukupno 12 na području LAG-a. Hitnu pomoć ima jedino Crikvenica, a turističke ambulante su organizirane tijekom ljetnih mjeseci u Crikvenici (2) i Novom Vinodolskom (1). Crikvenica ima dugu tradiciju zdravstvene i lječilišne djelatnosti (19. st.), koja je začetnik razvitka turizma u Crikvenici. U Crikvenici je smještena specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti respiratornih organa i lokomotornog sustava Thalassotherapie, a u njenom sklopu izgrađen je i jedini centar za baromedicinu na Kvarneru. Iz područja rehabilitacije sportskih ozljeda, nadaleko su poznate i Terme Selce. Crikvenica ima i veliki broj stomatologa, uglavnom privatnih ordinacija, čije usluge rado koriste strani državljani (posebice Talijani). S postojećom infrastrukturom, Crikvenica ima veliki potencijal za daljnje širenje zdravstvenog turizma.

Skrb za starije i nemoćne - na području LAG-a djeluju brojne ustanove socijalne skrbi, koje pružaju različite vrste usluga. Postoji ukupno 11 domova za starije i nemoćne, 3 doma za djecu i Centar za rehabilitaciju „Fortica“. Izražen je deficit smještajnih kapaciteta namijenjenih starijim i nemoćnim osobama, koji će, s obzirom na demografske trendove starenja stanovništva, biti još izraženiji.

Gradovi Crikvenica i Novi Vinodolski provode program Pomoć u kući, namijenjen osobama starijima od 65 godina kojima je potrebna pomoć, a ostale JLS imaju u svojim proračunima

odvojen dio sredstava za sufinanciranje starijih i nemoćnih, odnosno, nekih njihovih potreba. S ciljem provođenja skrbi za djecu i mlađe punoljetne osobe djeluje dom za djecu u Novom Vinodolskom i Centar za pružanje socijalnih usluga u zajednici u Selcu.

1.2. GOSPODARSKE ZNAČAJKE PODRUČJA

1.2.1. Glavne gospodarske djelatnosti

Analizirajući cjelokupno područje LAG-a, prema podacima FINA-e, odnosno, prema osnovnim financijskim rezultatima poslovanja poduzetnika prema djelatnostima, na području LAG-a u 2014. godini bilo je registrirano 1012 poduzetnika, 10,85 % od ukupno 9324 poduzetnika u PGŽ, koji su zapošljavali 6084 osobe, 10,37 % od ukupno 58 659 osoba zaposlenih u tvrtkama u PGŽ.

Tablica 4. Broj poduzetnika po općinama/gradovima, za razdoblje od 2012. do 2014. g.

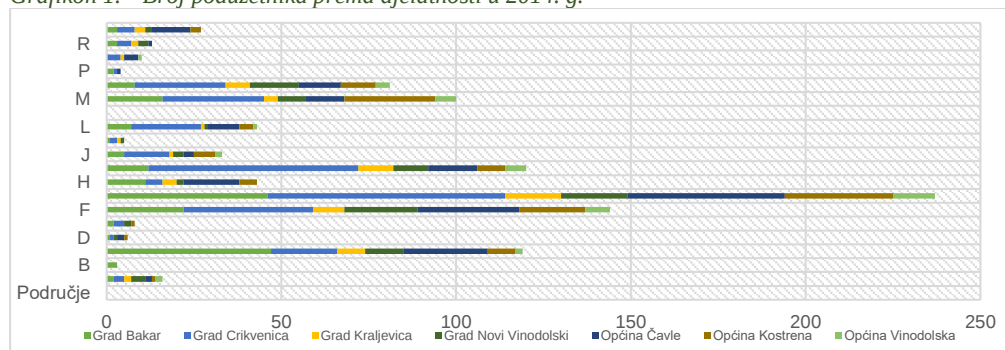
JLS	2012.	2013.	2014.
Grad Bakar	187	195	191
Grad Crikvenica	251	276	300
Grad Kraljevica	64	70	69
Grad Novi Vinodolski	94	95	102
Općina Čavle	155	163	184
Općina Kostrena	123	128	123
Vinodolska općina	44	47	43
LAG „VINODOL“	918	974	1.012
PGŽ	8.660	9.011	9.324

Izvor: FINA; Registar godišnjih financijskih izvještaja³

U prethodnoj tablici vidljivo je povećanje broja poduzetnika po godinama: u 2013. g. za 6,1 % te u 2014. g. za 3,9 %, u odnosu na prethodnu godinu. Vidljiv je i porast broja poduzetnika u promatranim godinama, veći od porasta u PGŽ, koji za 2013. g. iznosi 4,1 %, a za 2014. g. 3,47 %.

Na sljedećem grafikonu vidljivo je da je najviše poduzetnika registrirano u djelatnostima trgovine na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala (237), građevinarstva (144), djelatnosti pružanja smještaja te pripremi i usluživanju hrane (120) i prerađivačkoj industriji (119). Najviše zaposlenih na području LAG-a bilo je u prerađivačkoj industriji (1511). Najveći broj poduzetnika ima Grad Crikvenica (300), a najmanji Vinodolska općina (43). Najviše zaposlenih ima Grad Bakar (2837), jer je veliki broj zaposlenih u industrijskoj zoni Kukuljanovo. Najmanje zaposlenih zabilježeno je u Vinodolskoj općini (107). S obzirom na ostale JLS na području LAG-a, gledano prema djelatnostima, Grad Bakar ima najviše zaposlenih u prerađivačkoj industriji, građevinarstvu, trgovini, prijevozu i skladištenju, dok najveći broj zaposlenih u turizmu ima Grad Crikvenica.

Grafikon 1. Broj poduzetnika prema djelatnosti u 2014. g.

Izvor: Financijska agencija (FINA)⁴

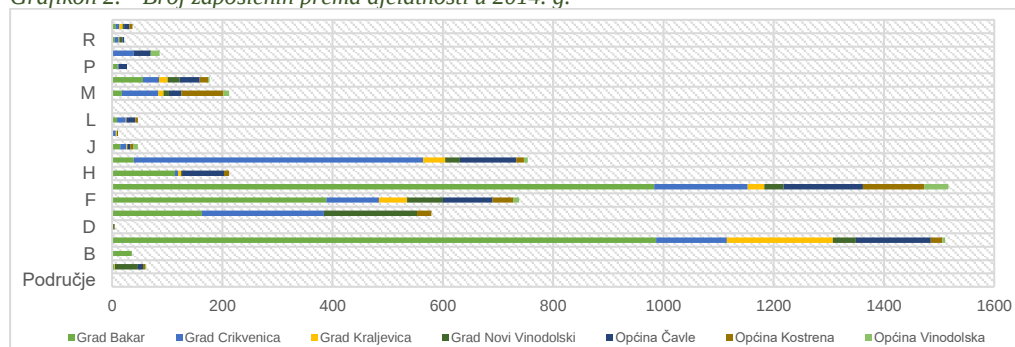
³ Broj poduzetnika, koji su predali Godišnji financijski izvještaj u Registar godišnjih financijskih izvještaja u FINA-a

⁴ **Napomena:** A – Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo; B – Rudarstvo i vađenje; C – Prerađivačka industrija; D – Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom; E – Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša; F – Građevinarstvo; G – Trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala; H – Prijevoz i skladištenje; I – Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane; J – Informacije i komunikacije;

Na grafikonima 1. i 2., promatrajući poljoprivredni sektor, vidljivo je kako najviše poduzetnika (4) i zaposlenih (42) ima u Gradu Novi Vinodolski. Općina Kostrena, u odnosu na ostale JLS, prednjači u broju zaposlenih u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima (76).

Ako se promatra cijelo područje LAG-a, najviše zaposlenih je u sektoru trgovine (24,93 %), prerađivačkoj industriji (24,83 %), turizmu i ugostiteljstvu (12,39 %) te građevinarstvu (12,13 %). Prerađivačka industrija se odnosi na poduzeća u preradi i obradi metala, plastične mase, elektromaterijala, drva, građevinskog materijala i dr.

Grafikon 2. Broj zaposlenih prema djelatnosti u 2014. g.

Izvor: Financijska agencija (FINA)

Zaposleni u poduzetništvu na području LAG-a u 2013. g. čine udio od 10,22 %, a u 2014. g. udio od 10,37 % zaposlenih u poduzetništvu na razini PGŽ.

Uspoređujući 2013. g. (5941 zaposlenih) i 2014. g. (6084 zaposlenih), na području LAG-a vidljivo je povećanje broja zaposlenih za 2,4 %.

Prema podacima Udruženja obrtnika (gradova Rijeke, Novi Vinodolski i Crikvenice te Vinodolske općine) i Ministarstva poduzetništva i obrta, na području LAG-a registrirano je ukupno 1238 obrta. Obrtnici u svojem radu pokrivaju širok spektar gospodarskih djelatnosti: građevinarstvo, trgovinu, turizam, ugostiteljstvo, uslužne djelatnosti, prerađivačku industriju i dr.

Tablica 5. Broj aktivnih obrta po općinama/gradovima (na dan 31.12.) za razdoblje od 2012. do 2014.g.

JLS	31.12.2012.			31.12.2014.	
	Broj obrta	Broj obrta	Broj zaposlenih	Broj obrta	Broj zaposlenih
Grad Bakar	148	147	105	133	100
Grad Crikvenica	507	489	344	484	329
Grad Kraljevica	82	80	69	80	65
Grad Novi Vinodolski	212	211	133	202	133
Općina Čavle	187	189	124	178	109
Općina Kostrena	65	60	43	62	36
Vinodolska općina	97	99	68	99	67
LAG „VINODOL“	1.298	1.275	886	1.238	839

Izvor: Ministarstvo poduzetništva i obrta⁵

Na području LAG-a, najviše aktivnih obrta registrirano je u Gradu Crikvenici, odnosno, njih 484, što čini 39,1 % ukupno aktivnih obrta. Najmanje ih je u Općini Kostrena, njih 62, što čini 5,01 %.

Promatrajući prethodnu tablicu vidljivo je smanjenje aktivnih obrta po godinama: u 2013. g. za 1,77 % te u 2014. g. za 2,9 % u odnosu na prethodnu godinu. Prema podacima dobivenim od Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, u prethodnoj tablici je u 2014. g. vidljivo smanjenje broja zaposlenih u obrtima za 5,3 % u odnosu na prethodnu godinu. Također, iz

K – Financijske djelatnosti i dj. osiguranja; L – Poslovanje nekretninama; M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti; P – Obrazovanje; Q – Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi; R – Umjetnost, zabava i rekreacija; S – ostale uslužne djelatnosti.

⁵ Podaci o zaposlenima u 2012. godini nisu prikazani zbog nadopune metodologije od rujna 2013.g.

podataka koji se odnose na područje LAG-a razvidno je da se najviše zaposlenih u obrtima nalazi na području Grada Crikvenice, dok je najmanji broj u Općini Kostrena.

1.2.2. Najznačajnija gospodarska djelatnost

Analizirajući ostvarene prihode poduzetnika (Prilog 8.), najznačajnije gospodarske grane na području LAG-a su trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala, zatim prerađivačka industrija, opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, građevinarstvo i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Prema podacima iz Poslovne Hrvatske najveći prihod na području LAG-a ostvarila je tvrtka LESNINA H. d.o.o. (trgovina na malo namještajem, opremom za rasvjetu i ostalim proizvodima za kućanstvo u specijaliziranim prodavaonicama) u iznosu od 91 536 000,00 kn koja posluje na području Industrijske zone Kukuljanovo. Od ostalih tvrtki, koje na svom području ostvaruju najveće prihode, treba izdvojiti: Metis d.d. i Mick d.o.o. (Grad Bakar); Jadran d.d., Saint Alliance d.o.o., Izgradnja d.o.o. (Grad Crikvenica); Dalmont d.o.o., Neograf d.o.o. i Brodogradilište Kraljevica d.d. (Grad Kraljevica); Obrt Dovođa, Obrt ETG i Pilana Breze (Grad Novi Vinodolski); Fućak d.o.o., Adella d.o.o., Sto-Al d.o.o. (Općina Čavle); Ventex d.o.o., Immel d.o.o., Energoprojekt 2008 d.o.o. (Općina Kostrena) i Auto Čavrak d.o.o., AD BIT d.o.o. i Terra Stroj d.o.o. (Vinodolska općina).

1.2.2.1. Poljoprivredna proizvodnja

Prema podacima FINA-e, udio poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u ukupnom prihodu na području LAG-a je zanemariv. Isti je u 2013. g. iznosio 1,31 %, a u 2014. g. 0,9 %, u ukupno ostvarenim prihodima po djelatnostima na području LAG-a, što znači da je u 2014. g. zabilježeno smanjenje prihoda od poljoprivrede za 41 % u odnosu na 2013. g. Površine pod dugogodišnjim nasadima tijekom prošlog stoljeća do danas zapuštene su i svedene na minimum (pojava filoksere krajem 19. st., masovno iseljavanje stanovništva, teži uvjeti gospodarenja, depopulacija, razvoj industrije i masovno zapošljavanje u njenim pogonima, a posljednjih godina i razvoj turizma).

Krajem 19. st. u Vinodolu je bilo 614 ha vinograda i 420 ha voćnjaka, danas je to svedeno na oko 40 ha sveukupno, voćnjaka i vinograda.

Razvoj poljoprivredne i stočarske proizvodnje ograničavaju neodgovarajući uvjeti, kao što su usitnjenost zemljišta, nedovoljna tehnološka opremljenost, manjak sredstava za investicije, neorganiziran otkup, starost stanovništva i dr.

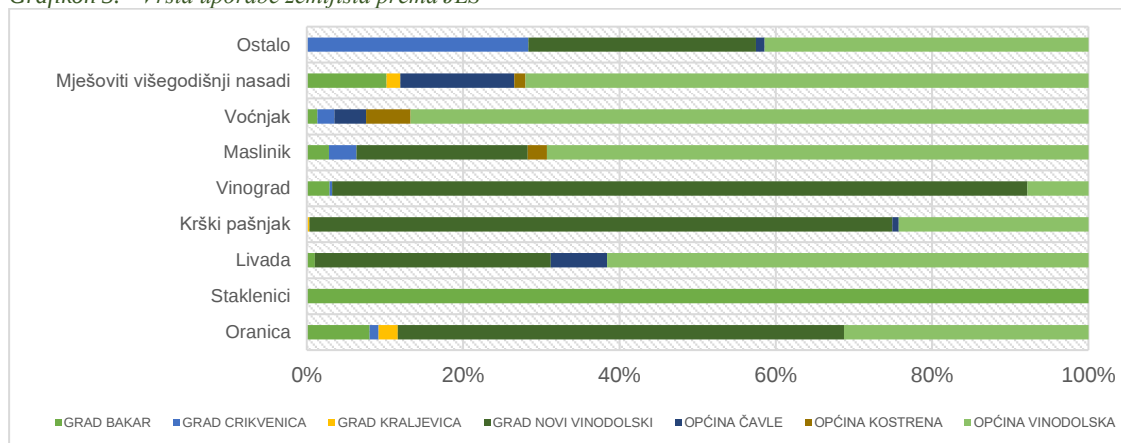
Tablica 6. Poljoprivredne površine iz PPUG/O (izvod iz GIS BAZE)

JLS	P1 (ha)	P2 (ha)	P3 (ha)	Ukupno P (ha)
Grad Bakar	41	154	149	344
Grad Crikvenica	0	66	92	158
Grad Kraljevica	0	115	13	128
Grad Novi Vinodolski	65	429	102	596
Općina Čavle	45	76	87	208
Općina Kostrena	0	3	9	12
Vinodolska općina	71	354	1.116	1.541
LAG „VINODOL“	222	1.197	1.568	2.987

Izvor: Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Rijeka

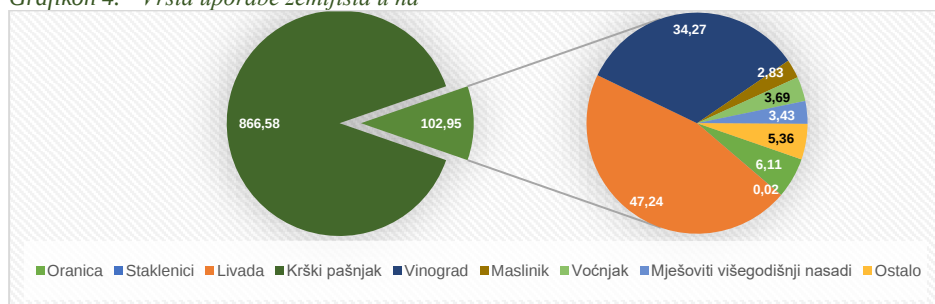
Prema podacima iz prethodne tablice, na području LAG-a nalazi se 222 ha osobito vrijednog obradivog tla P1 (7,43 %). Najveća količina tla P1 nalazi se u Vinodolskoj općini (71 ha; 31,98 %) te u Gradu Novi Vinodolski (65 ha; 29,28 %). Od ukupnog poljoprivrednog zemljišta (2987 ha) na području LAG-a, najveći dio (1568 ha; 52,49 %) odnosi se na kategoriju P3 (ostala obradiva tla).

Grafikon 3. Vrsta uporabe zemljišta prema JLS

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Grafikon 4. Vrsta uporabe zemljišta u ha

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Iz prethodnih grafikona i u Prilogu 4., vidljivo je da je na području LAG-a najveći udio krških pašnjaka, vinograda i voćnjaka (u Gradu Novi Vinodolski - pašnjaci 645,93 ha, vinogradi 30,49 ha i Vinodolskoj općini - pašnjaci 210 ha; voćnjaci 3,2 ha). Najviše zemljišta u uporabi nalazi se u Gradu Novi Vinodolski (696,34 ha) te Vinodolskoj općini (253,84 ha). Staklenik se nalazi na području Grada Bakra na površini od 0,02 ha.

Prema podacima APPRRR danas se, od ukupno 2987 ha raspoložive poljoprivredne površine, u upotrebi nalazi 969,53 ha zemljišta, odnosno 32,46 %. Uglavnom su to mala poljoprivredna gospodarstva koja proizvode za vlastite potrebe. Od kultura najviše se uzgaja vinova loza, maslina, smokva, lavanda i dr., a od životinja najviše ovce, konji, koze, goveda i perad.

Tablica 7. Domaće životinje na području LAG-a prema vrsti i JLS

JLS	GOVEDA	KONJI	KOZE	MAGARCI	OVCE	SVINJE	UKUPNO
Grad Bakar	36	18	208	0	170	10	442
Grad Crikvenica	0	51	6	1	19	0	77
Grad Kraljevica	0	0	36	2	0	1	39
Grad Novi Vinodolski	118	1.044	127	7	943	3	2242
Općina Čavle	114	0	31	0	194	18	357
Općina Kostrena	0	0	23	0	0	0	23
Vinodolska općina	56	4	47	1	28	3	139
LAG "VINODOL"	324	1.117	478	11	1.354	35	3.319

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija

Hrvatska poljoprivredna agencija ne vodi evidenciju o broju peradi, no, prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. g. privatna kućanstva na području LAG-a posjedovala su 4995 peradi⁶.

Pčelarstvo je dobro razvijeno, a prijavljene su 3803 pčelinje zajednice, što čini 26 % ukupnog broja pčelinjih zajednica u PGŽ. Pčelarstvo je specifična grana stočarstva u kojoj pčelar nije nužno vezan za vlastitu zemlju, ne ovisi o svom zemljištu, često ga niti nema, ili ga ima u

⁶ Izvor: Državni zavod za statistiku

malom broju. Pčelarstvo je vrlo dobro razvijeno na području LAG-a, no, najviše pčelara su hobisti, od kojih veći dio ima seleće pčelarstvo, dok je tek mali dio pčelarstva stacionaran.

Pčelarstvom se na području LAG-a bavi 120 pčelara, dobro su organizirani i udruženi u tri pčelarska društva. Prema analizama, kvaliteta meda je izvrsna, a izuzetno je cijenjen med od kadulje, vrijeska i ostalog mediteranskog bilja.

Kvaliteta meda proizlazi, između ostalog, iz nepostojanja intenzivnih poljoprivrednih površina u okolini, pa pčele pasu u nezagađenom okolišu. Velika većina pčelara koriste bespovratna sredstva iz Nacionalnog pčelarskog programa.

Tablica 8. Pčelari i pčelinje zajednice na području LAG-a „VINODOL“

JLS	BROJ PČELARA	BROJ PČELINJIH ZAJEDNICA
Grad Bakar	14	620
Grad Crikvenica	22	512
Grad Kraljevica	3	90
Grad Novi Vinodolski	28	932
Općina Čavle	10	435
Općina Kostrena	4	128
Vinodolska općina	39	1.086
LAG "VINODOL"	120	3.803
PGŽ	410	14.748

Izvor: Hrvatski pčelarski savez

Prema podacima APPRRR-a, na području LAG-a je u 2013. g. bilo aktivno 292 poljoprivrednih gospodarstava, najviše u Gradu Bakru (23,97 %), a najmanje u Općini Kostrena (5,48 %). U 2014. g. broj poljoprivrednih gospodarstava povećao se za 14,04 % u odnosu na 2013. g., dok u 2015. g. dolazi do smanjenja za 18,02 % u odnosu na 2014. g.

Tablica 9. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a „VINODOL“

JLS	2013. g.				2014. g.				2015. g.			
	OPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	OPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	OPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga
Grad Bakar	63	2	3	2	66	1	4	2	59	0	2	2
Grad Crikvenica	42	1	0	0	43	1	0	0	35	0	0	0
Grad Kraljevica	17	4	2	0	16	4	2	0	15	4	2	0
Grad Novi Vinodolski	39	2	1	0	75	1	1	0	62	0	1	0
Općina Čavle	40	4	2	0	42	4	2	0	33	3	2	0
Općina Kostrena	14	1	1	0	16	1	1	0	13	0	0	0
Vinodolska općina	48	0	1	3	47	0	1	3	39	0	0	1
UKUPNO	263	14	10	5	305	12	11	5	256	7	7	3

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Promatrajući 2015. g. vidljivo je da OPG-i čine udio od 93,77 % u ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava, dok najmanji udio čine zadruge s udjelom od samo 1,1 %.

Tablica 10. Korisnici potpora u poljoprivredi prema JLS na području LAG-a „VINODOL“

JLS	2013.g.	2014.g.
Grad Bakar	16	14
Grad Crikvenica	8	7
Grad Kraljevica	3	3
Grad Novi Vinodolski	42	33
Općina Čavle	9	9
Općina Kostrena	4	3
Vinodolska općina	13	11
LAG „VINODOL“	95	80

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Iz prethodne tablice vidljivo je smanjenje broja korisnika potpora na području LAG-a, s 95 u 2013. g. na 80 u 2014. g., što predstavlja smanjenje od 15,79 %. Dobivene potpore obuhvaćale su nacionalne i EAGF potpore.

Grafikon 5. pokazuje nepovoljnu dobnu strukturu poljoprivrednih gospodarstava. Od ukupno 273 PG-a, 84 nositelja PG-a je osoba starija od 65 godina, a udio mlađih od 40 godina manji je od 12 %.

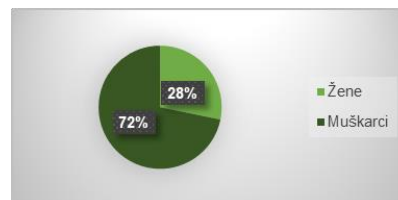
Što se tiče spolne strukture, svega 28 % nositelja PG-a su žene.

Grafikon 5. Dobna struktura PG-a

Izvor: APPRRR

Grafikon 6. Spolna struktura PG-a

Izvor: APPRRR

U sektoru poljoprivrede značajniji poduzetnik je tvrtka „Pavlomir“ d.o.o. sa sjedištem u Novom Vinodolskom, koja proizvodi grožđe i vino na 31 ha vinograda. Tvrtka je sudjelovala u pilot-projektu okrupnjavanja poljoprivrednog zemljišta i u projektu navodnjavanja, koji se provodio od strane PGŽ, Grada Novi Vinodolski i Hrvatskih voda. Također, prijavila je dva projekta na Nacionalni program pomoći sektoru vina 2014. - 2018., kroz koja se uređuje kušaona vina i nabavlja oprema za vinarsku proizvodnju. U budućnosti, uz poljoprivredu, planira razvoj agroturizma i izgradnju kamenih kućica za turiste.

Značajan i veliki projekt predstavlja obnavljanje oštećenih i porušenih Bakarskih suhozida te revitalizacija autohtone sorte belina, od koje se planira povećanje proizvodnje Stare Bakarske vodice (prvog hrvatskog pjenušca), koja se trenutno proizvodi u malim količinama. Poljoprivredna zadruga „Dolčina“ i Grad Bakar 2001. g. započele su uređenje prezida, sadnju vinove loze i proizvodnju pjenušca. Plan je širenje površina pod belinom, izgradnja podruma te novo zapošljavanje.

Grad Crikvenica planira veliki projekt korištenja zemljišta u vlasništvu države za poljoprivrednu proizvodnju. Projektom nazvanim Agrozona Dramalj - Jadranovo, stavilo bi se u funkciju poljoprivrede 82 ha, trenutno zapuštenog, zemljišta. Planira se podizanje trajnih nasada vinove loze, maslina, smokava, lavande i ostalog aromatičnog i ljekovitog bilja te uzgoj povrća.

Kao pozitivan primjer ulaganja u poljoprivredu, u naselju Selce, na području Grada Crikvenice, u fazi je podizanje 15 ha nasada voćnjaka i vinograda na zapuštenom zemljištu od stane privatnog investitora. Ekološka udruga Ekoregija Kostrena, uz potporu Općine Kostrena, pokrenula je projekt revitalizacije „Rasadnika“, po uzoru na slične parkove koji su uspostavljeni u Hrvatskoj i svijetu. Zemljište u Rasadniku služit će edukaciji mještana svih uzrasta koji žele više naučiti o ekologiji, ekološkom povrtlarstvu, sadnji biljaka, ekološkom pčelarstvu, energetske učinkovitosti i održivom razvoju. Udruga planira izgradnju i uređenje edukativne učionice za potrebe mještana i ostalih posjetitelja. Pčelarska zadruga „Apitrade“, sa sjedištem u Hreljinu, jedina je zadruga u PGŽ, koja se bavi isključivo proizvodnjom proizvoda od meda. Godišnje otkupi 25 - 30 t meda, a ima kapacitete za preradu 100 t meda godišnje. Plasman ostvaruje kroz turizam i trgovine suvenira i delikatesa. Značajna je i sirana Frankulin, s dugogodišnjim iskustvom u proizvodnji mlijeka i sira, dnevnog kapaciteta 300 l mlijeka, odnosno, 25 kg sira. Posljednjih godina primjetno je podizanje nasada maslina i smokava te uzgoj ovaca i koza.

Navodnjavanje se kao agrotehnička mjera koristi rijetko, povremeno i privremeno. Na području polja Pavlomir izgrađen je bazen za navodnjavanje koji se koristi uz privremeni crijevni sustav po potrebi. Površina sustava melioracijske odvodnje iznosi 86 ha, a volumen bazena/akumulacije je oko 49 000 m³, dok duljina dosad izgrađenih kanala iznosi nešto više od 8 km.

Razvitak poljoprivrede na području LAG-a promatra se s ciljanim optimalnim održivim gospodarenjem resursima priobalja, zaobalja i planinsko šumskog pojasa. Postoje uvjeti za razvitak sustava održive poljoprivrede, uvođenjem integriranih ekološki i ekonomski prihvatljivih oblika gospodarenja i proizvodnje hrane za lokalno tržište i potrebe u turizmu. Postoje „djevičanska“ tla koja se pola stoljeća ne iskorištavaju, što pogoduje ekološkoj proizvodnji hrane. Spomenuta tla nisu zagađena, niti minimalno saturirana pesticidima. Oživljavanje poljoprivrede treba tražiti preko razvoja agroturizma i seoskog turizma, širenjem ponude domaćih izvornih proizvoda na turističkom tržištu. Na taj način širila bi se izvornost domaće ponude turistima, s ciljem što dužeg zadržavanja turista na ovom području.

1.2.2.2. Šumarstvo i drvna industrija

Prema podacima Hrvatskih šuma d.o.o., državne šume na području LAG-a spadaju pod upravu šuma podružnica Delnice, Šumarija Rijeka (gradovi Bakar i Kraljevica te općine Čavle i Kostrena) i upravu podružnica Senj, Šumarija Crikvenica i Šumarija Novi Vinodolski (gradovi Crikvenica i Novi Vinodolski te Vinodolska općina). Ukupna površina državnih šuma iznosi 45 582,09 ha, a drvna zaliha iznosi 7 898 965 m³, odnosno, prosječno, 173,29 m³/ha. Godišnji etat (količina drvne mase koju je dopušteno iskorištavati u gospodarske svrhe) iznosi 125 221 m³. Najzastupljenije vrste drveća su: bukva, jela, crni bor, hrast medunac, crni grab i smreka.

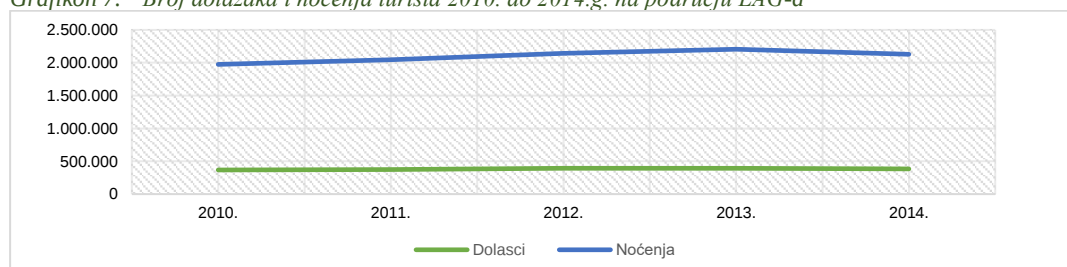
Prema podacima Savjetodavne službe, privatne šume na području LAG-a obuhvaćaju površinu od 12 184,86 ha. Najzastupljenije vrste drveća su: bukva, hrast medunac, gorski javor, jasen, grab, lipa, jela, smreka i crni bor.

Na području LAG-a posebno treba spomenuti Pilanu Breze, koja je osnovana 1998. godine kao obiteljska tvrtka. Zahvaljujući uspješnom poslovanju, investiralo se u moderne tehnologije i modernizaciju proizvodnih pogona. Danas pilana zapošljava (ovisno o sezonskim potrebama) prosječno 25 radnika, prvenstveno s područja Grada Novi Vinodolski.

1.2.2.3. Turizam i ruralni turizam

Jedna od ključnih gospodarskih djelatnosti na području LAG-a je turizam, koji ima dugu tradiciju, ali i izvrsne preduvjete za razvoj raznih oblika selektivnog turizma (agroturizam, ruralne kuće za odmor, odmor na vinskoj i mednoj cesti, kulturni, sportski, lovni i sl.). Novi Vinodolski se smatra pionirima turizma u Hrvatskom primorju, s obzirom da je 1878. g. izgrađeno prvo kupalište, pa se ta godina bilježi kao godina početka razvoja turizma. Također, dugu tradiciju organiziranog turizma ima i Grad Crikvenica (od 1888. g.) te Kraljevica (od 1891. g.). Tih godina, također, izgrađena su prva kupališta te se od tada razvija obalni i kupališni turizam. Crikvenica i Novi Vinodolski i danas su poznata turistička središta, u kojima je turizam jedna od najvažnijih i najperspektivnijih grana gospodarstva. Turizam karakterizira izražena sezonalnost, a dolasci u siječnju, veljači i ožujku te studenom i prosincu su gotovo zanemarivi, s obzirom na ljetnu sezonu. Prema statističkim podacima turističkih zajednica, na ovom području turisti borave u prosjeku 5,8 dana, a najbrojniji su strani turisti (Njemačka, Slovenija, Austrija, Mađarska, Češka, Slovačka, Poljska i Italija).

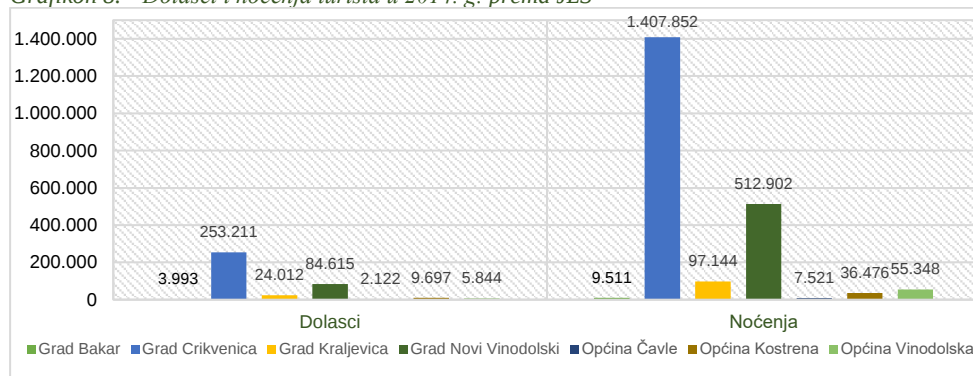
Grafikon 7. Broj dolazaka i noćenja turista 2010. do 2014. g. na području LAG-a

Izvor: Turističke zajednice

Broj dolazaka i noćenja turista ne oscilira puno tijekom godina. U promatranom razdoblju 2010.-2014. bilježi se konstantan blagi rast dolazaka i noćenja, osim u 2014. g., kada zbog ekstremnog kišnog ljeta dolazi do blagog smanjenja (Prilog 5.).

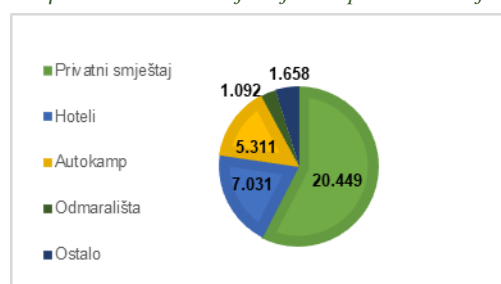
Grafikon 8. Dolasci i noćenja turista u 2014. g. prema JLS

Izvor: Turističke zajednice

Iz prethodnog grafikona vidljivo je da je najveći broj dolazaka i noćenja u 2014. g. ostvaren na području gradova Crikvenica (253 211 dolazaka, 1 407 852 noćenja), Novi Vinodolski (84 615 dolazaka, 512 902 noćenja) i Kraljevica (24 012 dolazaka, 97 144 noćenja). Prema istraživanjima struke, kvaliteta turističke ponude je ispod potencijala kojim područje LAG-a raspolaže. Nedostaje hotelskog smještaja visoke kategorije i kvalitetna vanpansionska ponuda.

Grafikon 9. Prikaz smještajnih kapaciteta i broj ležaja u 2014.g.⁷

Prema podacima prikazanim u grafikonu 9. najveći udio u broju smještajnih jedinica (broju ležaja) odnosi se na privatni smještaj, s udjelom od 57,54 %, dok se najmanje smještajnih jedinica odnosi na odmarališta 3,07 % (Prilog 6.). Treba naglasiti da se najveći dio smještajnih jedinica odnosi na Grad Crikvenicu (privatni smještaj 13 087 ležaja, ili 64 %; hoteli 3925 ležaja, ili 55,82 %; autokamp 2250 ležaja, ili 42,36 %),

dok Grad Bakar raspolaže sa 70 ležajeva u privatnom smještaju, što čini najmanji udio (0,34 %).

U cijeloj Vinodolskoj dolini, kao zaleđu obalnih gradova i mjesta, postoji cijeli niz starih primorskih autohtonih kuća, koje su obnovljene, ili ponovno izgrađene, čime su stvoreni idealni uvjeti za razvoj ruralnog turizma. Potražnja za ovakvom vrstom turizma je u značajnom porastu. Od ruralnih kuća za odmor, ističe se Etno hotel „Balatura“ u Triblju, koji predstavlja 300 godina staro obiteljsko imanje. Komplex je to od više kamenih starih kuća, preuređen u udobnu kuću za goste, a pridala se važnost detaljnoj rekonstrukciji povijesne zgrade. Prema mnogobrojnim upitima posjetioca postojećih turističkih i ugostiteljskih objekata, prepoznaje se potreba za proširenjem ruralne turističke ponude, i to u vidu spoja turizma i poljoprivrede, kao komplementarnih djelatnosti.

Grad Bakar, zbog svojih prirodnih, kulturno-povijesnih i tradicijskih osobitosti, ima veliki potencijal za razvoj turizma, osobito selektivnih oblika turizma (izletnički, sportski, lovni i nautički turizam). Na području Općine Čavle smješten je Platak, malo skijalište u neposrednoj blizini Rijeke, s brojnim mogućnostima za rekreaciju tijekom cijele godine. Jedino je skijalište u blizini Grada Rijeke, gdje se s vrha sjedežnice (na 1363 m n/v) vidi more, što predstavlja zanimljivu turističku atrakciju.

Iako Općina Kostrena ima skroman broj turističkih kapaciteta, niže kvalitete, osjetan je nedostatak sadržaja i turističke ponude. Iz tog razloga izrađen je Plan razvoja turizma Općine

⁷ Izvor: Turističke zajednice

Kostrena, kojim se opredijelila za novo turističko pozicioniranje, odnosno, reafirmaciju Kostrene kao turističke destinacije.

Zatvaranjem brodogradilišta, plan Grada Kraljevice je uređenje prostora u poslovnu zonu, s mogućnošću male brodogradnje i jahtogradnje. Plan je nastaviti brodogradnju kao djelatnost, ali u izmijenjenom i smanjenom obliku, uz mogućnost razvoja i drugih djelatnosti za koje je potrebna blizina mora. Uz postojeću turističku zonu Uvala Scott i kamp Oštro (kojem je plan podignuti kategoriju), planira se i razvitak nautičkog turizma.

Iz navedenog se može zaključiti da je cijelo područje LAG-a prepoznato kao turističko područje, na kojem se dodatno razvijaju selektivni oblici turizma.

Lovni turizam ima značajnu važnost, jer može utjecati na turističku atraktivnost, samostalno, ili u sklopu ponude ruralnog turizma. Prema podacima Lovačkog saveza PGŽ na području LAG-a nalazi se devet lovišta. Ukupna površina lovišta iznosi 51 271 ha, od čega je 40 163 lovni. Što se planinarskog turizma tiče, registrirana su četiri planinarska doma s ukupno 211 ležaja, ali do sada nisu napravljeni veći iskoraci prema cjelogodišnjem poslovanju. Mogućnosti razvoja pruža i ronilački turizam, uz sve ostale popratne aktivnosti, kao što je sportski ribolov, plivanje, podvodne vještine, praćenje čistoće mora i podmorja te ekološke i znanstvene podvodne aktivnosti, koje se provode kroz 22 organizacije registrirane na području LAG-a.⁸

Cjelokupnu turističku ponudu prati gastronomska ponuda i tradicionalna primorska kuhinja iz koje se mogu izdvojiti brojni brandovi, kao što su bakarski baškot, grobnički sir i palenta kompirica, Frankopanska torta, Kostrenska torta, bribirski prisnac, vina iz Vinodolske doline i dr. Popis tradicionalnih jela nalazi se u Prilogu 7. U cilju poticanja bolje turističke valorizacije ugostiteljske ponude i stvaranja prepoznatljivog branda kvarnerske kuhinje u PGŽ, pokrenuti su projekti Kvarner Gourmet i Kvarner Food, oznake kvalitete koje se dodjeljuju na godišnjoj razini. Na području LAG-a registriran je jedan ugostiteljski objekt s oznakom Kvarner Gourmet te sedam objekata s oznakom kvalitete Kvarner Food.⁹

1.2.2. Stanje gospodarstva

Prema podacima FINA-e, prikazanim na sljedećem grafikonu, najveći broj poduzetnika u 2014. g. na području LAG-a ima Grad Crikvenica (300), zatim Grad Bakar (191) i Općina Čavle (184). S obzirom na 2013. g., područje LAG-a bilježilo je povećanje broja zaposlenih u poduzetništvu od 2,41 %, dok je PGŽ u tom razdoblju bilježila porast od 0,94 %. Pad broja zaposlenih bilježe samo gradovi Kraljevica (-3,23 %) i Novi Vinodolski (-34,51 %).

Ukupni prihodi na području LAG-a u 2013. g. iznosili su 3 466 597 000 kn te se u 2014. g. smanjuju za -0,21 % i iznose 3 459 317 000 kn.

Od ukupno ostvarenih prihoda na području LAG-a u 2014.g. (3 459 317 000 kn), najveći prihod ostvarili su poduzetnici na području Grada Bakra (68,13%), a najmanji na području Vinodolske općine (1,01%). Gubitak razdoblja u poduzetništvu 2013. i 2014. godine zabilježen je u gradovima Crikvenica i Novi Vinodolski.

Tablica 11. Osnovni podaci o poduzetnicima na području LAG-a „VINODOL“

Naziv	Svi poduzetnici															
	Grad Bakar		Grad Crikvenica		Grad Kraljevica		Grad Novi Vinodolski		Općina Čavle		Općina Kostrena		Vinodolska općina		PGŽ	
	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Broj poduzetnika		191		300		69		102		184		123		43		9.324
Broj dobitaša		124		164		37		54		123		77		25		5.560
Broj gubitaka		67		136		32		48		61		46		18		3.764

⁸ Izvor: www.registri.uprava.hr

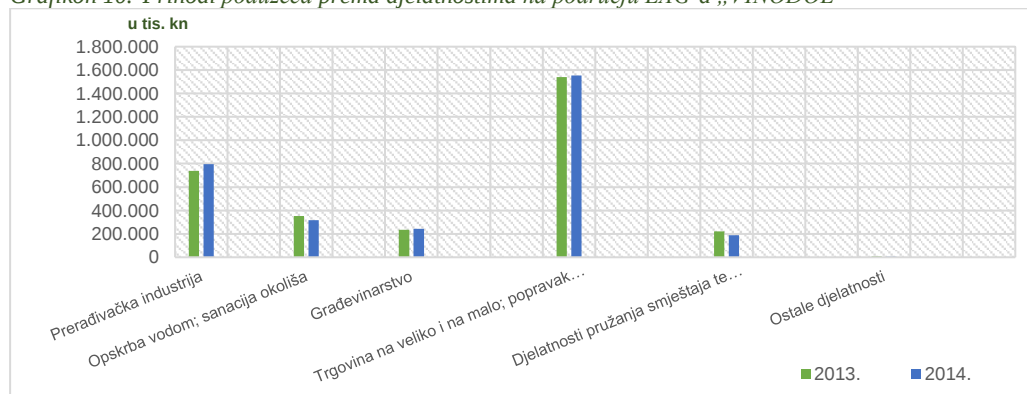
⁹ Izvor: www.kvarner-gourmet.com; 7.2.2016.

Broj zaposlenih	2.783	2.837	1.102	1.327	371	359	652	427	616	697	326	330	91	107	58.114	58.659
Naziv	(iznosi u tisućama kuna)															
Ukupni prihodi	2.309.411	2.356.960	389.700	404.103	120.961	115.738	226.281	137.423	231.577	247.791	156.304	162.226	32.363	35.076	31.571.267	32.376.577
Ukupni rashodi	2.256.285	2.303.440	400.288	426.138	115.294	109.435	245.587	175.931	227.429	237.449	148.617	151.311	30.348	33.821	30.829.204	31.732.325
Dobit razdoblja	76.006	77.883	15.499	18.824	7.794	11.676	8.023	3.128	9.728	13.959	9.328	12.101	2.006	2.004	1.507.838	1.686.936
Gubitak razdoblja	33.015	34.083	29.007	43.768	3.978	6.911	28.477	42.381	7.708	6.747	3.562	3.606	515	1.324	1.001.389	1.310.282
Dobit razdoblja(+) ili gubitak razdoblja (-)	42.990	43.800	-13.509	-24.944	3.816	4.764	-20.454	-39.254	2.019	7.213	5.766	8.495	1.492	681	506.449	376.654
Prosječna mj. neto plaća po zaposlenom	5.021	5.181	4.656	3.859	4.304	4.220	5.482	4.756	3.554	3.583	4.386	4.356	4.021	3.990	4.645	4.646

Izvor: Financijska agencija (FINA)

Prosječna isplaćena plaća na području LAG-a za 2014. g. iznosila je 4278,00 kn i u padu je za 4,75 %, u odnosu na 2013. g. U tom razdoblju PGŽ imala je nepromijenjen prosječni iznos isplaćenih plaća, a RH povećanje od 2,09 %. Porast zaposlenih su imali Grad Bakar (3,19 %) i Općina Čavle (0,8 %).

Grafikon 10. Prihodi poduzeća prema djelatnostima na području LAG-a „VINODOL“

Izvor: Financijska agencija (FINA)

Iz prethodnog grafikona vidljivo je da su najveće prihode ostvarile djelatnosti trgovine na veliko i malo, popravak motornih vozila (2013. g. 44,39 %, 2014. g. 44,90 %), prerađivačke industrije (2013. g. 21,28 %, 2014. g. 23 %), opskrbe vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša (2013. g. 10,16 %, 2014. g. 9,17 %) i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (2013. g. 6,36 %, 2014. g. 5,43 %). Analizirajući stanje gospodarstva na području LAG-a svakako treba spomenuti i značajne industrijske (INA – Rafinerija nafte Rijeka i Brodogradilište „Viktor Lenac“) i energetske (Termoelektrana Rijeka) subjekte, značajne kako za PGŽ, tako i za RH, a koji se nalaze na prostoru Općine Kostrena. Treba naglasiti da navedeni subjekti nemaju sjedište u Općini Kostrena te da podaci o njihovom poslovanju nisu analizirani i prikazani u prethodnom grafikonu.

Poslovne zone

Prostorni plan PGŽ odredio je gospodarske zone prema njihovom značenju. Razlikuju se gospodarske zone od važnosti za RH (poslovno-proizvodna zona Kukuljanovo, proizvodna zona Urinj) i PGŽ (poslovne zone Kraljevica, Novi Vinodolski i Čavle). U planu je izgradnja novih poslovnih zona na području gradova Bakar, Crikvenica i Novi Vinodolski te općina Čavle i Vinodolska općina.

Industrijska zona Kukuljanovo najveća je i infrastrukturno najopremljenija zona u RH (više od 3300 zaposlenih u 150 poslovnih objekata). Najbliža regionalna veletržnica je Rijeka - Matulji.

Potrebna su i daljnja ulaganja u sektor istraživanja i razvoja te povezivanje znanstvenih institucija s gospodarskim sektorom. Također, potrebno je jačanje institucionalne mreže zadužene za programe razvoja poduzetništva i povezanosti poduzetnika.

Poduzetničke potporne institucije

Na području PGŽ djeluje niz institucija poduzetničke potporne infrastrukture, od kojih su najvažnije za poduzetnike s područja LAG-a: Riječka razvojna agencija PORIN, poduzetnički inkubatori u Rijeci, Poduzetnički centar „Vinodol“ d.o.o. te Regionalna energetska agencija Kvarner d.o.o. (REA).

1.2.3. Tržište radne snage

Stopa nezaposlenosti na području LAG-a je pod znatnim utjecajem sezonalnosti. Najviše nezaposlenih osoba evidentirano je u zimskom razdoblju, kada je turizam bitno smanjen. Sezonalnost se najviše osjeti na području gradova Crikvenica i Novi Vinodolski te Vinodolske općine, koji predstavljaju veća turistička središta.

Prema podacima HZZ-a u sljedeće dvije tablice dana je struktura nezaposlenih na području LAG-a, prema spolu i razini obrazovanja te prema spolu i starosti.

Podaci HZZ-a pokazuju da od ukupno 2692 nezaposlene osobe na području LAG-a, najviše nezaposlenih ima SŠ za zanimanja do 3 god. i školu za KV i VKV radnike te SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina.

U ukupnoj nezaposlenosti, najveći udio čine osobe od 55-59 godina starosti (15,56 %), kojima je do mirovine ostalo nekoliko godina, a zatim slijedi dobna skupina od 50-54 godine (12,2 %), koji su najvećim dijelom postali nezaposleni uslijed stečajeva i zatvaranja brojnih poduzeća. Ranjivu skupinu čine mladi od 25-29 godina (12,1 %), koja ukazuje na potrebu usklađivanja strukovnog obrazovanja s potrebama gospodarstva. Na području LAG-a udio nezaposlenih žena (55,98 %) veći je nego udio nezaposlenih muškaraca (43,9 %), a to je najizraženije u općinama Čavle i Kostrena.

Tablica 12. Nezaposlene osobe na području LAG-a „VINODOL“ prema spolu i razini obrazovanja na dan 31.12.2014.g.

Općina i grad	UKUPNO			Bez škole i nezavršena osnovna škola			Osnovna škola			SŠ za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike			SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina			Gimnazija			Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola			Fakulteti, akademije, magisterij, doktorat		
	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI
Grad Bakar	231	317	549	11	20	31	48	59	107	88	67	155	53	104	157	3	12	15	13	20	33	15	36	51
Grad Crikvenica	296	321	617	6	7	13	55	65	120	114	69	183	74	105	178	11	10	21	22	34	56	15	31	46
Grad Kraljevica	118	151	269	9	4	13	18	18	36	45	34	79	30	52	82	4	8	12	5	12	17	7	24	30
Grad Novi Vinodolski	145	140	285	3	5	7	28	23	52	59	38	97	34	40	74	3	9	12	12	12	24	7	12	19
Općina Čavle	194	319	514	9	31	40	34	62	96	87	82	170	40	77	117	4	6	10	12	22	34	9	38	48
Općina Kostrena	88	132	220	5	5	9	11	16	27	26	26	52	28	31	60	4	6	10	6	18	24	9	30	39
Vinodolska općina	111	127	238	1	1	2	27	37	63	46	31	77	31	37	68	1	6	7	3	4	7	3	10	13
LAG „VINODOL“	1.183	1.507	2.692	44	73	115	221	280	501	465	347	813	290	446	736	30	57	87	73	122	195	65	181	246

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)

Tablica 13. Nezaposlene osobe na području LAG-a „VINODOL“ prema spolu i starosti na dan 31.12.2014.g.

Godine starosti	Grad Bakar			Grad Crikvenica			Grad Kraljevica			Grad Novi Vinodolski			Općina Čavle			Općina Kostrena			Vinodolska općina			LAG „VINODOL“		
	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI	M	Ž	SVI
15-19	8	13	21	15	8	23	5	6	11	3	2	5	13	11	24	3	4	7	3	4	7	50	48	98
20-24	31	33	64	41	42	83	13	12	25	18	18	35	27	27	54	11	10	20	10	11	20	151	153	301
25-29	25	45	71	42	41	83	10	16	27	19	15	34	19	38	57	11	24	35	9	10	19	135	189	326
30-34	23	37	60	31	40	71	10	17	27	10	18	28	21	46	66	9	20	29	8	16	24	112	194	305
35-39	27	36	63	16	42	58	10	14	24	10	13	23	24	37	61	8	15	23	5	12	18	100	169	270
40-44	16	35	50	29	32	61	5	14	19	7	19	25	8	36	44	7	19	25	3	13	17	75	168	241
45-49	16	30	45	29	56	85	9	14	23	13	14	27	15	35	50	9	7	16	10	19	29	101	175	275
50-54	19	34	52	30	43	73	20	26	46	17	21	38	24	34	58	5	18	23	20	20	39	135	196	329
55-59	47	44	91	42	41	83	26	24	50	40	14	54	23	47	70	16	14	30	22	19	41	216	203	419
60-64	20	11	31	20	9	29	10	8	19	10	6	15	20	10	31	10	2	12	21	4	25	111	50	162
UKUPNO	231	317	549	296	321	617	118	151	269	145	140	285	194	319	514	88	132	220	111	127	238	1183	1507	2692

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ), Statistika on-line

1.3. DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE PODRUČJA

1.3.1. Broj i gustoća stanovnika

Prema Popisu stanovništva iz 2011. g., područje LAG-a ima 44 109 stanovnika, što je 14,89 % ukupnog broja stanovništva PGŽ. Demografsko kretanje stanovništva PGŽ je u blagom padu, broj stanovnika manji je za 3,05 %, u odnosu na Popis iz 2001. g., no, na području LAG-a povećan je za 2,2 %. Najveći postotak porasta stanovništva imaju općine Kostrena (7,26 %) i Čavle (6,98 %), a negativan prirast imaju gradovi Novi Vinodolski (-3,20 %) i Crikvenica (-1,99 %). Prosječna gustoća naseljenosti je 64,58 st/km², što je manje od gustoće naseljenosti PGŽ (82,55 st/km²) i RH (75,71 st/km²).

Tablica 14. Broj i gustoća stanovnika područja LAG-a „VINODOL“

PROSTORNA JEDINICA	POVRŠINA (km ²)	BROJ STANOVNIKA 1981.g.	BROJ STANOVNIKA 1991.g.	BROJ STANOVNIKA 2001.g.	BROJ STANOVNIKA 2011.g.	RAZLIKA 2001./2011. -g.	GUSTOĆA NASELJENOSTI 2011.g. (st./km ²)
Republika Hrvatska	56.594	4.601.469	4.784.265	4.437.460	4.284.889	-3,44%	75,71
Primorsko-goranska županija	3.588	304.038	323.130	305.505	296.195	-3,05%	82,55
PODRUČJE LAG-a	683	36.844	39.984	43.158	44.109	2,20%	64,58
Grad Bakar	125	7.469	7.577	7.773	8.279	6,51%	66,23
Grad Crikvenica	29	9.501	10.584	11.348	11.122	-1,99%	383,52
Grad Kraljevica	18	4.254	4.513	4.579	4.618	0,85%	256,56
Grad Novi Vinodolski	262	4.547	4.978	5.282	5.113	-3,20%	19,52
Općina Čavle	85	5.881	6.469	6.749	7.220	6,98%	84,94
Općina Kostrena	12	1.403	2.271	3.897	4.180	7,26%	348,33
Vinodolska općina	152	3.789	3.592	3.530	3.577	1,33%	23,53

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS); Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

1.3.2. Demografska kretanja

Gledajući dva posljednja popisa stanovništva, područje LAG-a karakteriziraju pozitivni demografski pokazatelji (+2,2 %), dok se na razini RH i PGŽ bilježi negativan demografski trend. Pozitivno kretanje stanovništva imaju sve JLS u sastavu LAG-a, osim gradova Crikvenice i Novi Vinodolski. Problem starenja stanovništva izražen je posljednjih 20 godina. Prosječna dob na području LAG-a (43,6) je neznatno ispod županijskog prosjeka (43,9), ali ipak veća kad se promatra cijela RH (41,7).

Tablica 15. Demografska kretanja na području LAG-a 2001.-2011.g.

Područje	UKUPNO	0-6 godina	0-14 godina	0-17 godina	0-19 godina	Radno sposobno stanovništvo (15-64)	60 i više godina	65 i više godina	75 i više godina	Prosječna starost	Indeks starenja	Koeficijent starosti
LAG 2001	43.158	2.548	6.461	8.075	9.257	28.509	9.193	6.603	2.418	40,5	101,3	21,6
LAG 2011	44.109	2.620	5.822	7.124	8.026	30.331	11.569	7.956	3.522	43,6	146	26,2
PGŽ 2001	305.505	17.900	42.835	54.529	62.691	201.527	68.558	49.469	17.584	41,0	109,4	22,6
PGŽ 2011	296.195	17.323	36.967	44.995	50.759	203.224	78.831	56.004	25.842	43,9	155,3	26,6
RH 2001	4.437.460	336.964	754.634	931.927	1.053.240	2.828.632	955.556	693.540	236.708	39,3	90,7	21,6
RH 2011.	4.284.889	296.204	652.428	797.855	896.605	2.873.828	1.031.373	758.633	344.230	41,7	115,0	24,1

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. i 2011.g.

Uspoređujući općine i gradove u sastavu LAG-a, najviši indeks starenja ima Vinodolska općina (173), a najmanji Općina Čavle (111,7).

Radno sposobno stanovništvo (15 - 64 godina) obuhvaća 68,76 % ukupne populacije područja LAG-a u 2011. g., a u 2001. g. je obuhvaćao 66,06 %, što čini povećanje od 2,7 %. Vidljivo je smanjenje broja mladih osoba do 19 godina i povećanje broja osoba od 60 i više godina. Udio radno sposobnog stanovništva LAG-a u PGŽ iznosi 15 %, a na državnoj razini 1 %.

Tablica 16. Prirodno kretanje stanovništva u 2013.g.

	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast	Vitalni indeks
Republika Hrvatska	39.939	50.386	-10.447	79,3
Primorsko - goranska	2.422	3.440	-1.018	70,4
Grad Bakar	62	84	-22	73,8
Grad Crikvenica	58	142	-84	40,8
Grad Kraljevica	37	39	-2	94,9
Grad Novi Vinodolski	36	75	-39	48,0
Općina Čavle	71	76	-5	93,4
Općina Kostrena	37	51	-14	72,5
Vinodolska općina	18	51	-33	35,3
LAG „VINODOL“	319	518	-199	61,6

Izvor: Državni zavod za statistiku; Priopćenje – Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2013.g.

Prema podacima DZS-a na području LAG-a u 2013. g. više je umrlih nego rođenih, prirodni prirast je negativan (-199), što je u skladu s trendom u PGŽ i RH. Negativno prirodno kretanje pokazuje i vitalni indeks (živorođeni na 100 umrlih), koji je za područje LAG-a iznosio 61,6, u odnosu na vitalni indeks PGŽ od 70,4 i RH od 79,3. Najviše rođenih u 2013. g. bilježi Općina Čavle (71), a najmanje Vinodolska općina (18).

1.3.3. Obrazovna struktura stanovništva

Tablica 17. Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a „VINODOL“

STANOVNIŠTVO STARO 15 I VIŠE GODINA PREMA SPOLU I ZAVRŠENOJ ŠKOLI NA PODRUČJU LAG-a PREMA POPISU STANOVNIŠTVA 2011.g.					
	LAG	Muškarci	Žene	Muškarci %	Žene %
Bez škole	250	50	200	20	80
1-3 razreda osnovne škole	151	24	127	15,9	84,1
4-7 razreda osnovne škole	1.973	436	1.537	22,1	77,9
Osnovna škola	6.125	2.290	3.835	37,4	62,6
Srednja škola ¹⁰	23.136	12.552	10.584	54,3	45,7
Stručni studij ¹¹	2.792	1.510	1.282	54,1	45,9
Sveučilišni studij ¹²	3.685	1.596	2.089	43,3	56,7
Doktorat znanosti	83	40	43	48,2	51,8
Nepoznato	92	49	43	53,3	46,7

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011.g.

Prema podacima DZS-a iz 2011. g. na području LAG-a najviše stanovnika ima završenu srednju školu, odnosno, njih 60,43 %, dok stručne i sveučilišne studije ima 16,92 %. Iz tablice je vidljiv znatno veći udio žena u strukturi stanovništva bez škole, ili sa završenih 1 – 7 razreda OŠ.

1.3.4. Školstvo i kultura

Sustav odgoja i obrazovanja na području LAG-a obuhvaća predškolski odgoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje (Prilog 9.). Visokoškolsko obrazovanje organizirano je u županijskom administrativnom centru, Rijeci.

Predškolski odgoj i obrazovanje provodi se u 17 dječjih vrtića, od kojih su dva privatna (na području Grada Bakra), a ostali su osnovani od strane grada, ili općine, na čijem području djeluju. Gradovi i općine (osnivači dječjih vrtića), većim dijelom osiguravaju proračunska sredstva za sufinanciranje boravka djece u vrtićima, dok manji dio troškova snose roditelji.

Postojeći dječji vrtići opremljeni su kvalitetno (oprema i namještaj), ali postoji potreba za proširenjem kapaciteta. Općina Čavle završila je s izgradnjom novog objekta u 2015. g., dok se u Vinodolskoj općini planira rekonstrukcija objekta Blaškovići, u naselju Grižane, za potrebe dječjeg vrtića. Na području Grada Bakra planira se proširenje kapaciteta dječjeg vrtića u naselju Škrljevo.

¹⁰ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije

¹¹ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bolonji

¹² Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bolonji te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij

Dječja igraonica je organizirana samo na području Grada Crikvenice i Općine Čavle, u sklopu sportske dvorane. Potrebna su nova dječja igrališta (deficitaran broj), jer su postojeća uglavnom na uređenim plažama pod koncesijom i u funkciji su obogaćivanja plažnih sadržaja, ili su u sklopu dječjih vrtića i na raspolaganju su djeci koja pohađaju vrtićke programe.

Osnovne škole se susreću s problemom nedostatka prostora, stoga, OŠ Čavle planira dogradnju škole. Također, veliki je nedostatak osnovne infrastrukture, poput školskih dvorana (određene škole nemaju školsku dvoranu: OŠ Zvonka Cara u Crikvenici, OŠ Jurja Klovića Tribalj, OŠ Kostrena i OŠ Hreljin u Bakru). Osnovnu glazbenu školu u Crikvenici pohađa 56 učenika, a u Novom Vinodolskom 47. Na području LAG-a djeluju dvije srednjoškolske ustanove: SŠ dr. Antuna Barca (bilježi se smanjen broj upisa u strukovna i obrtnička zanimanja) u Crikvenici i Pomorska škola (uređuju dodatne učionice zbog povećanog broja učenika) u Bakru. Pri Pomorskoj školi djeluje i učenički dom „Tomislav Hero“, koji je uređen u skladu s važećim standardima života i rada u učeničkim domovima.

Organizacije civilnog društva

Kultura je neizostavni dio identiteta ovoga kraja, a tragove bogate, slavne i turbulentne povijesti od zaborava čuvaju brojne udruge. Područje LAG-a broji ukupno 520 organizacija civilnog društva. Ovako veliki broj registriranih udruga upućuje na zainteresiranost građana za udruživanje u različite inicijative. Uglavnom djeluju na volonterskoj bazi u lokalnoj zajednici, s ciljem jačanja tradicijskih, kulturnih, sportskih i mnogih drugih aktivnosti. Također, djeluju udruge i udruženja marginaliziranih skupina: Roma, žena, mladih, umirovljenika, invalida, branitelja i dr. Ključni problemi s kojima se suočavaju su nedostatak financijskih sredstava za rad, koja uglavnom osiguravaju kroz članarine i proračuna JLS. Pored toga, problem predstavlja i nedostatak stručnog osoblja, kao i nedostatak prostora za djelovanje.

Tablica 18. Broj aktivnih udruga po JLS na području LAG-a „VINODOL“

JLS	BROJ UDRUGA
Grad Bakar	95
Grad Crikvenica	135
Grad Kraljevica	48
Grad Novi Vinodolski	69
Općina Čavle	70
Općina Kostrena	65
Vinodolska općina	38
UKUPNO	520

Izvor: Ministarstvo uprave; Registar udruga u RH

Osim udruga, na ovim prostorima djeluju četiri katedre čakavskog sabora, koje njeguju čakavštinu kao dijalektalni i jezični idiom, potiču književno stvaralaštvo na čakavštini, održavaju znanstvene skupove, javne priredbe, književne večeri, posjete školama, rad s djecom i mladima, organizaciju susreta čakavskih pjesnika. Zadaća im je produžiti život stoljećima njegovanom čakavskom jeziku, tradiciji, nošnji i baštini.

Na području LAG-a djeluje 10 DVD-a (Bakar, Hreljin, Škrlevo, Zlobin, Crikvenica, Kraljevica, San Marino - Novi Vinodolski, Čavle, Kostrena i Bribir) i dvije javne vatrogasne postrojbe (Javna vatrogasna postrojba Crikvenica i Javna vatrogasna postrojba Grada Rijeke). Prema podacima dobivenim od vatrogasnih društava, postoji potreba nabavke nove vatrogasne opreme, kao i potreba za obnovom i uređenjem postojećih te izgradnjom novih vatrogasnih domova.

2. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

2.1. Rezultati analize stanja

Promatrajući prirodna obilježja, najvažniji potencijal LAG-a predstavlja blaga klima, kvalitetan zrak, očuvana priroda, biološka raznolikost te spoj bogatog kulturnog i povijesnog naslijeđa.

Područje LAG-a karakteriziraju brojni izvori čiste podzemne vode, kojom se napajaju vodovodi.

Raspoložive potencijale za korištenje obnovljivih izvora energije (OIE) na području LAG-a čine energija vjetra, sunca, mora i vode. Najslabije je iskorištena energija mora, a unatoč tome što postoji hidroelektrana u Vinodolu, nedovoljno je iskorišten hidropotencijal vinodolskog sliva.

Najkvalitetnije poljoprivredne površine nalaze se na području Vinodolske doline i Grobničkog polja. Kvalitetna zemljišta nalaze se i na području Grobinštine, u zaleđu Bakarca i dijela Vinodola. Ova zemljišta su od posebne važnosti za uzgoj posebnih kultura. Melioracijom i agrotehnikom mogu se poboljšati njihova svojstva. Postoje uvjeti za razvitak sustava održive poljoprivrede, uvođenjem integriranih ekološki i ekonomski prihvatljivih oblika gospodarenja i proizvodnje hrane za lokalno tržište i potreba u turizmu. Područje LAG-a nije zagađeno industrijom i pesticidima, što predstavlja dobar potencijal za bavljenje pčelarstvom i proizvodnju visokokvalitetnog meda, od kojeg su izuzetno cijenjeni med od kadulje, vrijeska i ostalog mediteranskog bilja.

Jedna od ključnih gospodarskih djelatnosti na području LAG-a je turizam, koji ima dugu tradiciju i izvrsne preduvjete za razvoj raznih oblika selektivnog turizma (agroturizam, ruralne kuće za odmor, odmor na vinskoj i mednoj cesti, kulturni, sportski, lovni i sl.). Osluškujući potrebe tržišta, prepoznaje se potreba za proširenjem ruralne turističke ponude, i to u vidu **spoja poljoprivrede i ruralnog turizma kao komplementarnih djelatnosti**. Realizacija prethodno navedenog predstavlja veliki potencijal zapošljavanja u turizmu i poljoprivredi. Proizvodni potencijal šuma ne iscrpljuje se samo kroz drvenu masu, već postoje i potencijali za proizvodnju raznih plodova, gljiva, ljekovitog bilja, lov i ribolov. U šumama na području LAG-a nalazi se kvalitetno ljekovito, aromatično i jestivo bilje, šumski plodovi, gljive i druge biljne sirovine.

Cestovna mreža ima zadovoljavajuću gustoću, ali lošije tehničke elemente i često nedostatnu propusnost prometa, posebice tijekom ljetne turističke sezone. Stanje lokalnih i nerazvrstanih cesta nije zadovoljavajuće, potrebna su asfaltiranja makadamskih kolnika te izgradnja pojedinih dionica cesta, kako bi se postigla kontinuirana prometna cjelina.

Za siguran i održiv sustav vodoopskrbe potrebno je razvoj usmjeriti na integraciju postojećih vodoopskrbnih podsustava, kao i na sanaciju vodnih gubitaka na glavnim objektima i vodoopskrbnim mrežama. Sukladno Direktivi o pročišćavanju voda, potrebno je nastaviti izgradnju sustava prikupljanja i odvodnje otpadnih voda i uravnotežiti ga sa sustavom vodoopskrbe.

Postoji potreba za proširenjem i uređenjem groblja, kao i za izgradnjom novih, radi potpunosti kapaciteta.

Veliki interes među lokalnim stanovništvom i turistima postoji za organizacijom i izgradnjom tržnica, naročito seljačkih tržnica i tržnica ekoloških proizvoda.

Postoji potreba za izgradnjom novih infrastrukturnih sportskih objekata, poput sportskih dvorana, zatvorenih bazena, zatvorenih teniskih terena, natkrivenih boćališta, biciklističkih staza, atletskih staza itd.

Izražen je deficit smještajnih kapaciteta namijenjenih starijim i nemoćnim osobama, koji će, s obzirom na demografske trendove starenja stanovništva, biti još izraženiji. Potrebna su i daljnja ulaganja u sektor istraživanja i razvoja, povezivanje znanstvenih institucija s gospodarskim sektorom. Također, potrebno je jačanje institucionalne mreže zadužene za programe razvoja poduzetništva i povezanosti poduzetnika. Gledano na potrebe sektora turizma, potrebna su ulaganja u obnovu i izgradnju hotelskog smještaja i kampova visoke kategorije, kojih na području LAG-a nedostaje, kao i u izgradnju i održavanje biciklističkih i planinarskih staza, šetnica i sl. Svakako treba raditi na smanjenju sezonalnosti u turizmu, što bi imalo pozitivan efekt na smanjenje sezonalnosti u zapošljavanju. Najviše nezaposlenih osoba evidentirano je u zimskom razdoblju, kada je turizam bitno smanjen. Postoji potreba za proširenjem kapaciteta dječjih vrtića i izgradnjom novih dječjih igrališta, s obzirom da je njihov broj deficitaran. Organizacijama civilnog društva potrebna su veća financijska sredstva za rad, stručno osoblje i prostori za djelovanje. Postoji potreba za ulaganjima u rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih vatrogasnih domova, kao i nabavku nove vatrogasne opreme.

2.2. Rezultati analize anketnih upitnika i održanih radionica

Kako bi LRS LAG-a bila što kvalitetnija i vjerodostojnija te kako bi omogućila što brži i produktivniji razvoj cjelokupnog područja bilo je potrebno u proces prikupljanja podataka i izrade strategije uključiti stanovništvo i poduzetnike koji će iznijeti svoja stajališta, probleme, dati projektne prijedloge i prijedloge modela razvoja. Za analizu su korišteni podaci i informacije prikupljene anketiranjem građana, poduzetnika, poljoprivrednika, udruga i ustanova putem Anketnih upitnika (Prilog 10.). Upitnici su bili podijeljeni u pet područja: opći upitnici, upitnici za gospodarstvo, turizam, poljoprivredu te javni i civilni sektor, a putem kojih se dobio uvid u stanje na cijelom području LAG-a. Analiza stanja i prikupljenih upitnika činila je temelj za izradu SWOT analize (oslikava poziciju u kojoj se područje LAG-a trenutno nalazi), kojom se definiraju glavne snage, slabosti, prilike i prijetnje, koje karakteriziraju područje LAG-a.

Pored zaposlenika LAG-a veliki doprinos prikupljanju podataka putem Anketnih upitnika dali su i članovi Radne skupine, koji su individualno podijelili upitnike prema JLS iz koje dolaze. Anketni upitnici su podijeljeni na individualnim sastancima i svim održanim radionicama, dok su svima zainteresiranima, koji nisu bili u mogućnosti prisustvovati radionicama, isti bili dostupni za ispuniti na internet stranici LAG-a i *facebook* profilu. Ispunjene upitnike mogli su dostaviti putem pošte, elektroničke pošte, ili osobno u ured LAG-a, članovima Radne skupine, ili izrađivaču Strategije.

Korištenjem pristupa koji osigurava suradnju i uključenost svih dionika u izradu LRS u potpunosti su ispunjena načela transparentnosti, jednakosti i konsenzusa.

Analiza upitnika po sektorima¹³

I. Iz GOSPODARSKOG SEKTORA analizirano je 16 anketnih upitnika. Najčešći problemi s kojima se gospodarstvenici susreću u svom poslovanju su zakoni i propisi, manjak stručne radne snage, konkurencija, porezi i davanja te naplata potraživanja. Na rast poduzeća najviše bi ih potakli manji porezi i davanja, financijska pomoć države za nova radna mjesta, beskametni razvojni krediti, redovita naplata potraživanja od kupaca, pravedniji zakoni, koji nisu podložni čestim izmjenama, bolji pristup do investicijskih kredita banaka i niže kamatne stope.

II. Za POLJOPRIVREDNI SEKTOR anketne upitnike ispunilo je 14 poljoprivrednika, među kojima je najviše pčelara. Najčešće prepreke i problemi s kojima se susreću su: tržišni pritisak jeftinijih proizvoda iz uvoza, visoke cijene repromaterijala, nedovoljno razvijena mreža otkupljivača proizvoda i ograničen pristup sredstvima za financiranje i investiranje. Većina ispitanika ima potrebe za edukacijama, prvenstveno iz područja poljoprivrede, veterinarstva, pčelarstva, marketinga i menadžmenta.

III. Iz područja TURIZMA, analizirano je 25 anketnih upitnika, najvećim dijelom iznajmljivača apartmana i kuća za odmor. Većina ispitanika ističe nedovoljno razvijenu infrastrukturu za pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga, nedovoljnu brzinu interneta, nedovoljan broj restorana s autohtonom kuhinjom, nedostatak sportskih sadržaja i parkirališta te nedovoljno organiziran prijevoz. Navodi se i nedostatak obiteljskih parkova i sadržaja za djecu, agroturizama, tematskih staza, avanturističkih parkova i sl. Kao najveći problemi u poslovanju ističu se složenost poreznih propisa, previsoke porezne stope, ograničen pristup sredstvima za financiranje, niska razina suradnje s drugim lokalnim/državnim institucijama i nedovoljno iskustvo u pripremi projekata. Kao viziju na kojoj se treba temeljiti razvoj turizma prvenstveno se ističe zdravstveni, kulturni, ruralni i seoski te sportski i lovni turizam.

IV. Iz JAVNOG I CIVILNOG SEKTORA prikupljeno je 17 anketnih upitnika, najvećim dijelom od kulturnih i sportskih udruga. Većina anketiranih udruga djeluje u prostorima dobivenim na korištenje od JLS ili dr. pravnih osoba, a prvenstveno se financiraju sredstvima proračuna JLS i vlastitim

¹³ Detaljna analiza anketnih upitnika po sektorima nalazi se u Prilogu 10.

sredstvima. Kao najčešći problemi ističu se nedostatak sredstava za rad i manjak stručnog osoblja. Poboljšanje uvjeta rada bilo bi moguće osiguranjem adekvatnog prostora i stručnim edukacijama.

V. OPĆE upitnike ispunilo je 30 osoba, svih dobnih skupina i različitih zanimanja. Prilikom ocjene kvalitete pružanja usluga koje obavlja JLS većina ponuđenih usluga ocijenjena je s prosječnim ocjenama (2,9 – 4). Najbolje ocijenjena usluga je zaštita od požara, a najlošije usluga izdavanja suglasnosti i dozvola. Na području LAG-a, prema mišljenju anketiranih, nedostaje usluga prijevoza, restorana s autohtonom ponudom, brige za starije i nemoćne, internet, PTT usluge, dječji vrtići, parkovi, sportske dvorane i sl. Promatrajući područja na kojima treba temeljiti razvoj prvenstveno se ističu turizam, poljoprivreda i usluge.

Cilj je povratak tradiciji bavljenja poljoprivredom, kao i povezivanje poljoprivredne proizvodnje i turizma kroz povećanje ponude kvalitetnih proizvoda na sve zahtjevnijem tržištu. Prvenstveno treba ojačati postojeću poljoprivrednu proizvodnju, povećati ulaganja u infrastrukturu i raditi na povezivanju poljoprivrednika i ugostitelja, na način da se olakša distribucija i plasman poljoprivrednih proizvoda kroz kratke lance opskrbe. Posebne napore treba uložiti u edukacije i stjecanje potrebnih znanja i vještina iz područja poljoprivrede i ruralnog turizma, kako bi sve veći broj ljudi, prvenstveno mladih, prepoznao mogućnosti koje im se nude na njihovom području, iskoristio mogućnost zapošljavanja te na taj način osigurao uspješnu budućnost, a što bi u konačnici rezultiralo smanjenjem odljeva kvalitetne radne snage s ruralnog područja. Navedene aktivnosti treba provoditi u skladu s očuvanjem prirode i tradicijom, kako bi se zaštitio, očuvao i održao visok stupanj prirodnih resursa i biološke raznolikosti za buduće naraštaje.

2.3. SWOT analiza

Na temelju napravljene analize stanja razvojnog okruženja i resursa područja LAG-a, Radna grupa za izradu LRS pripremila je SWOT analizu. Dobiveni rezultati analize putem SWOT matrice pokazuju postojeće stanje, kao i mogućnosti razvoja, te na taj način omogućuju definiranje strateških ciljeva bitnih za područje LAG-a.

GOSPODARSKI ČIMBENICI	
SNAGE	SLABOSTI
• Tradicija bavljenja turizmom • Poznata turistička destinacija • Rastući trend ruralnog turizma • Povoljni prostorni uvjeti za razvoj turističko-sportsko-rekreativnih sadržaja • Bogata i očuvana kulturna i povijesna baština • Tradicija obrta i poduzetništva • Postojanje poslovnih zona • Bogata prirodna bioraznolikost • Postojanje vrijednog poljoprivrednog zemljišta • Šume kao gospodarski i turistički (lovni) resursi	• Izrazita sezonalnost u turizmu • Nedovoljna uključenost kulturno-povijesne baštine i prirodnih vrijednosti u turističku ponudu • Nedovoljan broj visokokategoriziranih kapaciteta i izražena „apartmanizacija“ • Nepostojanje agroturističkih objekata • Nedostatak koordinacije u razvoju turizma i poljoprivrede • Manjak stručnih kadrova (u turizmu i poljoprivredi) • Zapušteno i nedovoljno iskorišteno poljoprivredno zemljište • Neriješeni imovinsko-pravni odnosi, usitnjenost poljoprivrednih parcela • Nedovoljan broj tržnica, naročito za lokalne proizvode
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
• Porast potražnje za selektivnim oblicima turizma (ruralni, zdravstveni, lovni, kulturni, sportski i sl.) • Veliki broj napuštenih autohtonih primorskih kuća pogodnih za razvoj ruralnog i agroturizma • Razvoj novih turističkih proizvoda • Razvoj ugostiteljskih objekata baziranih na tradicionalnoj gastro ponudi • Porast potražnje za ekološkim, autohtonim i tradicijskim proizvodima	• Globalna i nacionalna gospodarska kriza • Starenje stanovništva • Odljev kvalitetnih obrazovanih ljudskih resursa, prvenstveno mlade populacije • Visoki kriteriji prihvatljivosti korisnika za korištenje sredstava iz EU fondova • Nedovoljni kapaciteti za upravljanje razvojem te pripremu i provedbu projekata

• Integriranje poljoprivrednih proizvoda u turističku ponudu • Revitalizacija poljoprivrede • Bogata prirodna bioraznolikost kao osnova za okolišno prihvatljivu i održivu poljoprivrednu proizvodnju • Mogućnost razvoja ekološke poljoprivrede • Promocija sportske destinacije (povezivanje sporta i turizma u razvoju nove turističke ponude) • Izgradnja i unapređenje sportske infrastrukture • Izgradnja kapaciteta za nautički turizam (marine) • Razvoj hotela i smještajnih objekata više kategorije • Ulaganja u razvoj poslovnih zona • Jačanje i promicanje poduzetništva • Mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova	• Sporost državne administracije u ishođenju potrebnih dozvola • Česta izmjena zakonske regulative • Opasnost od trajne devastacije prostora prekomjernom izgradnjom objekata koji nisu u funkciji • Neusklađenost obrazovnog sustava i potreba tržišta rada • Neplanska i neadekvatna gradnja • Porast sive ekonomije u poljoprivredi, turizmu i ugostiteljstvu
--	---

PRIRODNI I DRUŠTVENI ČIMBENICI

SNAGE	SLABOSTI
• Povoljni prirodni resursi • Blaga klima • Bogatstvo i kvaliteta vodnih resursa • Povoljan geoprometni položaj i dobra povezanost na nacionalnoj i EU razini • Bogata biološka raznolikost • Očuvana priroda	• Nedovoljno iskorišteni postojeći prirodni i klimatski resursi područja • Nedovoljno iskorišten energetske potencijal područja • Nedovoljna iskorištenost geostrateškog položaja LAG-a • Nedovoljno razvijena prometna infrastruktura zaleđa
• Gostoprimstvo, ljubaznost domaćina • Društvena tolerancija • Veliki broj organizacija civilnog društva • Postojanje organizirane pomoći u kući starijim osobama • Postojanje DVD-a na cijelom području LAG • Veliki broj turističkih i kulturno - umjetničkih manifestacija • Postojeća infrastruktura u predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju • Postojanje LAG „VINODOL“ • Postojanje potporne institucije Poduzetnički centar „Vinodol“ • Sustav turističkih zajednica	• Negativni demografski trendovi (prirodni prirast i indeks vitalnosti) • Manjak adekvatnih prostora za OCD • Pomoć u kući starijim osobama nije organizirana na cijelom području LAG-a • Nedostatni kapaciteti za smještaj osoba starije životne dobi • Nedovoljno razvijena infrastruktura vatrogasnih domova • Loše usmjereni programi stipendiranja • Nedostatak sredstava za održavanje i obnovu kulturnih i prirodnih znamenitosti • Nedovoljno razvijena elektronička i komunikacijska infrastruktura • Manjak javne infrastrukture prilagođene osobama s invaliditetom • Nedovoljni kapaciteti u odgojno – obrazovnim ustanovama • Manjak kapaciteta groblja • Nedovoljan broj sportskih dvorana • Nedovoljan broj sportsko-rekreacijskih objekata • Nedovoljan broj dječjih igrališta • Divlja odlagališta otpada • Gubici vode u vodoopskrbnom sustavu zbog nedovoljno razvijene mreže • Nepokrivenost kanalizacijskim sustavom pojedinih dijelova na području LAG-a • Nedovoljno razvijen sustav odvodnje

MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
• Veliki potencijal korištenja OIE • Veliki dio područja pod NATUROM 2000 • Mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za očuvanje okoliša i održivo korištenje prirodnih resursa	• Klimatske promjene • Neučinkovit sustav zaštite okoliša • Rastući pritisci na okoliš
• Povezivanje i međusobna suradnja organizacija civilnog društva • Poticanje cjeloživotnog učenja	• Rast broja siromašnih osoba • Nedovoljna osjetljivost društvene zajednice prema socijalno ugroženim skupinama • Kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija

Temeljne **snage** područja LAG-a, koje treba staviti u funkciju ostvarivanja strateških ciljeva i prioriteta su: povoljna klima, dobar geoprometni položaj, kvalitetni okoliš i prirodna baština, bogata kulturno-povijesna baština i tradicija bavljenja turizmom. Navedene prednosti moguće je bolje iskoristiti i prevladati probleme i slabosti.

Slabosti, odnosno ograničenja, koja u budućem razdoblju treba prevladati odnose se na nedovoljno iskorištene prirodne resurse, izrazitu sezonalnost u turizmu, zanemarenu poljoprivredu, nedovoljnu i neadekvatnu infrastrukturu (društvenu i socijalnu). Navedene slabosti potrebno je ukloniti, kako bi se stvorili povoljniji i kvalitetniji uvjeti za rad i život stanovništva te time spriječili negativni demografski trendovi.

Na području LAG-a postoje velike **moćnosti** korištenja OIE, koji doprinose očuvanju biološke raznolikosti. Cijelo područje LAG-a pogodno je za razvoj selektivnih oblika turizma (ruralni, zdravstveni, lovni, kulturni, sportski i sl.) za koje WTO¹⁴ predviđa veliku potencijalnu potražnju. Također, postoji mogućnost razvoja poljoprivrede, povezivanja i plasmana poljoprivrednih proizvoda kroz razvoj ruralnog turizma.

Kao najveće **prijetnje** treba istaknuti starenje stanovništva, odljev kvalitetnih obrazovnih ljudskih resursa (prvenstveno mlade populacije) i štetne utjecaje na okoliš. Za navedene prijetnje treba tražiti rješenja, kako bi se negativni trendovi u budućnosti ublažili i sveli na najmanju moguću razinu.

Važno je istaknuti da LRS neće moći riješiti sve istaknute probleme i potrebe područja LAG-a, obzirom da je isključivo vezana za mjere iz PRR, a i ograničena su financijska sredstva za njenu provedbu.

Kao posebnost područja LAG-a treba istaknuti bogatu kulturno-povijesnu baštinu, bogatu prirodnu raznolikost i očuvanost prirode, kao i tradiciju bavljenja poljoprivredom i turizmom – djelatnosti, koje i u buduću trebaju činiti održivi razvoj područja LAG-a.

Skupština LAG-a „VINODOL“ je na sjednici održanoj 17.07.2019. godine donijela Odluku o pokretanju predradnji koje su potrebne za izmjenu Lokalne razvojne strategije LAG-a „VINODOL“ 2014.-2020.

Upravni odbor LAG-a je dana 19.11.2019. na 4. Sjednici Upravnog odbora donio Odluku o imenovanju radne skupine za izmjenu LRS LAG-a „VINODOL“ 2014.-2020. Radna skupina je održala jedan sastanak te o zaključcima izvijestila Upravni odbor LAG-a „VINODOL“.

Imajući u vidu plan aktivacija tipova operacija koje se provode putem LAG natječaja u 2019. godini te plan objave natječaja APPRRR-a za sve tipove operacija u 2019./2020. godini, kao i interes i

¹⁴ WTO (World Tourism Organization) - Svjetska turistička organizacija

moćnosti potencijalnih korisnika mjera na području LAG-a „VINODOL“, ova verzija LRS usklađena je s donesenim zaključcima i odlukama tijela LAG-a.

Izmjene u ovoj verziji LRS odnose se prvenstveno na prealokaciju raspoloživih sredstava potpore za mjere u okviru Podmjere 19.2.

LAG „VINODOL“ donio je odluku da neće provoditi Mjeru 1.1.2. Povećanje konkurentnosti prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda, zbog nedostatka interesa potencijalnih korisnika za spomenutu mjeru putem LAG natječaja.

LAG „VINODOL“ neće provoditi obje mjere iz Prioriteta 2.1. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na području LAG-a, s obzirom na premali interes za pokretanje i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na gospodarstvu potencijalnih korisnika na području LAG-a uz postojeće kriterije obveze zapošljavanje te uvođenje kriterija prihvatljivosti ulaganja samo u naseljima turističkih razreda C i D te ostalim nerazvrstanim naseljima. Interes za obje mjere veći je u naseljima prostorno pozicioniranim bliže moru, a upravo ta naselja su prema kriteriju prihvatljivosti djelatnosti u sektoru ruralnog turizma razvrstana u razrede A i B te kao takva nisu prihvatljiva za sufinanciranje u okviru mjera.

Također, LAG „VINODOL“ ne može provoditi mjeru 2.2.1. Neproizvodna ulaganja vezana uz očuvanje okoliša iz Prioriteta 2.2. Očuvanje i zaštita okoliša, krajolika i prirodnog nasljeđa, jer na nacionalnom nivou u ovom programskom razdoblju 2014.-2020. natječaj za tip operacije 4.4.1. još nije proveden (bio raspisan u prosincu 2018., pa u siječnju 2019. poništen). Kako nije izvjesno da će APPRRR aktivirati natječaj za tip operacije 4.4.1. iz PRR, koja je kompatibilna s Mjerom 2.2.1. iz LRS, LAG „VINODOL“ mora odustati od provedbe spomenute mjere putem LAG natječaja.

Posljedično, Cilj 2. Razvoj područja temeljen na prirodnoj, tradicijskoj i povijesnoj baštini neće se moći ostvariti.

Izmjene LRS su najvećim dijelom utjecale na izmjenu akcijskog i financijskog plana, a vodilo se računa da ne utječu značajno na druga dva cilja i prioritete LRS te definirane pokazatelje provedbe LRS, odnosno da mjere za provedbu izravno i/ili neizravno doprinose utvrđenim ciljevima i prioritetima.

3. CILJEVI, PRIORITETI I MJERE LRS ZA PODRUČJE LAG-a

3.1. Razvojna vizija

Vizija predstavlja dugoročni cilj razvoja područja LAG-a, a u ostvarenju tog cilja trebaju biti uključeni svi lokalni dionici, kao što su bili uključeni u njenom definiranju.

Vizija razvoja LAG-a proizlazi iz izvršene analize stanja, izrađene SWOT analize i cjelokupnog dojma lokalne zajednice, ali u sebi sadrži i motivirajući element.

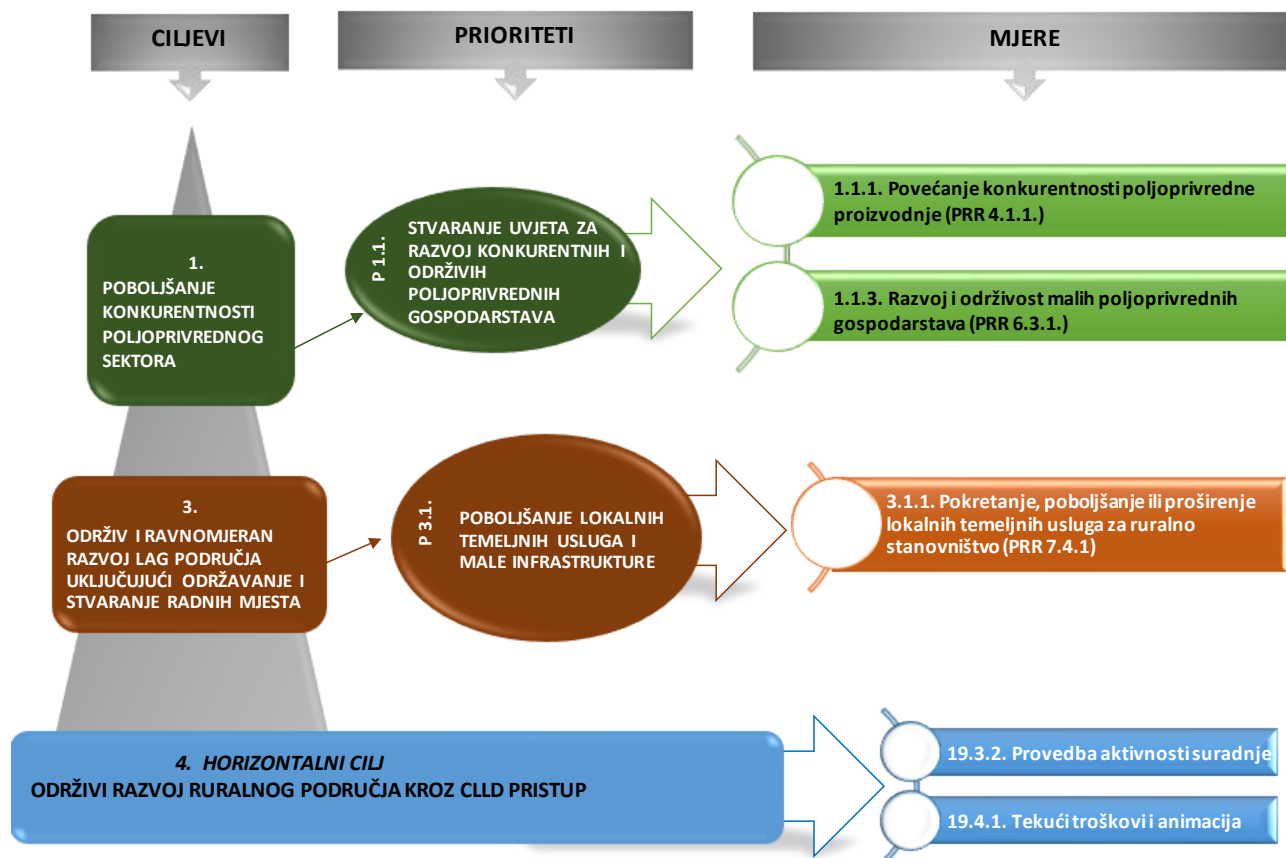
Razvojna vizija LAG-a glasi:

LAG „VINODOL“ - ruralno područje održivog društvenog razvoja na kojem su stvoreni uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju, turizam i kvalitetnu ruralnu infrastrukturu, poštujući povijesno nasljeđe, prirodnu i tradicijsku baštinu – područje privlačno za život, rad i odmor!

LAG „VINODOL“ je odlučio da u izmijenjenoj verziji LRS neće mijenjati razvojnu viziju bez obzira što Cilj 2. Razvoj područja temeljen na prirodnoj, tradicijskoj i povijesnoj baštini neće direktno biti ostvaren, jer preostale mjere mogu indirektno doprinositi Cilju 2, odnosno definiranoj viziji.

3.2. Ciljevi, prioriteti i mjere LRS

Slika 2. Ciljevi, prioriteti i mjere

CILJ 1.: Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora

U promatranom razdoblju, kao problemi LAG-a, ističu se stagnacija gospodarskog razvoja, nezaposlenost (mladih osoba), neusklađenost obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada i nedovoljna usmjerenost gospodarskih grana za koje postoje prirodni preduvjeti (poljoprivreda i prerada poljoprivrednih proizvoda). Poljoprivredni i prehrambeni sektor nužno je poticati i objediniti kroz odgovarajuću i dosljednu potporu za produktivna ulaganja, kako bi se povećala konkurentnost, produktivnost i ekonomska održivost gospodarstava. Ključne aktivnosti strateškog cilja 1. odnose se na stvaranje okruženja koje bi poticajno djelovalo na razvoj i poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i prehrambenog sektora, a posljedično na zapošljavanje i optimalno korištenje prirodnih gospodarskih resursa. U svrhu ostvarenja cilja bit će poticane inovacije, suradnja i razvoj baze znanja.

Prioritet 1.1. Stvaranje uvjeta za razvoj konkurentnih i održivih poljoprivrednih gospodarstava

Povijesno gledano, poljoprivreda je imala značajnu ulogu na području LAG-a. Međutim, okretanje turizmu i dr. granama gospodarstva dovelo je do osjetnog napuštanja poljoprivrede te ona danas zauzima nizak udio u ostvarenim gospodarskim prihodima. Kod većine poljoprivrednika s područja LAG-a poljoprivreda se javlja kao dopunska djelatnost, ali sve više stanovništva pokazuje interes za bavljenje poljoprivredom. Prvenstveni cilj je zainteresirati stanovništvo, iskoristiti prirodne potencijale, stvoriti nova radna mjesta, obogatiti turističku ponudu i stvoriti pozitivne ekonomske

učinke. Poljoprivredni razvoj treba graditi kroz uključivanje mladih, educiranih ljudi u poljoprivredu i stvaranje pozitivnog i dinamičkog ozračja za poduzetništvo u poljoprivredi. Ulaganja se odnose na primarnu poljoprivrednu proizvodnju kroz povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, kao i na preradu primarnih poljoprivrednih proizvoda. Zbog sve veće konkurencije, plasman proizvoda treba tražiti u kratkim lancima opskrbe, povezivanju poljoprivrede i turizma, kroz plasman proizvoda u lokalne ugostiteljske objekte, kao i kroz prodaju na samom poljoprivrednom gospodarstvu. Posebnu prednost čini očuvana priroda koja pruža mogućnosti za bavljenje ekološkim oblicima poljoprivrede, što u konačnici stvara visokovrijedan proizvod. Potrebno je poticati uvođenje inovativnih i tehnološki naprednih proizvodnih procesa koji omogućuju stvaranje proizvoda s većom dodanom vrijednošću te lakše pronalaze put do sve zahtjevnijih kupaca na tržištu.

CILJ 3.: Održiv i ravnomjeran razvoj LAG područja, uključujući održavanje i stvaranje radnih mjesta

Jačanje razvoja i poboljšanje osnovne infrastrukture jedan je od preduvjeta za uravnoteženi gospodarski rast na području LAG-a, kao i za jačanje socijalno-gospodarskih uvjeta života stanovništva. Svrha ovog cilja je dostizanje standarda i podizanje kvalitete življenja ukupnog stanovništva LAG područja na način da će se iskoristiti svi potencijali, prostorne osobitosti i mogućnosti za razvoj, a što će omogućiti jednake uvjete u svim područjima LAG-a. Ovim ciljem promiče se održivi društveni razvoj, tako što se vodi briga da se sadašnjim načinom življenja ne ugrožava život budućih generacija, uz unapređenje sustava zaštite okoliša, djelovanje na sprječavanju klimatskih promjena te podizanje svijesti stanovnika o zaštiti okoliša. S obzirom na zabilježeni odljev kvalitetnih obrazovanih ljudskih resursa, posebice mlade populacije, ostvarenjem ovog cilja nastojat će se spriječiti odlazak stanovništva otvaranjem novih radnih mjesta i očuvanjem postojećih.

Prioritet 3.1. Poboljšanje lokalnih temeljnih usluga i male infrastrukture

Ulaganjem u rekonstrukciju i izgradnju male infrastrukture stvaraju se preduvjeti za poticanje društvenog i gospodarskog rasta i zaustavljanje negativnog depopulacijskog trenda. Za podizanje kvalitete života nužno je voditi brigu o svim socijalno ranjivim dobnim skupinama te je nužno osigurati prostore za provođenje programa za djecu predškolske dobi, osigurati prostore za društvene, kulturne i dr. aktivnosti i potrebe. Pored ulaganja kojima se potiče rast i promicanje društveno gospodarske održivosti ruralnog prostora, potrebno je poticati ulaganja kojima se doprinosi ekološkoj održivosti, u skladu s planovima razvoja JLS. Projekti koji se odnose na zaštitu prirode životnog prostora, i to kroz lokalno djelovanje pojedinaca, dovode do gospodarskog oživljavanja područja LAG-a. Veći broj društvenih sadržaja i usluga, tj., kvalitetna i unaprijeđena infrastruktura te integracija infrastrukturnog sustava, imat će pozitivan odraz na kvalitetu života i rada te ujednačen razvoj područja LAG-a.

Cilj 4.: Održivi razvoj ruralnog područja kroz CLLD pristup

Cilj 4 predstavlja horizontalni cilj LRS i aktivnosti za njegovu realizaciju koristit će se u svim segmentima politike ruralnog razvoja na području LAG-a, a imat će multiplicirajući učinak u provedbi LRS. Kako su sredstva za provedbu LRS ograničena, LAG se za realizaciju ciljeva 1. i 3. fokusirao na mjere koje mogu postići najbolje efekte u kratkom vremenu s ograničenim sredstvima. No, s druge strane, LAG će motivirati stanovništvo, ne samo za realizaciju projekata iz mjera spomenutih ciljeva, nego i ostalih aktivnosti, kao što je povezivanje, umrežavanje, razvoj turističkih proizvoda i dodatne ponude, očuvanje i promocija kulturne i tradicijske baštine, zaštita okoliša i prirode, promocija kulturnih i sportskih aktivnosti te intenziviranje promocije kulture života na ruralnom prostoru.

Za određivanje ciljeva korišten je SMART model prema kojem su razvojni ciljevi definirani tako da su jasni, mjerljivi, dostižni, realni i s određenim rokovima. U postavljenim ciljevima može se jasno odrediti što se i zašto želi postići te je moguće izmjeriti vrijednost parametara u sadašnjosti, odnosno, očekivanu vrijednost u budućnosti. Ciljevi su postavljeni na način da budu izazovni, ali i realni s dostižnim indikatorima (Prilog 11). Ciljevi doprinose rješavanju problema i potreba prepoznatih na

području LAG-a te je poznat vremenski okvir unutar kojeg će se postići promjene. Sve mjere i operacije obuhvaćene LRS su usmjerene na konkretne projekte, koji su u skladu s PRR te je realno za pretpostaviti da će se navedeni projekti u navedenom razdoblju realizirati.

3.3. Opis mjera i operacija za dostizanje ciljeva uključujući, definiranje korisnika kriterija prihvatljivosti i očekivanih rezultata

U ovom poglavlju opisane su mjere čijom se provedbom planiraju ostvariti ciljevi predloženi u LRS. Svaka odabrana mjera u skladu je s jednim tipom operacije iz PRR, a poveznica je navedena u opisu mjere. U opisu mjere, također, naveden je direktan i indirektan doprinos fokus područjima iz PRR.

Opći uvjeti koji se primjenjuju na sve mjere LRS LAG-a su:

- korisnik mora zadovoljiti uvjete prihvatljivosti za tip operacije propisane PRR, provedbenim propisima i ovom LRS,
- korisnik mora imati sjedište ili prebivalište unutar područja koje obuhvaća odabrani LAG,
- korisnik mora biti odabran na natječaju koji je raspisao odabrani LAG,
- korisnik mora imati podmirene financijske obveze prema državnom proračunu,
- projekt mora biti u skladu s vrstom i intenzitetom javne potpore, najmanjim i najvišim iznosom javne potpore, prihvatljivim korisnicima, prihvatljivim ulaganjima, uvjetima prihvatljivosti, prihvatljivim i neprihvatljivim troškovima te općim uvjetima koji su navedeni u Programu i provedbenim propisima za pojedinu mjeru, podmjeru, tip operacije,
- projekt se mora provoditi na području odabranog LAG-a,
- kod projekata koji mogu imati negativan **utjecaj na okoliš**, ulaganju mora prethoditi procjena očekivanog utjecaja na okoliš u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša (NN 80/13) i Uredbom o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (NN 61/14) ¹⁵,
- najviši iznos vrijednosti projekta za koji korisnik podnosi zahtjev za potporu u podmjeri 19.2. iznosi do 100 000 eura u protuvrijednosti u kunama, ili do najvišeg iznosa propisanog PRR i provedbenim propisima za pojedinu mjeru, podmjeru, tip operacije, ukoliko je iznos manji od 100 000 eura,
- najviši iznos javne potpore po projektu za koju korisnik podnosi zahtjev za potporu u podmjeri 19.2. iznosi do 100 000 eura u protuvrijednosti u kunama, ili do najvišeg iznosa propisanog PRR i provedbenim propisima za pojedinu mjeru, podmjeru, tip operacije, ukoliko je iznos manji od 100 000 eura,
- troškovi su prihvatljivi sukladno listi prihvatljivih troškova objavljenima uz nacionalne natječaje i moraju biti sukladni prihvatljivim troškovima propisanih na razini svake mjere ove LRS,
- osim prihvatljivih troškova propisanih na razini svake mjere, sljedeći opći troškovi su prihvatljivi: usluge arhitekata, inženjera i konzultanata, savjetovanja, uključujući izradu studija izvodljivosti. Navedeni troškovi su prihvatljivi, ako su nastali nakon 1. siječnja 2014. godine,
- limiti prihvatljivih općih troškova su uređeni pravilnikom kojim se uređuje provedba pojedinog tipa operacije iz Programa i/ili nacionalnim natječajem te općenito ne mogu biti viši od 10% ukupnih troškova projekta na koji se odnose,
- nematerijalni troškovi navedeni u dijelu „prihvatljivi troškovi“ kod pojedinih mjera su: kupnja ili razvoj računalnih programa, kupnja prava na patente i licence, autorska prava, registracija i održavanje žigova i ostala nematerijalna ulaganja,
- ukoliko nije drugačije navedeno u dijelu „prihvatljivi troškovi“ kod pojedinih mjera, **neprihvatljivi troškovi** su: PDV (osim ako nije povrativ u okviru nacionalnog zakonodavstva o PDV-u), ostali porezi, naknade, doprinosi, kamate; jednostavna zamjena investicije, troškovi vezani uz ugovor o najmu, kupnja prava na poljoprivrednu proizvodnju, prava na plaćanje,

¹⁵ U skladu s odredbama Zakona o zaštiti prirode (NN 80/13), provodi se i procjena utjecaja na ekološku mrežu za zahvat ili njegove dijelove, a koji bi sami po sebi ili u kombinaciji s drugim zahvatima mogli imati značajan negativni utjecaj na ciljeve očuvanja i cjelovitost ekološke mreže Natura 2000

kupovina životinja te kupovina i sadnja jednogodišnjeg bilja; troškovi nastali prije prijave na natječaj, osim općih troškova.

Prethodno navedeni opći uvjeti i kriteriji prikazani u tablici niže usklađivat će se s kriterijima iz relevantnih zakonskih i podzakonski akata u trenutku objave LAG natječaja te detaljnije propisati LAG natječajem.

Kriteriji odabira projekata opisani su na razini svake mjere LRS-a, a u Prilogu 12. nalaze se jasne i mjerljive tablice bodovanja za svaku mjeru LRS, što ukazuje na transparentnost, kako prilikom izrade LRS, tako i u njenoj budućoj provedbi.

Izlazni pokazatelji i očekivani rezultati opisani na razini svake mjere, detaljno su razrađeni u Prilogu 11., zajedno s učincima na nivou LRS.

PRIORITET 1.1. - STVARANJE UVJETA ZA RAZVOJ KONKURENTNIH I ODRŽIVIH POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA
MJERA 1.1.1 Povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje
Opis mjere
Mjera omogućava ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju s ciljem poboljšanja ukupne učinkovitosti i održivosti poljoprivrednih gospodarstava, uključujući i zaštitu okoliša i prilagodbu klimatskim promjenama. Naglasak će biti na povećanju poljoprivredne proizvodnje, a poticati će se i ulaganje u nove tehnologije, čime će se smanjiti troškovi proizvodnje i poboljšat će se kvaliteta proizvoda, a samim time ostvariti će se pozitivan učinak na dohodak. Ova operacija povezana je s Nacionalnim programom pomoći sektoru vina 2014. - 2018., kojim se sufinancira ulaganja u restrukturiranje postojećih vinograda i Nacionalnim pčelarskim programom za razdoblje 2014. - 2016. Osim podizanja novih nasada voćnjaka, putem ove mjere sufinancirat će se i ulaganja u podizanje novih nasada vinograda s pripadajućom opremom i infrastrukturom, dok ulaganja u primarnu pčelarsku proizvodnju nisu predviđena.
<i>Mjera je usklađena s tipom operacije 4.1.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014. - 2020.</i>
Fokus područja: Mjera direktno doprinosi FP 2A ¹⁶ , a indirektno FP 2B ¹⁷ , 3A ¹⁸ , 4B ¹⁹ , 4C ²⁰ , 5A ²¹ , 5B ²² , 5D ²³ i 6A ²⁴
Korisnici mjere
- Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika - Ekonomska veličina korisnika prilikom prijave na natječaj ne smije biti manja od 6000 EUR ukoliko ulažu u sektor voća, povrća i cvijeća, odnosno manja od 8000 EUR za ulaganja u ostalim sektorima
Kriteriji prihvatljivosti
- Ulaganja se moraju odnositi na poljoprivredne proizvode iz Priloga I. Ugovoru o EU, osim proizvoda ribarstva - Korisnik je dužan izraditi poslovni plan ukoliko vrijednost ukupno prihvatljivih troškova iznosi više od 200.000,00 HRK te za sve zajedničke projekte - Ukoliko zakonodavstvo Unije nametne nove standarde, korisnik može podnijeti Zahtjev za potporu za dostizanje tih standarda unutar najviše 12 mjeseci od dana kada su oni postali obvezni za poljoprivredno gospodarstvo ili mladim poljoprivrednicima unutar najviše 24 mjeseca od datuma uspostavljanja gospodarstva - Kod ulaganja u navodnjavanje (oprema/infrastruktura) primjenjuje se niz posebnih uvjeta u skladu s uvjetima Okvirne direktive o vodama, sukladno relevantnim propisima - U slučaju građenja novih sustava navodnjavanja na kraju ulaganja korisnik mora imati vodopravnu dozvolu za zahvaćanje voda za navodnjavanje od nadležnog tijela
Prihvatljivi troškovi

¹⁶ Poboljšanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije, osobito s ciljem povećanja sudjelovanja u tržištu i tržišne usmjerenosti, kao i poljoprivredne diversifikacije

¹⁷ Olakšavanje ulaska poljoprivrednika s odgovarajućom izobrazbom u sektor poljoprivrede, a pogotovo generacijske obnove

¹⁸ Poboljšanje konkurentnosti primarnih proizvođača njihovom boljom integracijom u poljoprivredno-prehrambeni lanac programima kvalitete, dodajući vrijednost poljoprivrednim proizvodima, promocijom na lokalnim tržištima i u kratkim krugovima opskrbe, proizvođačkim grupama i organizacijama te međustrukovnim organizacijama

¹⁹ Bolje upravljanje vodama, uključujući upravljanje gnojivima i pesticidima

²⁰ Sprečavanje erozije tla i bolje upravljanje tlom

²¹ Povećanje učinkovitosti u korištenju voda u poljoprivredi

²² Povećanje učinkovitosti u korištenju energije u poljoprivredi i preradi hrane

²³ Smanjenje emisija stakleničkih plinova i amonijaka koje uzrokuje poljoprivredna djelatnost

²⁴ Olakšavanje diversifikacije, stvaranja i razvoja malih poduzeća, kao i otvaranje radnih mjesta

- Ulaganja u građenje i/ili opremanje objekata za životinje, zatvorene/zaštićene prostore, objekte za uzgoj jednogodišnjeg i višegodišnjeg bilja, sjemena i sadnog materijala i gljiva, skladištenje, hlađenje, čišćenje, sušenje, zamrzavanje, klasiranje i pakiranje proizvoda; ulaganje u opremu za berbu, sortiranje i pakiranje vlastitih poljoprivrednih proizvoda; ulaganje u kupnju nove poljoprivredne mehanizacije i opreme i gospodarskih vozila, uključujući sektor vinogradarstva; ulaganje u podizanje novih i/ili restrukturiranje postojećih višegodišnjih nasada, isključujući restrukturiranje postojećih vinograda za proizvodnju grožđa za vino; ulaganje u izgradnju i/ili opremanje novih sustava za navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu, te poboljšanje postojećih sustava/opreme za navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu te kupnju zemljišta i objekata radi realizacije projekta (do 10 % vrijednosti ukupno prihvatljivih ulaganja) te nematerijalni i opći troškovi

Potpore

- Najniža vrijednost javne potpore po investiciji iznosi 5000 EUR
- Najviša vrijednost javne potpore po investiciji iznosi 90 000 EUR
- Intenzitet javne potpore od 50 % može se uvećati za dodatnih 20 postotnih bodova u slučajevima opisanima u PRR, ali i u slučajevima koje procjenjuje sam LAG i to:
 - kod inovativnog karaktera projekta na lokalnom nivou,
 - kod projekta od zajedničkog interesa za lokalnu zajednicu,
 - kod javnog pristupa provedenom projektu
- Maksimalni intenzitet kombinirane potpore ne smije prijeći 90 posto od ukupno prihvatljivih troškova

Kriteriji odabira

Prednost pri odabiru imat će tradicionalno prepoznatljivi sektori (vinogradarstvo, maslinarstvo, voće i povrće te stočarstvo), udruženja proizvođača, ekološki proizvođači, mladi poljoprivrednici, ili žene svih dobnih skupina te stvaranje novih radnih mjesta.

Izlazni pokazatelji

Broj prijavljenih i isplaćenih projekata, vrijednost isplaćene potpore, broj stvorenih radnih mjesta (FTE)

Očekivani rezultati

PG na području LAG-a, koja su dobila potporu; povećanje udjela mladih poljoprivrednika; povećanje udjela žena kao nositelja PG-a; stvorena radna mjesta/broj projekata; udio financiranih projekata iz prioritetnih sektora

MJERA 1.1.3. Razvoj i održivost malih poljoprivrednih gospodarstava

Opis mjere

Glavni razlozi nepovoljne strukture poljoprivrednih gospodarstava su vrlo velik broj malih poljoprivrednih gospodarstava slabe gospodarske održivosti čiji je razvoj nužno dodatno potaknuti. Mjera pruža pomoć malim, potencijalno održivim poljoprivrednim gospodarstvima orijentiranim na tržišnu proizvodnju u skladu sa zahtjevima koje postavlja tržište, ali im nedostaju glavni resursi. Malim poljoprivrednim gospodarstvima, pružit će mogućnost dostizanja gospodarske održivosti, što je preduvjet za postizanje konkurentnosti u poljoprivrednom sektoru.

Mjera je usklađena s tipom operacije 6.3.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014. - 2020.

Fokus područja: Mjera direktno doprinosi FP 2A²⁵, a indirektno FP 2B²⁶ i 3A²⁷

Korisnici mjere

- Mala poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika, koja se nalaze u kategoriji ekonomske veličine iskazane u ukupnom standardnom ekonomskom rezultatu poljoprivrednog gospodarstva od 2000 EUR do 7999 EUR

Kriteriji prihvatljivosti

- Potpora je ograničena na mikro i mala poduzeća
- Korisnik treba podnijeti poslovni plan, koji treba u potpunosti biti proveden u razdoblju kraćem od tri godine
- Korisnik u poslovnom planu obavezno mora definirati ciljeve, koje je dužan ostvariti u okviru najmanje jedne od aktivnosti, a koje se moraju odnositi na:
 - a) modernizaciju i/ili unapređenje procesa rada i poslovanja i/ili
 - b) povećanje proizvodnog kapaciteta iskazanom kroz povećanje ukupnog standardnog ekonomskog rezultata

Prihvatljivi troškovi

²⁵ Poboljšanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije, osobito s ciljem povećanja sudjelovanja u tržištu i tržišne usmjerenosti, kao i poljoprivredne diversifikacije

²⁶ Olakšavanje ulaska poljoprivrednika s odgovarajućom izobrazbom u sektor poljoprivrede, a pogotovo generacijske obnove

²⁷ Poboljšanje konkurentnosti primarnih proizvođača njihovom boljom integracijom u poljoprivredno-prehrambeni lanac programima kvalitete, dodajući vrijednost poljoprivrednim proizvodima, promocijom na lokalnim tržištima i u kratkim krugovima opskrbe, proizvođačkim grupama i organizacijama te međustrukovnim organizacijama

- Kupnja domaćih životinja, jednogodišnjeg i višegodišnjeg bilja, sjemena i sadnog materijala; kupnja, građenje i/ili opremanje zatvorenih/zaštićenih prostora i objekata te ostalih gospodarskih objekata uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu u sklopu poljoprivrednog gospodarstva u svrhu obavljanja poljoprivredne proizvodnje i/ili prerade proizvoda; podizanje novih i/ili restrukturiranje postojećih nasada; uređenje i trajnije poboljšanje kvalitete poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje; građenje i opremanje objekata za prodaju i prezentaciju vlastitih poljoprivrednih proizvoda uključujući i troškove promidžbe; kupnja ili zakup poljoprivrednog zemljišta; kupnja poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme.

Potpota

- Potpora će se dodijeliti u obliku paušalnog iznosa za provedbu poslovnog plana kako bi se osigurao održiv rast i razvoj poljoprivrednog gospodarstva i to:
 - do 100 % vrijednosti ukupnih prihvatljivih troškova, 15 000 EUR po korisniku (samo jednom u cijelom programskom razdoblju)
- Potpora se isplaćuje u dvije rate u vremenu od najviše tri godine
- Isplata zadnje rate uvjetovana je provedbom aktivnosti iz poslovnog plana u propisanom vremenskom razdoblju

Kriteriji odabira

Prednost pri odabiru imat će tradicionalno prepoznatljivi sektori: vinogradarstvo, pčelarstvo, maslinarstvo, voćarstvo/povrtlarstvo i stočarstvo; ekološki proizvođači; mladi poljoprivrednici, ili žene svih dobnih skupina; stvaranje novih radnih mjesta te ostvarenje cilja povećanja proizvodnog kapaciteta iskazanom kroz povećanje ukupnog standardnog ekonomskog rezultata

Izlazni pokazatelji

Broj prijavljenih i isplaćenih projekata, vrijednost isplaćene potpore, broj stvorenih radnih mjesta (FTE)

Očekivani rezultati

PG na području LAG-a, koja su dobila potporu; povećanje udjela mladih poljoprivrednika; povećanje udjela žena kao nositelja PG-a, stvorena radna mjesta/broj projekata; udio financiranih projekata iz prioritarnih sektora.

PRIORITET 3.1. - POBOLJŠANJE LOKALNIH TEMELJNIH USLUGA I MALE INFRASTRUKTURE
MJERA 3.1.1. Pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo
Opis mjere
Zaostajanje u gospodarskom razvoju, nerazvijena prateća infrastruktura te dostupnost usluga i uvjeta za život dovelo je do smanjenja broja stanovnika ruralnih područja te nedostatka interesa mladih obitelji da žive i rade u ruralnim područjima. Zbog toga se ovom mjerom želi poboljšati životne uvjete u ruralnim sredinama, doprinijeti atraktivnosti sela i njegovom razvojnom potencijalu za druge aktivnosti te potaknuti rast društveno-ekonomske održivosti.
Mjera je usklađena s tipom operacije 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014. - 2020.
Fokus područja: Mjera direktno doprinosi FP 6B ²⁸
Korisnici mjere
- JLS - Trgovačka društva u većinskom vlasništvu JLS - Javne ustanove neprofitnog karaktera u kojima su osnivači JLS osim javnih vatrogasnih postrojbi, lokalnih i regionalnih razvojnih agencija - Udruge/organizacije civilnog društva i vjerske zajednice koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo
Kriteriji prihvatljivosti
- Ulaganje je prihvatljivo u naseljima s najviše 5000 stanovnika - Ulaganje je prihvatljivo ako je u skladu sa strateškom razvojnom dokumentacijom i prostornim planom JLS - Korisnik mora osigurati da je ulaganje u funkciji uključujući održavanje i upravljanje najmanje 5 godina od konačne isplate sredstava
Prihvatljivi troškovi
Troškovi građenja i opremanja objekata za sportske i zabavne aktivnosti (društvenih domova, vatrogasnih domova, planinarskih domova i skloništa, kulturnih centara), dječjih igrališta, sportskih i rekreacijskih površina i objekata, objekata za sportski ribolov, rekreacijskih zona na rijekama i jezerima, biciklističkih staza, turističkih informativnih centara, tematskih putova i parkova, objekata za predškolski odgoj i obrazovanje (dječjih vrtića i sl.), javnih površina (javnih zelenih površina, pješačkih staza, pješačkih zona, otvorenih odvodnih kanala, lokalnih tržnica, groblja itd.), uključujući i IT hardver i softver do tržišne vrijednosti te opći troškovi.
Potpore
- Najniža vrijednost javne potpore po projektu iznosi 15 000 EUR - Najviša vrijednost javne potpore po projektu iznosi 100 000 EUR - LAG natječajem može se propisati niži najviši iznos potpore od 100 000 EUR, ali ne niži od 15 000 EUR - Intenzitet javne potpore iznosi do 100 % ukupno prihvatljivih troškova - Ukoliko to omoguće relevantni nacionalni pravilnici, intenzitet javne potpore može se uvećati za dodatnih 20 postotnih bodova u slučajevima koja procjenjuje sam LAG i to: - kod inovativnog karaktera projekta na lokalnom nivou - kod projekta od zajedničkog interesa za lokalnu zajednicu - kod projekta koji osigurava javni pristup istom
Kriteriji odabira
Prednost pri odabiru imat će: tematski parkovi povezani sa promocijom poljoprivrede i lokalnih prepoznatljivih proizvoda te ulaganja u tržnice domaćih proizvoda, dječja igrališta, ulaganja u rekonstrukciju postojećih objekata.
Izlazni pokazatelji
Broj prijavljenih i isplaćenih projekata, vrijednost isplaćene potpore, broj stvorenih radnih mjesta (FTE)
Očekivani rezultati
Udio stanovništva koji ima koristi od poboljšanih usluga, veći udio ulaganja u prioritetne sektore, stvorena radna mjesta obzirom na broj projekata.

²⁸ Poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima

HORIZONTALNI CILJ 4 – ODRŽIVI RAZVOJ RURALNOG PODRUČJA KROZ CLLD PRISTUP
MJERA 19.3.2. Provedba aktivnosti suradnje LAG- a
Opis mjere
Cilj ove mjere je razmjena iskustava i primjera dobre prakse, prijenos znanja, poboljšanje kapaciteta LAG-a, promocija inovacija i umrežavanje. Suradnja i dijeljenje iskustava u projektima transnacionalne suradnje je učinkovit način da se pristupi novim idejama, inovativnim pristupima i novim vještinama. No, projekti suradnje mogu također, biti usmjereni na izgradnju kapaciteta te prijenos iskustava o lokalnom razvoju. Jedan projekt može biti vezan za više tematskih područja suradnje, a čime se doprinosi integriranom razvoju i učinkovitijem postizanju ciljeva LRS, ali i ciljevima PRR kroz sekundarne doprinose.
Mjera je usklađena s tipom operacije 19.3.2. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014. - 2020.
Fokus područja: Mjera direktno doprinosi FP 6B, a indirektno FP 1A, 1B, 3A i 4A
Korisnici mjere
LAG „VINODOL“
Kriteriji prihvatljivosti
- Dozvoljene teme suradnje: očuvanje i promocija kulturne i tradicijske baštine; zaštita okoliša i prirode; razvoj turističkih proizvoda i dodatne ponude; udruživanje proizvođača, uključujući razvoj i promociju poljoprivrednih proizvoda dodane vrijednosti; potpore za kulturne i sportske aktivnosti, edukaciju i motivaciju lokalnog stanovništva.
Prihvatljivi troškovi
- Dozvoljeni su troškovi provedbe međuteritorijalnih i transnacionalnih projekata suradnje - Prihvatljiv je samo onaj dio troškova, iz ukupnih troškova projekta, koje sufinancira LAG
Potpota
Intenzitet potpore iznosi do 100 % prihvatljivih troškova
Kriteriji odabira
U Prilogu 12. nalazi se tablica kriterija odabira, koja uz propisane kriterije na razini Pravilnika uključuje prioritetne teme suradnje
Izlazni pokazatelji
Broj prijavljenih i isplaćenih projekata, broj otvorenih radnih mjesta tijekom trajanja projekta (FTE)
Očekivani rezultati
Udio realiziranih projekata suradnje u odnosu na planirane, broj partnera suradnje
MJERA 19.4.1. Tekući troškovi i animacija
Opis mjere
Ciljevi ove mjere su: priprema i provedba LRS; jačanje kapaciteta među stanovnicima LAG područja; pomoć u razvoju i realizaciji projektnih ideja stanovništva; podupiranje inovativnih lokalnih rješenja za probleme područja; razvoj, organizacija i vođenje LAG-a, uključujući projekte suradnje te praćenje, evaluacija i izvještavanje.
Mjera je usklađena s tipom operacije 19.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014. - 2020.
Fokus područja: Mjera direktno doprinosi FP 6B ²⁹ , a indirektno FP 1A ³⁰ , 1B ³¹ , 3A ³² i 4A ³³
Korisnici mjere
LAG „VINODOL“
Prihvatljivi troškovi
Svi tekući troškovi (plaće, režije, najam, stručnjaci...) i troškovi animacije sukladni PRR i Listi troškova u relevantnom pravilniku/natječaju
Potpota

²⁹ Poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima

³⁰ Poticanje inovacija, suradnje i razvoja baze znanja u ruralnim područjima

³¹ Jačanje poveznica između poljoprivrede, proizvodnje hrane i šumarstva te istraživanja i inovacija, uključujući u svrhu poboljšano upravljanja okolišem i okolišne učinkovitosti

³² Poboljšanje konkurentnosti primarnih proizvođača njihovom boljom integracijom u poljoprivredno-prehrambeni lanac putem programa kvalitete, dodajući vrijednost poljoprivrednim proizvodima, putem promicanja na lokalnim tržištima i u kratkim krugovima opskrbe, skupina proizvođača i međustrukovnih organizacija

³³ Obnova, očuvanje i povećanje bioraznolikosti, uključujući u područjima mreže Natura 2000. i u područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima i poljoprivredu velike prirodne vrijednosti, kao i stanje europskih krajobraz

- Intenzitet potpore iznosi do 100 %
- Maksimalna visina potpore za ovu mjeru će biti do 25 % ukupne vrijednosti potpore za ostale mjere LRS

Izlazni pokazatelji

Broj aktivnosti usavršavanja i obrazovanja; broj aktivnosti animacije; broj sudionika na aktivnostima informiranja i promidžbe; broj stvorenih radnih mjesta (FTE)

Očekivani rezultati

Udio utroška javne potpore kroz animacijske aktivnosti, udio sudionika na aktivnostima informiranja i promidžbe, koji su postali korisnici mjera iz PRR

3.4. Međusobna interakcija dijelova LRS

Provedena je analiza stanja kojom su utvrđene snage, slabosti, mogućnosti i prijetnje područja LAG-a, nakon čega su određeni ciljevi LRS i identificirane mjere, odnosno operacije PRR kojima će se postići postavljeni ciljevi. Područje LAG-a, kao poznata turistička destinacija, ističe se bogatom prirodnim, tradicijskom i kulturnom baštinom, koja nije dovoljno uključena u turističku ponudu. Ubrzani razvoj turizma posljednjih godina značajno je utjecao na napuštanje poljoprivrede, tako da je vrijedno poljoprivredno zemljište postalo zapušteno, a poljoprivredna proizvodnja svedena na minimum. Navedeno je u SWOT analizi istaknuto kao slabost, jednako kao i nepostojanje agroturističkih objekata. Snaga područja je tradicija bavljenja turizmom, ali i rastući trend ruralnog turizma, što otvara mogućnosti za oživljavanje poljoprivrede razvojem agroturizma.

Razvoj sustava održive poljoprivrede, kao jasan smjer LRS, sastavni je dio definiranih ciljeva. Obzirom da na području LAG-a postoje svi preduvjeti za ekološku i ekonomski prihvatljivu proizvodnju hrane, veoma cijenjenu od strane turista, nezadovoljnih samo ponudom sunca i mora, prioritet u odabiru projekata bit će ekološka poljoprivredna proizvodnja i tradicionalni sektori proizvodnje. Iako se Cilj 3 odnosi na jačanje razvoja i poboljšanje osnovne infrastrukture sa svrhom dostizanja standarda i podizanja kvalitete življenja ukupnog stanovništva LAG područja, naglasak će biti na projektima tematskih parkova i puteva, koji će promovirati ekološku i tradicionalnu poljoprivrednu proizvodnju, kao i na ulaganjima u seljačke tržnice i tržnice ekoloških proizvoda za koje postoji veliki interes među lokalnim stanovništvom i turistima.

Na ovaj način su povezani i ostali rezultati utvrđeni SWOT analizom s ciljevima LRS, a što je dalje usklađeno s aktivnostima kojima se planiraju ostvariti ciljevi. Nakon što su definirane aktivnosti/mjere kojima će se ostvariti ciljevi, određeni su i pokazatelji prema kojima će se ocjenjivati i pratiti uspješnost LRS.

3.5. Inovativni i integrirani karakter LRS i doprinos horizontalnim ciljevima

Osim dugoročnih strateških ciljeva, LAG ima dugoročne horizontalne ciljeve, koji se moraju promicati kroz provedbu u svim projektima implementacije LRS. Prema PRR, horizontalni ciljevi uključuju: inovacije, okoliš te prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena.

Inovativnost LRS

Inovativnost ove LRS ogleda se u činjenici da se razvoj i konkurentnost poljoprivredne proizvodnje temelji na diversifikaciji turizma (kao dominantne gospodarske djelatnosti područja) prema poljoprivrednoj proizvodnji, a ne obrnuto.

Inovativnost će, također, biti prioritetni kriterij prilikom odabira projekata tijekom implementacije LRS.

INOVACIJE

U kontekstu LRS, inovacije mogu biti tehnološke, ali i ne-tehnološke, organizacijske ili društvene. Putem kriterija odabira prednost će biti dana projektima, koji direktno potiču inovativne proizvode i procese, ali i inovativne aktivnosti.

• Mjere 1.1.1. i 1.1.3.

Dodatno će se poticati investicije, koje uključuju uvođenje novih tehnologija u proizvodnji i novih metoda prerade i skladištenja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, čime će se osigurati konkurentniji poljoprivredni sektor. Ulaganja u nove i inovativne tehnologije doprinijet će smanjenju troškova proizvodnje i poboljšanju kvalitete poljoprivrednih proizvoda. Time će se ostvariti pozitivan učinak na dohodak, kao i na otvaranje novih radnih mjesta i njihovu održivost.

• Mjera 3.1.1.

U okviru ove mjere potpore su namijenjene obnovi ruralnog prostora koja kroz nova znanja i inovativan pristup u organizaciji osnovnih usluga trebaju doprinijeti očuvanju i razvoju ruralnih prostora. Poticat će se inovativne prakse u pružanju lokalnih osnovnih usluga kroz ciljne investicije.

Zaštita okoliša

Okoliš je horizontalno pitanje koje utječe na provedbu svih mjera LRS. Iskorištavanje potencijala jedinstvenih krajobraznih vrijednosti i biološke raznolikosti područja LAG-a predstavlja strateški izbor za LRS.

LRS je usmjerena na podizanje svijesti o važnosti zaštite okoliša, koja će se provoditi kroz projekte suradnje i animaciju lokalnog stanovništva, a sadržavati će edukaciju o praktičnim mjerama za smanjenje štetnih posljedica na okoliš kojima će se pridonositi i njegovoj zaštiti.

OKOLIŠ

Provedba većeg dijela odabranih mjera u LRS stavlja snažan naglasak na zaštitu okoliša i energetske učinkovitost

• Mjere 1.1.1. i 1.1.3.

Ulaganja u novu opremu i tehnologiju imati će pozitivan utjecaj na okoliš, kroz ulaganja u modernizaciju. Osim što će takve vrste investicija smanjiti troškove proizvodnje, direktno će doprinijeti zaštiti okoliša. U okviru mjere dodatno će se poticati ulaganja u povećanje okolišne učinkovitosti poljoprivrednih gospodarstava.

• Mjera 3.1.1.

Poticanje ulaganja u lokalnu infrastrukturu utjecat će na smanjenje onečišćenja okoliša i očuvanje ruralnog krajobraza. Ulaganja u malu infrastrukturu izravno će doprinijeti ciljevima EU o zaštiti okoliša i poboljšanju lokalnih uvjeta zaštite okoliša.

Prilagodba i ublažavanje klimatskih promjena

LAG-ovi moraju doprinijeti prilagodbi i ublažavanju negativnih posljedica klimatskih promjena (naročito usmjerenih prema održivim izvorima energije i korištenju „zelene“ energije). Potreba za ugradnjom pitanja klimatskih promjena u pristup CLLD proizlazi iz horizontalnog prioriteta u svim područjima politike EU- a.

KLIMATSKE PROMJENE

LRS će doprinijeti prilagodbi i ublažavanju negativnih posljedica klimatskim davanjem prednosti projektima koji smanjuju emisiju CO₂

• Mjere 1.1.1. i 1.1.3.

U okviru mjere poticat će se ulaganja u povećanje energetske učinkovitosti, povećanje proizvodnje i mobilizaciju OIE te aktivnosti usmjerene na sprječavanje negativnih utjecaja klimatskih promjena.

• Mjera 3.1.1.

Ova mjera doprinosi ostvarenju ciljeva vezanih uz okoliš i inovacije kao doprinos ublažavanju klimatskih promjena.

3.6. Procedura odabira projekata, uključujući proceduru dodjeljivanja višeg intenziteta potpore

U skladu s kriterijima propisanim u PRR i provedbenim propisima za Podmjeru 19.2., LAG objavljuje natječaje (LAG natječaje) za mjere propisane u LRS, zaprima, ocjenjuje i odabire projekte kojima će se dodijeliti potpora za dostizanje ciljeva prepoznatih u LRS.

Prije raspisivanja LAG natječaja za pojedinu mjeru, a nakon aktivacije LAG natječaja od strane APPRRR, zaposlenici LAG-a će pripremiti/doraditi kontrolne liste za provjeru korisnika, kriterija prihvatljivosti, kriterija odabira, prihvatljivih troškova te visine i intenziteta potpore navedenih u LRS, kao i dodatne procesne dokumente za svaku mjeru u LRS. Način primjene kontrolnih lista i drugih dokumenata te raspodjela dužnosti među svim sudionicima procesa odabira projekata bit će detaljno opisana u internoj proceduri LAG-a.

Sve pripremljene procedure i dokumente, kao i tekst natječaja prije objave, odobrit će Upravni odbor LAG-a (u daljnjem tekstu: UO).

Najkasnije prije otvaranja prvog LAG natječaja, UO imenovat će Ocjenjivački odbor (povjerenstvo za odabir projekata), koji čine minimalno jedan zaposlenik LAG-a (kao tajnik, bez prava glasa), članovi LAG-a te stručnjaci za pojedina područja. Za svakog člana Ocjenjivačkog odbora (u daljnjem tekstu OO), imenovat će se njegova zamjena, kako bi se u slučaju spriječenosti člana, potencijalnog sukoba interesa, ili drugih nepredviđenih situacija, proces odabira projekata mogao efikasno provesti. Na razini donošenja, ali i predlaganja odluka OO, niti jedna interesna skupina neće imati više od 49% glasačkih prava. Nakon imenovanja članova OO, zaposlenici LAG-a, koji su sudjelovali u izradi LRS, internih procedura i internih dokumenata provest će izobrazbu i osposobljavanje članova OO. U slučaju potrebe za specifičnim vještinama i znanjima u ocjenjivanju projekata, ugovorit će se vanjski stručnjaci, koji će provesti potrebno osposobljavanje zaposlenika LAG-a i članova OO, ali i ocjenjivanje projekata.

O svim aktivnostima, Skupština LAG-a se obavještava najmanje jednom godišnje, a obvezno u sklopu Godišnjeg izvješća o radu LAG-a za prethodnu godinu (GIR), koje LAG šalje u MPO.

3.6.1. Raspisivanje natječaja i odabir projekata

LAG je 22. veljače 2017. godine potpisao Ugovor o dodjeli sredstava LAG-u, te je time ispunjen jedan od uvjeta za raspisivanje LAG natječaja. LAG „VINODOL“ i APPRRR sklopili su 05.01.2018. godine Sporazum o suradnji o izvršavanju delegiranih administrativnih provjera kojim definiraju međusobne odgovornosti i funkcije. Nakon objave LAG natječaja, zaposlenici LAG-a će provesti radionice za edukaciju potencijalnih korisnika i konzultanata s ciljem umanjivanja pogrešaka prilikom pripreme i prijave projekta. LAG će raspisati LAG natječaj za pojedinu mjeru iz LRS, u skladu s indikativnim akcijskim, financijskim planom i Planom provedbe, pod uvjetom da je APPRRR aktivirala natječaj za tip operacije iz PRR, koja je kompatibilna s mjerom iz LRS za koju LAG raspisuje LAG natječaj. O raspisanom natječaju i eventualnoj izmjeni i/ili ispravku LAG natječaja, LAG će obavijestiti APPRRR. LAG natječajem će biti definirano sljedeće: rokovi i uvjeti podnošenja za korisnike, tip operacije za koju se raspisuje natječaj, prihvatljivi korisnici, iznos i intenzitet javne potpore (s jasno definiranim uvjetima za povećanje intenziteta), iznos raspoloživih sredstava koji se planira dodijeliti korisnicima, potrebna dokumentacija za prijavu te kriteriji odabira projekata. LAG će Natječaj objaviti na svojoj web stranici.

U skladu s odobrenim procedurama, zaposlenici LAG-a i OO će izvršiti provjeru svih pristiglih projekata, uključujući ocjenjivanje vezano za kriterije odabira. Nakon ocjene svih projekata OO će izraditi rang listu sukladno bodovima ostvarenim temeljem kriterijima odabira. U slučaju da dvije, ili više, prijava imaju isti broj bodova prednost na rang-listi imat će projekti koji više doprinose razvoju područja i ciljevima utvrđenim u LRS, što članovi OO trebaju dodatno obrazložiti bilješkom.

Sve dokumente nastale u procesu odabira, uključujući završnu tablicu s prikazom kriterija odabira i broja bodova po svakom ocjenjivaču (članu OO) te zapisnik sa sjednice OO, zaposlenik LAG-a će

pripremiti za sjednicu UO. UO će provjeriti sukladnost postupka odabira projekata s procedurom te donijeti odluke o odabiru/odbijanju projekata. Pravo na donošenje odluka kod odabira projekata ima isključivo UO. Najmanje 51 % članova UO LAG-a mora odobriti projekt. Cijeli postupak bit će popraćen u zapisniku. Nakon odabira projekata od strane UO LAG-a, LAG „VINODOL“ šalje odluke korisnicima sukladno propisanome u LAG natječaju. Korisnici imaju pravo podnijeti prigovor na odluke LAG-a „VINODOL“ preporučenom poštom na adresu LAG-a u roku popisanom LAG natječajem. Povjerenstvo za prigovore LAG-a donosi konačne odluke koje ne mogu biti promijenjene od strane UO LAG-a.

LAG će obavijestiti korisnika o odluci tijela LAG-a nadležnog za prigovore.

Kada LAG nema dovoljno sredstava na raspolaganju za sve potpune, pravovremene i prihvatljive projekte, za projekte koji se budu nalazili ispod crte raspoloživosti sredstva na rang listi, izdat će se *Obavijesti o odbijanju zbog nedostatnosti sredstava*.

Po potrebi se u rad OO, ili UO, mogu uključivati i drugi stručnjaci, posebice ako se u praksi ukaže potreba za stručnom provjerom prihvatljivosti projekata.

Nakon provedenog postupka odabira projekata, LAG objavljuje konačnu rang listu na svojoj mrežnoj stranici. U roku od 60 dana od dana objave konačne rang liste, LAG će podnijeti *Zahtjev za potporu* u APPRRR, zajedno s ostalom pisanom dokumentacijom propisanom u relevantnom Pravilniku, a vezanu uz provedeni natječaj, za odabrane projekte u ime i za račun korisnika putem AGRONET-a. Nakon zaprimanja Zahtjeva za potporu, APPRRR će provesti administrativnu kontrolu Zahtjeva za potporu te donijeti Odluku o odbijanju Zahtjeva za potporu ili Odluku o dodjeli sredstava. Detaljni postupak podnošenja Zahtjeva za potporu opisan je u provedbenim propisima za pojedinu mjeru/tip operacije za koju/i se podnosi Zahtjev za potporu. Detaljni proceduralni postupak će se propisati internim aktima i sukladno odredbama Pravilnika koji definira provedbu Podmjera 19.2., 19.3. i 19.4.

3.6.2. Procedura izbjegavanja sukoba interesa

U svrhu osiguranja transparentnog, neovisnog i nepristranog donošenja odluka i izbjegavanja sukoba interesa između sudionika procesa odabira projekata i korisnika, sve osobe koje sudjeluju u postupku odabira projekata moraju biti upoznate s popisom korisnika prijavljenih na LAG natječaj te potpisati Izjavu o nepristranosti i povjerljivosti kojom potvrđuju da se one i/ili članovi njihovih obitelji ne nalaze u sukobu interesa. Predmetni obrazac Izjave potpisat će i vanjski stručnjak, ukoliko će biti uključen u ocjenjivanje projekata. Bitno je naglasiti da osoba ne može sudjelovati u procesu odabira projekata, ako je isti ujedno i korisnik, član obitelji, ili rođak korisnika, ako je u poslovnom, radnom, ili drugom vezanom odnosu s korisnikom, ili je na drugi način povezan s korisnikom, ili postoje okolnosti koje mogu utjecati na objektivnost pri odabiru. U slučaju nastanka okolnosti koje narušavaju, ili bi mogle narušiti, objektivnost i nepristranost, ili ugroziti načelo izbjegavanja sukoba interesa, osoba koja sudjeluje u postupku odabira projekata obvezna je o tome odmah izvijestiti LAG te pisanim putem zatražiti izuzimanje iz daljnjeg postupka u vezi s projektom na koji se odnosi utvrđeni sukob interesa. U toj situaciji LAG „VINODOL“ izuzima takvu osobu iz daljnjeg postupanja kod predmetnog projekta.

Ukoliko za nekog od sudionika procesa, po prijavi treće strane, bude utvrđeno da je, ili je bio, u sukobu interesa, a nije se sam izuzeo iz procesa odlučivanja, bit će pokrenuto isključivanje iz članstva na Skupštini LAG-a.

Ulogu potpune kontrole i nadzora nad radom LAG-a, OO i UO će vršiti Nadzorni odbor, uključujući prepoznavanje i procjenu uzroka svakog odstupanja od propisanog rada, sprečavanje i otkrivanje nepravilnosti i prijevara u radu te provjeru izbjegavanja sukoba interesa pri postupanju Ocjenjivačkog i Upravnog odbora.

LAG će također voditi registar evidencije potencijalnog sukoba interesa.

3.6.3. Procedura za dodjelu većeg intenziteta potpore

LAG može dodijeliti veći intenzitet javne potpore za maksimalno 20 % od onog propisanog PRR i provedbenim propisima za pojedini tip operacije. Mjere i kriteriji prema kojima LAG može dodijeliti veći iznos javne potpore, prezentirani su u poglavlju 3.3. Dodjela većeg intenziteta javne potpore moguća je samo ako LAG ima dovoljno raspoloživih sredstava za sve pravovremene i prihvatljive projekte za koje je raspisao LAG natječaj, što će biti jasno naznačeno u samom tekstu LAG natječaja.

3.7. Opis tema planiranih projekata suradnje i način odabira projekata suradnje

Tijekom provedbe IPARD Programa u RH, LAG je surađivao s EU LAG-ovima i to uglavnom iz Slovenije i Italije. Najsnažnija suradnja je ostvarena s LAS-om iz susjedne Slovenije - Društvom za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom. LAS je sa svojim članovima sudjelovao na području LAG-a „VINODOL“ na manifestaciji „Ružica Vinodola“, a LAG je sa svojim članovima sudjelovao na „Sajmu Kmetijska tržnica“ u Ilirskoj Bistrici, području slovenskog LAS-a. LAG je na području slovenskog LAS-a predstavio svoj rad te bogati kulturni opus. Također, na Sajmu je održano i predstavljanje „Miće vinodolske kuharice“ od strane LAG-a i Dječjeg vrtića „Cvrčak i mrav“ iz Triblja uz degustaciju specijaliteta vinodolskog kraja. Ostvarena je suradnja i s članovima Upravnog odbora estonske udruge lokalne samouprave, koji su u svom dvotjednom posjetu Hrvatskoj posjetili područje LAG-a. Ostvareni su kontakti u svrhu međusobne suradnje.

LAG ostvaruje suradnju i s drugim LAG-ovima RH. S ostala tri LAG-a, koja djeluju na području PGŽ (LAG Terra Liburna, LAG Gorski Kotar i LAG Kvarnerski otoci), 2013. g. potpisan je sporazum o suradnji i osnovana je koordinacija LAG-ova PGŽ. Zadatak koordinacije je povezivanje i suradnja LAG-ova u cilju daljnjeg razvoja i unapređenja rada samih LAG-ova i lokalnih zajednica. Koordinacija djeluje na sastancima koji se održavaju minimalno četiri puta godišnje i funkcionira na način da se, unutar navedenih LAG-ova, za svaku kalendarsku godinu određuje koordinator-predstavnik od strane jednog LAG-a, koji određuje glavne smjernice zajedničkog djelovanja i suradnje za potrebe ruralnog razvoja za tu godinu.

LAG ANYKŠČIA REGIA iz Litve organizirao je studijsko putovanje za svoje članove regijom Alpe-Dunav-Jadran, unutar kojeg je posjetio područje LAG-ova PGŽ. Koordinacija LAG-ova PGŽ ugostila je LAG iz Litve te je organizirana prezentacija koordinacije i LAG-ova županijskog područja. LAG također, sudjeluje na sastancima i radnim susretima ostalih LAG-ova, ali i na svom području organizira sastanke i radionice. U sklopu „Adventa u Crikvenici“ organiziran je sastanak svih LAG-ova RH na temu razmjene iskustava LAG-ova RH o provedbi LEADER-a te mogućnosti razmatranja moguće suradnje. Pored radnog sastanka, obrađena je tema „Ruralni turizam-pokretač održivog razvoja“, kao i „On-going evaluacija IPARD programa“, koja je imala za cilj dobiti smjernice LAG-ova na temelju kojih je moguće dati procjenu kvalitete, učinkovitosti i djelotvornosti provedbe IPARD programa u periodu 2012. - 2014., a u svrhu unapređenja sustava za naredno programsko razdoblje. Predmetnom radnom sastanku prisustvovao je i predstavnik slovenskog LAS-a.

3.7.1. Planirani projekti suradnje

Tematska područja suradnje (međuteritorijalne i TNC) koja će se financirati putem LRS su razmjena znanja i iskustava vezana za: uspostavu sinergije poljoprivrednog i turističkog sektora kroz razvoj proizvoda i dodatne ponude, očuvanje i promociju kulturne i tradicijske baštine; zaštitu okoliša i prirode; udruživanje proizvođača koji će inovativnim pristupom i promišljanjem stvoriti nove kanale prodaje, uključujući razvoj i promociju poljoprivrednih proizvoda dodane vrijednosti; promociju kulturnih i sportskih aktivnosti, edukaciju i motivaciju lokalnog stanovništva te intenziviranje promocije kulture života na ruralnom prostoru.

LAG „VINODOL“ planira provesti dva međuteritorijalna projekta suradnje:

1. Međuteritorijalni projekt suradnje BUSY BEE WORKSHOP sa LAG-ovima BILOGORA-PAPUK, VIP, PAPUK i Adrion. .

Cilj projekta je razmjena iskustava lokalnih akcijskih grupa u stvaranju prepoznatljivosti ruralnog područja. Specifični cilj projekta je potaknuti razvoj agroturizma na LAG područjima te promovirati ponudu domaćih proizvoda meda, sira i vina u sklopu turističke ponude.

Očekivani rezultati su: uspostava trajnih partnerskih vrijednosti, prijenos iskustava, predstavljanje posebnosti područja svakog LAG-a, izrada karte LAG-a glavnog partnera projekta o području koje obuhvaća prikaz lokaliteta vezana uz povijesna, kulturna, turistička i gospodarska obilježja područja, postavljanje karte na reklamne panoje na lokacijama unutar LAG područja glavnog partnera, stvaranje novih projektnih ideja te stvaranje preduvjeta za razvoj projekta "Muzej meda i mlijeka".

2. Međuteritorijalni projekt suradnje s LAG-ovima Primorsko-goranske županije

3.7.2. Procedura pripreme i odobrenja projekta suradnje

Korisnik pripreme i provedbe projekata suradnje je LAG te predlaže projektne ideje UO, koji odabire projekte sukladno kriterijima odabira u Prilogu 12. Pri donošenju konačnih odluka UO će voditi brigu o davanju prednosti projektima, koji potiču nove, inovativne aktivnosti za lokalno područje i stanovništvo te tako doprinose provedbi LEADER pristupa na području.

Za odabrane projekte suradnje LAG će, temeljem natječaja kojeg će raspisati APPRRR, podnijeti Zahtjev za potporu. Zahtjev za potporu podnosi se prema pravilima i kriterijima definiranim relevantnim provedbenim propisom i Natječajem.

O svim aktivnostima, Skupština LAG-a, obavještava se najmanje jednom godišnje, a obvezno u sklopu Godišnjeg izvješća o radu LAG-a za prethodnu godinu. Također, sve aktivnosti projekata suradnje, uz postignute rezultate, moraju biti i javno prezentirane Skupštini LAG-a.

U Prilogu 14. detaljno je prikazan tijek pripreme, odabira, odobrenja i realizacije (provedbe) projekata suradnje.

3.8. Usklađenost LRS s nadređenim dokumentima

Usporedbom ciljeva LRS zaključuje se da su u potpunosti usklađeni s ciljevima PRR te su usklađeni s ciljevima i pojedinim prioritetima unutar svakog od cilja Razvojne strategije PGŽ, a koji se odnose na poljoprivredu i ruralni razvoj (prikazano u Prilogu 18). Temeljem usklađenosti PRR sa Sporazumom o partnerstvu RH te krovnim dokumentima ESI fondova na EU razini, utvrđuje se da LRS LAG-a doprinosi ključnim ciljevima Strategije Europa 2020 za pametan, održiv i uključiv rast. Doprinos i poveznica prioriteta i mjera LRS s prioritetima iz PRR prikazana je u tablici 19.

Tablica 19. Usklađenosti prioriteta PRR s prioritetima i mjerama LRS

Prioriteti PRR	Prioriteti LRS	Mjere LRS
Prioritet 1.: Poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	P4	M19.3.2 i M19.4.1.
Prioritet 2.: Jačanje isplativosti poljoprivrednoga gospodarstva i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama	P 1.1.	M1.1.1, M1.1.3
Prioritet 3.: Promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, uključujući preradu i plasiranje poljoprivrednih proizvoda na tržište, dobrobit životinja te upravljanje rizikom u poljoprivredi	P4	M19.3.2 i M19.4.1.
Prioritet 4.: Obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom	P4	M19.3.2 i M19.4.1.
Prioritet 5.: Promicanje učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika otpornom na klimatske promjene u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru	P 1.1.	M1.1.1, M1.1.3
Prioritet 6.: Promicanje društvene uključenosti, suzbijanja siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima	P 3.1.	M3.1.1.

Putem horizontalnog cilja i mjerama predviđenim za njihovu realizaciju LRS će doprinijeti LEADER specifičnim ciljevima iz PRR, kao što je prikazano u tablici 20. Unakrsnim postizanjem ciljeva i integriranim razvojem, doprinijet će i selekcija najboljih projekata za višestruki doprinos u smislu dostizanja specifičnih, mjerljivih, dostupnih, relevantnih i pravovremenih ciljeva primjene LEADER pristupa kroz ostvarenje ciljeva 1. i 3. LRS, a koji se odnose na očuvanje i stvaranje novih radnih mjesta, uvođenje inovacija, očuvanje okoliša, promicanje učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika otpornom na klimatske promjene te stvaranje novih i održivih mogućnosti zarade.

Tablica 20. Usklađenost LRS s LEADER specifičnim ciljevima

Mjere unutar LRS	LEADER specifični ciljevi
Mjera 19.3.2 Suradnja	• ohrabrivanje i razvoj aktivnosti ruralnog stanovništva da zajednički djeluje putem projekata suradnje • razvijanje integriranih lokalnih razvojnih strategija i pripremanje njihove provedbe • promicanje lokalnih inicijativa i partnerstava uključivanjem lokalnih zajednica, poslovnih predstavnika i predstavnika lokalne uprave • transfer postignuća, iskustava i stručnog znanja, te dostupnost informacija i zaključaka
Mjera 19.4.1 Tekući troškovi i animacija	

4. UKLJUČENOST LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS

4.1. Sudjelovanje različitih interesnih skupina u izradi LRS i primjena načela “odozdo prema gore”

Kako bi se osigurao cjelokupan i održiv razvoj područja LAG-a, što velikim dijelom ovisi o intenzitetu zajedničke suradnje, uvažavanju različitih mišljenja, pristupa i ideja, u proces izrade LRS nastojalo se uključiti što veći broj dionika. Najveći dio informativnih, animacijskih i edukativnih aktivnosti odrađen je unutar dvogodišnje provedbe Mjere 202 IPARD programa, a provodile su se ujedno i radionice na području LAG-a tijekom izrade ove LRS (Prilog 15.).

Sam postupak izrade LRS bio je javan i svima dostupan, stoga se radnoj skupini mogao priključiti svaki zainteresirani pojedinac, u bilo kojem trenutku. LAG je na svojoj internetskoj stranici, *facebook* profilu i oglasnoj ploči objavio Javni poziv za ispunjavanje obrazaca projektnih prijedloga i uključivanje u izradu Strategije LAG-a. Predmetni Javni poziv bio je otvoren tijekom izrade LRS, kao i poziv za aktivno sudjelovanje putem anketnih upitnika. Ponuđeno je bilo pet vrsta anketnih upitnika i to po sektorima: opći, javni i civilni, poljoprivreda, gospodarstvo i turizam. Anketni upitnici i obrasci projektnih prijedloga, također, bili su dostupni na svim održanim radionicama, kao i svakim radnim danom u uredu LAG-a. Kroz anketne upitnike mogli su se dobiti podaci o ispitanicima, uvid u njihovu percepciju stanja i pogled na strategiju razvoja područja LAG-a, vizije te primjedbe, prijedloge i komentare. Kroz obrasce projektnih prijedloga mogao se dobiti pravi uvid u broj i opis projekata, u sve aktivnosti i ulaganja koja su obuhvaćena projektom, kao i ciljeve projekta. Tijekom izrade LRS prikupljeno je ukupno 49 projektnih prijedloga, od čega 28 infrastrukturnih i 21 poljoprivredni. Redovito informiranje što većeg kruga različitih razvojnih dionika pokazao se uspješnim procesom, s obzirom da su se aktivno uključile sve društvene skupine koje su kroz povratne informacije ukazale na razvojne potrebe područja LAG-a, kao i na postojeće probleme i očekivanja. Radnu skupinu u izradi LRS činila je upravljačka struktura LAG-a, koja broji 15 članova, i koja osigurava zastupljenost predstavnika iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora, kao i zastupljenost žena. Dodatno su uključena još tri člana, od kojih su dva člana profesori na sveučilišnim ustanovama, koji nisu članovi LAG-a, već su se radnoj skupini priključili kao vanjski stručnjaci, dok je jedan član pripadnik hrvatskih branitelja i član LAG-a.

Radna skupina je sudjelovala u izradi Strategije u dvije faze: u prvoj fazi dali su svoj doprinos kroz prikupljanje sektorskih anketnih upitnika, a u drugoj fazi kroz sudjelovanje na sastancima radne skupine. Svi uključeni dionici imali su priliku predlagati moguće izmjene i dopune Strategije.

Prijedlozi za izmjene i dopune su se mogli davati tijekom izrade Strategije i to u usmenom obliku, u direktnom, ili telefonskom, razgovoru, i u pismenom obliku, putem pošte i e-pošte. Svi pristigli komentari i prijedlozi su zaprimljeni i pregledani od strane zaposlenika LAG-a, koji su nakon provedenih konzultacija sa stručnjakom za izradu LRS, donijeli odluku o tome što i na koji način treba promijeniti, dodati ili ukloniti, u konačnoj verziji LRS, što je na kraju prezentirano i dodatno usuglašeno s radnom skupinom.

Uključivanje dva profesora, koji su ujedno stanovnici područja LAG-a, predstavlja inovativnu metodu uključivanja dionika. Jedan je redoviti profesor u trajnom zvanju na Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji te ima iskustva pri izradi studija, razvojnih programa i glavnih planova razvoja turizma u različitim područjima: gospodarstvo Hrvatske (nacionalna ekonomija, makroekonomija (opća ekonomija)), regionalna politika i ekonomske integracije, razvoj i prostorno planiranje, urbana ekonomija i turistička potrošnja. Drugi je predavač i znanstveni suradnik u znanstvenom području prirodnih znanosti na Tehničkom fakultetu u Rijeci, iza kojeg stoji niz objavljenih stručnih i znanstvenih radova te aktivno sudjelovanje na međunarodnim i domaćim znanstvenim i stručnim skupovima. Oba stručnjaka su vrhunski poznavaoi svojih znanstvenih područja, a kao stanovnici LAG područja upoznati su sa lokalnim potrebama i potencijalima. Svoj doprinos dali su konkretnim savjetima i prijedlozima, a njihovo sudjelovanje pomoglo je ostalim dionicima u zaključivanju kako se kroz prilagodljivi pristup znanstvenih institucija u kombinaciji s razmjenom znanja i stručnog iskustva, definiraju lokalne potrebe i smjer razvoja LAG područja.

Pored navedenih metoda uključivanja dionika, održani su i brojni tematski sastanci i konzultacije (razvoj poljoprivrede, razvoj ruralnog turizma, održivi razvoj) s pojedincima, odnosno sa zainteresiranim fizičkim i pravnim osobama s područja LAG-a. Održani su sastanci s predstavnicima svih jedinica lokalne samouprave u sastavu LAG-a, koji su kroz anketne upitnike, ili u razgovoru tijekom sastanka, ukazali na svoje potrebe i ideje za razvoj područja LAG-a.

Primjenom načela „odozdo prema gore“ odnosno sudjelovanjem različitih interesnih skupina, LAG je u samom postupku izrade LRS pokazao visoku razinu uvažavanja LEADER načela, kao i načela jednakih mogućnosti i ravnopravnosti za sve dionike.

4.2. Opis partnerstva

Cilj strateškog razvoja područja LAG-a je poticanje partnerskih odnosa unutar zajednice, njihovo međusobno povezivanje i umrežavanje, jačanje suradnje lokalnih zajednica i gospodarskog sektora koji u njima djeluje, ali i suradnje s nadležnim institucijama lokalne, regionalne, nacionalne i međunarodne razine, u cilju razvoja ruralnih područja kao prostora visoke dodane vrijednosti.

LAG ima 60 članova (31 pravnih i 29 fizičkih osoba). Što se tiče spolne strukture, u ukupnom članstvu je 29 muškaraca i 31 žena. Najveći udio u članstvu ima civilni sektor s 35 člana, dok javni ima 12 članova, a gospodarski 13 članova.

Javni sektor predstavljaju predstavnici JLS, turističkih zajednica i dječjih vrtića s područja LAG-a. Gospodarski sektor predstavljaju poduzetnici s područja LAG-a, dok članovi udruga, društava i fizičke osobe predstavljaju civilni sektor. Što se tiče teritorijalne zastupljenosti članstva, najveći broj članova ima prebivalište na području Vinodolske općine (22 člana).

Svi članovi LAG-a čine Skupštinu, najviše tijelo upravljanja LAG-om. Skupština odlučuje pravovaljano, ako je nazočna natpolovična većina svih članova Skupštine. U slučaju nedostatka kvoruma (natpolovične većine članova) daljnji tijek sjednice Skupštine odgađa se za 15 minuta. Odgođena sjednica može nastaviti s radom, ako je prisutna najmanje jedna trećina svih članova, a odluke se donose većinom glasova nazočnih članova.

Upravljačka struktura

Upravljačku strukturu LAG-a čini 15 članova. Najmanji udio u članstvu upravljačke strukture ima javni sektor s dva člana, gospodarski ima sedam članova, a civilni šest članova.

U upravljačkoj strukturi LAG-a predstavnici gospodarskog sektor čine 47% članstva, predstavnici civilnog sektora čine 40 % članstva, a predstavnici javnog sektora 13% članstva. Civilni i gospodarski sektor zajedno čine udio od 87% u upravljačkoj strukturi.

Upravljačku strukturu čine predsjednik i dopredsjednik te 13 članova, koje bira Skupština LAG-a na vrijeme od četiri godine. Upravljačka struktura djeluje na sjednicama i pravovaljano odlučuje, ako je na sjednicama nazočna većina članova, pravovaljane odluke donosi većinom glasova prisutnih članova. Sastav upravljačke strukture LAG-a je podložan promjenama o čemu će se pravovremeno obavještavati APPRRR sukladno odredbama relevantnih nacionalnih propisa.

5. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

5.1. Tijek provedbe LRS na nivou svake godine unutar programskog razdoblja 2014.-2020.

Indikativni akcijski plan provedbe u tablici 21 prikazuje vremensko razdoblje u kojem će se LRS provoditi. Uzimajući u obzir specifičnosti područja LAG-a i činjenicu kako postoji relativno mali broj registriranih PG i velik broj onih koji se bave poljoprivredom za vlastite potrebe, na početku provedbe (I kvartal 2018.) raspisan je natječaj za mala poljoprivredna gospodarstva. U prvom kvartalu 2019. godine otvoren je natječaj za M 3.1.1. zbog velikog interesa civilnog i javnog sektora. U drugoj polovici 2019. godine, raspisan je natječaj za M 1.1.1. U prvom kvartalu 2020. godine raspisat će se drugi natječaj za M 1.1.3. , a u drugom kvartalu 2020. godine raspisat će se drugi natječaj za M 3.1.1. Kontinuirano će se provoditi aktivnosti iz M 19.4.1., a aktivnosti za M 19.3.2. početak će se provoditi u 2020. godini.

Indikativni akcijski plan provedbe prati i financijski plan prikazan u poglavlju 8., a zajedno će biti usklađeni sa Planom provedbe LRS kojeg će LAG dostaviti u APPRRR prilikom izmjene LRS.

Sudionici provedbe indikativnog akcijskog plana su zaposlenici i voditelj LAG-a, predsjednik LAG-a, OO, Odbor za praćenje (u daljnjem tekstu: OP) i UO, a provedbu nadzire Nadzorni odbor te Skupština LAG-a. Korisnici imaju obvezu izvještavanja LAG-a o svim aktivnostima vezanim za projekt koji provode. Procjena najznačajnijih rizika u provedbi, uz preventivne aktivnosti za njihovo ublažavanje, prikazana je u Prilogu 16.

Tablica 21. Indikativni akcijski plan (plan aktivnosti)

Godina (kvartali) provedbe			2017	2018					2019				2020				2021/2022/2023
PRIORITETI / MJERA IZ LRS		TO IZ PRR	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV		
P4	M19.4.1.	19.4.1.	Tekući troškovi LAG-a / Poslovanja, ZZI, Animacija - kontinuirano													Kontinuirano praćenje, Izvještavanje (GIR 2020 / GIR 2021 / GIR 2022); Završno izvješće (uključujući 2023), Ex post evaluacija 2014. – 2020., Procjena stanja i potreba 2021.-2027.	
P1.1.	M1.1.1.	4.1.1.															
P1.1.	M1.1.3.	6.3.1.															
P3.1.	M3.1.1.	7.4.1.															
C4	M19.3.2.	19.3.2.															
			GIR 2017				GIR 2018				GIR 2019				GIR 2020		
Legenda (aktivnosti):																	
otvaranje natječaja LAG-a																	
zatvaranje natječaja/obrada prijava																	
slanje dokumentacije u APPRRR, odobrenje prijava																	
provedba projekata M & E/GIR																	

5.2. Procjena broja projekata za vrijeme programskog razdoblja 2014.-2020.

Pri planiranju broja projekata uzela su se u obzir ograničena alokacija sredstava te iskazani interes stanovnika s područja LAG-a.

Pri planiranju broja projekata u ovoj verziji izmijenjene LRS uzeo se u obzir plan aktivacije natječaja za tip operacije iz PRR od strane APPRRR te smanjenje interesa potencijalnih korisnika temeljem novih kriterija za pojedine mjere na nacionalnog razini.

Ukupno očekivani broj projekata (isključujući M 19.4.1) je **41** i to kako slijedi:

- 25 projekata za mjere iz prioriteta 1.1.
- 14 projekata za mjeru iz prioriteta 3.1.
- 2 projekta za M 19.3.2.

Nakon sklapanja Ugovora s APPRRR, a prije objave prvog LAG natječaja, LAG će u APPRRR dostaviti Plan provedbe LRS (prema zadanom predlošku iz relevantnog provedbenog propisa) koji će sadržavati raspodjelu sredstava za provedbu Podmjere 19.2. po tipovima operacija iz LRS te Podmjere 19.3. i 19.4. i to na razini cjelokupnog razdoblja provedbe LRS. Uzimajući u obzir indikativni akcijski plan provedbe, ukupnu alokaciju sredstava, indikativni raspored financija po prioritetima i mjerama, očekivane iznose projekata, u poglavlju 8. dan je detaljan prikaz procjene broja projekata i financijske vrijednosti potpore za vrijeme programskog razdoblja 2014. - 2020.

6. PRAĆENJE I PROCJENA PROVEDBE LRS

LAG, kao i drugi korisnici PRR, ima obavezu osigurati sve podatke potrebne za praćenje i evaluaciju PRR, posebice onih koji se odnose na procjenu doprinosa LRS i dodane vrijednosti LEADER pristupa i načela partnerstva. Osim toga, LAG je odgovoran za razvoj, provedbu, praćenje i evaluaciju svoje LRS. Potrebno je osigurati pravovremenost provedbe evaluacijskih aktivnosti kroz izradu i praćenje zadanih pokazatelja putem godišnjih planova. S ciljem efikasnog ispunjavanja svih obveza LAG-a u ranoj fazi pripreme provedbe LRS uspostaviti će se **baza podataka** (putem excel tablice) svih projekata. Zaposlenici LAG-a će prikupljati i pohranjivati informacije na temelju dokumenata dostavljenih prilikom prijave na natječaj LAG-a, ali i temeljem informacija o provedbi projekta dobivenih od korisnika. Voditelj LAG-a bit će odgovoran za funkcioniranje baze podataka, koja će omogućiti efikasno praćenje provedbe. Prilikom pohranjivanja podataka, temeljem unaprijed zadanih informacija, vodit će se računa da svaka prijava dobije svoj identifikacijski broj kako bi baza podataka bila funkcionalna. Svaka prijava povezat će se s ciljevima i prioritetima LRS, ali i PRR te direktnim i indirektnim doprinosom fokus području, a što će biti podloga za kasnije izvještavanje i evaluaciju. Prikupljat će se i ostali pokazatelji radi analize i mjerenja uspješnosti provedbe strategije npr. broj novoosnovanih poljoprivrednih gospodarstava, koji su se dosad bavili poljoprivredom samo za vlastite potrebe i nisu bili upisani u Upisnik poljoprivrednika. Dodatni pokazatelji bit će korisni za prikaz lokalnih učinaka, a njihova struktura i uporaba će osigurati dodatnu vrijednost, nadovezujući se na temeljne pokazatelje. Projekti suradnje će, također, biti povezani s pokazateljima. Jasno definiranje i razumijevanje svakog pokazatelja, zajedno s metodologijom prikupljanja podataka za izračun vrijednosti istih je osnova za učinkovito provođenje svake evaluacije.

Relevantni izlazni pokazatelji, pokazatelji rezultata i pokazatelji učinka (definirani u Prilogu 11.) pratit će se u bazi podataka. Tablice praćenja prikazivati će kumulativno vrijednosti izlaznih pokazatelja u odnosu na planirane vrijednosti izlaznih pokazatelja navedenih u Prilogu 11. Tijekom provedbe LRS, provest će se kontinuirano praćenje kvalitete podataka te će se poduzeti odgovarajuće mjere za nadogradnju kvalitete podataka. Temeljem prikupljenih podataka, na mjesečnoj bazi ispunjavat će se tablice za praćenje. Koristeći podatke iz tablica za praćenje, LAG će izrađivati Godišnja izvješća o radu LAG-a (GIR). Ishod praćenja strategije treba biti GIR. Ishod evaluacije strategije će biti Izvješće o evaluaciji za razdoblje evaluacije.

Plan evaluacije

Plan evaluacije (u Prilogu 17.) je novi element LRS, pa njegovo uvođenje predstavlja inovativnost i izazov u upravljanju lokalnim razvojem područja. Ključna svrha Plana evaluacije je osigurati pravovremenu provedbu evaluacijskih aktivnosti usmjerenih na provedbu LRS s namjerom da se pokaže dostizanje ciljeva i prioriteta, efikasnost i efektivnost provođenja integriranog razvoja područja. Dodatno, izuzetno je važno na transparentan način uspostaviti dijalog među lokalnim partnerstvom o povratnim informacijama i preporukama kako bi se postigla najveća korist od rezultata evaluacije. Ključni dionici sustava praćenja i evaluacije su: zaposlenici LAG-a, OP, UO, Nadzorni odbor, Skupština LAG-a, OO i neovisni evaluatori.

Odbor za praćenje (OP) početi će s radom tijekom 2020. godine. Članovi OP imenovat će se na prijedlog UO LAG-a. Voditelj LAG-a bit će odgovoran za uspostavu i koordinaciju rada OP. Uspostava i rad OP će osigurati dodatne ljudske resurse u sljedećim poslovima: praćenje provedbe LRS; izrada GIR; praćenje napretka evaluacijskih aktivnosti u skladu s planom evaluacije; osiguravanje podataka nezavisnom evaluatoru i podrška u radu; kontrola kvalitete evaluacije; analiza nacrtu evaluacijskih izvješća; praćenje preporuka; pomoć u prezentaciji rezultata evaluacije. Naročitu važnost u procjeni djelotvornosti LAG-a i učinka LRS imat će: mid-term evaluacija i ex-post evaluacija LRS.

Kroz ove evaluacije će se sveobuhvatno procijeniti učinci LRS iz Priloga 11. uz procjenu: intervencije LRS analizom pokazatelja rezultata i učinka, a uzimajući u obzir relevantna evaluacijska pitanja; direktnih i indirektnih učinaka projekata u odnosu na fokus područja; doprinosa LRS PRR i ciljevima ZPP; doprinosa LRS LEADER specifičnim ciljevima; utjecaja LRS na horizontalne ciljeve: okoliš, ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama i inovacije te korištenje sredstava horizontalnog prioriteta.

LAG je i u dosadašnjem radu vodio brigu o redovnom prikupljanju podataka o svojim aktivnostima te o bazi projekata s područja LAG-a. Međutim, stvaranje nove baze podataka temeljem LRS-a, prioritet je zaposlenicima LAG-a. Na traženje zaposlenika LAG-a i neovisnih evaluatora, svi korisnici projekata iz LRS-a, ali i svi članovi LAG-a trebaju pružati tražene podatke, sudjelovati u anketama te omogućavati uvid u projektnu i poslovnu dokumentaciju za potrebe provedbe evaluacije.

Izvori informacija i podataka za potrebe evaluacije mogu biti: LRS, baza podataka, interni dokumenti, zapisnici rada tijela LAG-a i OO-a; GIR-ovi, strateški dokumenti PGŽ, PRR, statistički podaci, dokumenti i stavovi svih članova i stanovnika LAG-a te dokumenti s kojim raspolažu korisnici.

Budući da je LRS LAG-a vlasništvo svih stanovnika LAG područja, s ciljem maksimalne transparentnosti u provedbi, svaka evaluacija će biti prezentirana Skupštini LAG-a te dostupna široj javnosti (brošure, web stranica...). Na taj način će svi biti upoznati s nalazima, preporukama i zaključcima te će moći pravovremeno djelovati u smislu poboljšanja LRS i njene provedbe. Informacije o svim provedenim aktivnostima Plana evaluacije bit će dio GIR, a informacije o rezultatima provedbe Plana evaluacije će biti javno dostupne i objavljene na web stranici LAG-a.

7. SPOSOBNOST PROVEDBE LRS

7.1. Ljudski kapaciteti za provedbu LRS

LAG „VINODOL“ je upisan u Registar udruga RH 7. prosinca 2012. godine. Zapošljava jednog voditelja i dva stručna suradnika na puno radno vrijeme te predsjednika LAG-a na nepuno radno vrijeme. Predsjednik LAG-a, magistar znanosti, posjeduje dugogodišnje radno iskustvo na financijskim poslovima u sektoru industrije i bankarstva te na rukovodećim poslovima u području turizma, trgovine i savjetovanju u vezi s poslovanjem i upravljanjem. Voditelj LAG-a brine o provođenju planova i programa, nadzire rad ostalih djelatnika, osigurava cjelokupno

upravljanje radi postizanja zadanih ciljeva te obavlja administrativne i tehničke poslove. Stručni suradnici su zaduženi za dnevne uredske poslove, komunikaciju s partnerima i suradnicima, pomoć pri promoviranju projekata i aktivnosti. Voditelj LAG-a je po zanimanju diplomirani ekonomist, jedan stručni suradnik je inženjer agronomije, a drugi stručni suradnik je magistar prava. Voditelj LAG-a ima radno iskustvo u turizmu, radu turističke agencije, hotelskom poslovanju, poslovanju turističke zajednice i pružanju usluga u ugostiteljstvu. Jedan stručni suradnik posjeduje iskustvo u poljoprivrednoj proizvodnji, marketingu poljoprivrednih proizvoda, organizaciji poljoprivrednih poslova i u poslovanju poljoprivredne zadruge. Drugi stručni suradnik posjeduje radno iskustvo u turizmu i pružanju ugostiteljskih usluga.

Pored navedenih poslova, zaposlenici LAG-a imaju, kao temeljnu, zadaću provedbe LRS te provođenje LEADER pristupa. Zaposlenici LAG-a su tijekom dvogodišnje provedbe Mjere 202 IPARD programa kontinuirano sudjelovali na edukacijama, radionicama, skupovima i sličnim događanjima te se educirali, kako bi stekli potrebne vještine. Mogu se istaknuti stečena znanja vezana za pripremu projekata i potrebne dokumentacije za prijavu na natječeaje, financijsko upravljanje i kontrolu provedbe projekata, pripremu poslovnog plana, strukturu, sadržaj i metodologiju izrade poslovnog plana, pripremu projektne dokumentacije za prijavu projekata na natječaj za Mjeru „Investicije u vinarije i marketing vina“, *cost-benefit* analizu, a sve u kontekstu pripreme projekata sufinanciranih iz nacionalnih i europskih fondova. Stečena znanja i iskustva zaposlenici koriste u svakodnevnom radu te pružaju savjetodavnu potporu subjektima koji djeluju na području LAG-a, i to u planiranju, pripremi i izradi dokumentacije u svrhu prijave projekata na natječeaje iz nacionalnih i europskih fondova, s posebnim naglaskom na natječeaje iz PRR. U radu LAG-a sudjeluju predsjednik i dopredsjednik, koji svoje funkcije obavljaju na volonterskoj osnovi. U radu LAG-a sudjeluju i svi članovi LAG-a, koji čine Skupštinu LAG-a te Upravni i Nadzorni odbor. Skupštinu čini 60 članova, UO 15 članova, a Nadzorni odbor 3 člana.

Zaposlenici i članovi LAG-a će u svom daljnjem radu nastaviti s pohađanjem edukativnih aktivnosti i treninga, kako bi maksimizirali svoje znanje i vještine, te na taj način razvili i ojačali okruženje, koje doprinosi aktivnom životu i radu. Udruživanjem zaposlenika i članova LAG-a odnosno lokalnih dionika, oko zajedničkih projekata i međusektorskih akcija, ne samo da se postiže sinergija i osjećaj zajedničkog vlasništva, već se stvara masa potrebna za poboljšanje ekonomske konkurentnosti područja. Iako LAG to već provodi u svakodnevnom radu, u narednom razdoblju intenzivirat će interakciju različitih partnera, jačanje dijaloga i suradnje između različitih ruralnih dionika koji nemaju iskustvo zajedničkog rada. Provedba planiranih aktivnosti pratit će se na godišnjoj razini, što će omogućiti redovito vrednovanje postignuća projekata financiranih putem LRS. Informacije o tijeku provedbe će, također, biti javno dostupne, što će doprinijeti transparentnosti cjelokupne provedbe.

PGŽ i određene JLS u sastavu LAG-a imaju izrađene programe mjera za poticanje razvoja poduzetništva, kao i programe potpora poljoprivredi. LAG sudjeluje u kreiranju navedenih programa i potiče one JLS, koje nemaju tako izrađen sustav da formiraju aktivnosti koje mogu dodatno potaknuti gospodarstvenike, organizacije i institucije s područja LAG-a na prijavu za poticajna razvojna sredstva. LAG pruža savjetodavnu i tehničku potporu razvojnim dionicima, kako bi se što bolje objedinila i usmjerila poticajna sredstva te programi lokalnog, regionalnog, nacionalnog, ili međunarodnog, karaktera.

7.2. Financijski kapacitet za provedbu LRS

Pored postojećih ljudskih kapaciteta, LAG je u svrhu kvalitetne provedbe LRS osigurao i potrebna financijska sredstva. Bespovratna sredstva za izradu Strategije i tekuće troškove tijekom izrade Strategije u visini od 318.725,40 kn osigurana su iz Mjere 19-Podmjere 19.1. „Pripremna pomoć“ - provedba tipa operacije 19.1.1. Određena financijska sredstva osigurana su i putem godišnjih članarina. Odlukom Skupštine LAG-a određeno je da sve JLS u sastavu LAG-a imaju obvezu plaćanja godišnje članarine. Za kriterije određivanja visine godišnje

članarine JLS uzeta su 3 kriterija: broj stanovnika, površina u km² te indeks razvijenosti, kao kriterij koji ujednačava eventualne razlike po ostala dva kriterija. Navedeni kriteriji su ponderirani te uvršteni u izračun na temelju kojeg je određena ukupna godišnje članarine JLS u sastavu LAG-a u ukupnom iznosu od 180.250,00 kn. Odlukom Skupštine, određena je visina članarine za fizičke osobe u iznosu od 70,00 kn i 100,00 kn za pravne osobe godišnje, a ukupno godišnje iznosi 6.510,00 kn s trenutnim brojem članova. Rad LAG-a prati i financijski podržava i PGŽ sa sredstvima od 100.000,00 kn/god.

Tablica 22. Dodatni izvori financiranja LAG-a „VINODOL“ – 2016.g.

R.BR.	IZVOR FINANCIRANJA	IZNOS FINANCIJSKIH SREDSTAVA	BROJ	UKUPNO 2016.
1.	7 jedinica lokalne samouprave	(20.000,00-30.000,00 kn)	7	180.250,00 kn
2.	Članarine fizičke osobe	70,00 kn	43	3.010,00 kn
3.	Članarine pravne osobe	100,00 kn	35	3.500,00 kn
4.	Primorsko-goranska županija	100.000,00 kn	1	100.000,00 kn
UKUPNO				286.760,00 kn

Izvor: Izrada autora

7.3. Iskustvo o provedbi LEADER pristupa u programskom razdoblju 2007-2013

LAG je putem Mjere 202 iz IPARD programa ostvario potporu u iznosu od 756 786,54 kn, koju je velikim dijelom iskoristio za provedbu brojnih aktivnosti u vidu animacijskih i edukativnih predavanja i radionica. Osim radionica vezanih za IPARD program, veliki broj radionica odnosio se na mogućnosti financiranja projekata iz mjera PRR RH 2014. - 2020. za poljoprivredna gospodarstva, i one koji to namjeravaju postati, te predstavnike javnog i civilnog sektora. Ističe se radionica za članove i zaposlenike LAG-a za pripremu poslovnog plana, koja je obuhvaćala teorijska i praktična znanja. Polaznici su detaljno upoznati s metodologijom izrade poslovnog plana na temelju primjera izrađenih poslovnih planova, ali su i samostalno pripremali vlastiti poslovni plan, što im je pružilo znanja koja će se koristiti prilikom provedbe LRS. LAG je sudjelovao na brojnim sajmovima na svom području, ali i šire te tako pružio priliku svojim članovima, ne samo da izlože i prodaju svoje proizvode i usluge, već i da ostvare poznanstva i umreženost s ostalim proizvođačima i ponuđačima te osiguraju adekvatan plasman proizvoda. LAG pomaže korisnicima u definiranju i pripremi projekata na natječaj, s posebnim naglaskom na natječaj iz mjera PRR RH 2014. - 2020. Savjetodavna i tehnička pomoć i potpora LAG-a za prijavu na natječaj ogleda se u zajedničkoj komunikaciji i suradnji s korisnicima pri provjeri i definiranju projekta te provjeri prihvatljivosti za mjere iz PRR. Mjerljiv rezultat savjetodavne i tehničke potpore LAG-a jest prijava vinarije s područja LAG-a na natječaj iz Mjere „Investicija u vinarije i marketing vina“ u 2014. g i 2015. g., za koje je dodijeljena Odluka o odobrenju projekta. S područja LAG-a prijavljen je projekt zadruga na natječaj iz Podmjere 4.2. LAG je pružio savjetodavnu potporu JLS sa svog područja pri prijavi na natječaj iz Podmjere 7.1. za izradu Strateškog razvojnog programa JLS, odnosno izradu Strateških planova razvoja pojedinih gospodarskih sektora na području JLS koji je koristi, prijavu na natječaj podnijele su sve JLS u sastavu LAG-a, osim Grada Crikvenice (nije prihvatljiv korisnik).

7.4. Iskustvo o provedbi projekata izvan mjere LEADER

LAG je svoj doprinos dao pri koncipiranju strateških postavki temeljem analize postojećeg stanja i prikupljanja informacija i anketiranja u izradi razvojnih strateških dokumenata JLS sa svog područja, posebice Gradu Novi Vinodolski i Vinodolskoj općini, gdje je sa svojim predstavnicima sudjelovao u partnerskim timovima i radnim tijelima. LAG kao partner sudjeluje u projektu HERA „Putovima Frankopana - Upravljanje održivim turizmom zasnovanim na zajedničkom kulturnom naslijeđu Jadrana“. Pored navedenog, LAG je sudjelovao i u pripremi i organizaciji ostalih sadržaja koji su od bitnog značaja za područje LAG-a, pa se mogu izdvojiti predavanja: „Raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu RH“, „Izobrazba na temu višestruke sukladnosti“, „Izobrazba o sigurnom rukovanju

i pravilnoj primjeni pesticida“, „Priprema *cost-benefit* analize“. LAG sudjeluje u brojnim manifestacijama, organizacijama i sajmovima koji imaju za cilj promociju poljoprivrednih proizvođača i obiteljskih gospodarstava, kao što su: „Ružica Vinodola“, „(SR)ETNO SELCE“, „Fit4Novi“, „Okolotorno“, „Advent u Crikvenici“, „Božić va Bribiri“. U sklopu događanja „Advent u Crikvenici“ LAG je pokrenuo *LAG Weekend Advent*, sajam izložbeno-prodajnog karaktera (cilj je promocija malih poljoprivrednih proizvođača i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji posjetiteljima mogu predstaviti i približiti svoje proizvode). LAG je ovakav način sajma pokrenuo i u sklopu događanja „Božić va Bribiri“. Oba sajma po prvi puta su održana 2014. g., i u 2015. g. te se planira i daljnje održavanje. Uz podršku LAG-a, izdano je dopunjeno izdanje „Miće vinodolske kuharice“, projekta koji je rezultat timskog rada djece, roditelja i zaposlenika Dječjeg vrtića „Cvrčak i mrav“, TZ Vinodolske općine i LAG-a. „Mića vinodolska kuharica“ ima za cilj promoviranje autohtonih jela i slastica s naglaskom na zdravu prehranu, u skladu s podnebljem i navikama stanovnika s područja LAG-a (uz pomoć LAG-a, prevedena je na njemački jezik-dodatna promotivna vrijednost i svojevrsni zaštitni kulinarski znak Vinodolskog kraja). Također, LAG je pokrenuo i inicijativu za osnivanje Lokalne akcijske grupe u ribarstvu (LAGUR), kao partnerstvo javnog, civilnog i gospodarskog sektora u ribarstvu, koje će kroz suradnju na projektima i inicijativama doprinijeti održivom razvoju ribarskih područja.

8. FINANCIJSKI PLAN

Financijski plan ove verzije LRS je usklađen sa iznosima dodijeljenim temeljem Ugovora o dodjeli sredstava odabranom LAG-u. Iznos alokacije u Ugovoru je ukupno umanjen za 20,82 % od prvotno planiranog. Ukupni iznos za provedbu Podmjere 19.2, odnosno, svih mjera u LRS, kojima se korisnici prijavljuju na LAG natječaje, na temelju dodijeljenih sredstava javne potpore, iznosi 821 100 EUR sukladno Ugovoru o dodjeli sredstava odabranom LAG-u. Prema Pravilniku koji definira provedbu Podmjera 19.2., 19.3. i 19.4., ostvareni bodovi za kvalitetu LRS množe se sa 17 000 EUR, što u slučaju LAG-a „VINODOL“ iznosi 782 000 EUR za 46 ostvarenih boda. Prema spomenutom Pravilniku sredstva za provedbu Podmjere 19.3 iznose 5% od sredstava Podmjere 19.2, odnosno 41 055 EUR, dok sredstva za Podmjeru 19.4 iznose 25% od sredstava Podmjere 19.2. i 19.3, odnosno 215 538,75 EUR. Slijedom navedenog, ukupni iznos za provedbu LRS LAG-a je 1 077 693,75 EUR (ukupno smanjenje iznosi 283 368,75 EUR od prvotno planiranog). Provedba LRS financirat će se **javnim i privatnim sredstvima**. Sredstva javne potpore osiguravaju se iz proračuna EU i RH, od čega EU sudjeluje s 90% udjela, a RH s 10% udjela. Privatna sredstva odnose se na sredstva korisnika, koji ovisno o intenzitetu potpore, moraju osigurati sufinanciranje vlastitim izvorima, ili koristeći kreditne linije. Sredstva za pred financiranje troškova iz M19.3.2. i M19.4.1, LAG će osigurati putem članarina i zajmova.

U tablici 23., prikazan je indikativan financijski plan po mjerama za cijelo programsko razdoblje, a u tablici 24. indikativan broj projekata i iznos prema godinama provedbe.

Analizirajući sve projektne prijedloge i potrebe područja, uzevši u obzir ograničena sredstva za provedbu LRS, najviše sredstava alocirano je na Cilj 2 Razvoj područja temeljen na prirodnoj, tradicijskoj i povijesnoj baštini, s naglaskom na Prioritet 2.1.

Izmjenom LRS kompletna sredstva iz Cilja 2. preusmjeravaju se na Cilj 1. i Cilj 3., koji postaju jednako prioritarnim ciljevima izmijenjene LRS.

Tablica 23. Indikativni financijski plan po mjerama

Mjera LRS	TO PRR	Ukupna javna potpora (EUR)	EU sredstva (EUR)	HR sredstva (EUR)	% od ukupne alokacije
M 1.1.1.	4.1.1.	48.879,06	43.991,15	4.887,91	4,54%
M 1.1.3.	6.3.1.	360.000,00	324.000,00	36.000,00	33,40%
M 3.1.1.	7.4.1.	412.220,94	370.998,85	41.222,09	38,25%
Ukupno 19.2. iz PRR		821.100,00	738.990,00	82.110,00	76,19%
M 19.3.2.	19.3.2.	41.055,00	36.949,50	4.105,50	3,81%
Ukupno 19.3. iz PRR		41.055,00	36.949,50	4.105,50	3,81%
M 19.4.1.	19.4.1.	215.538,75	193.984,88	21.553,88	20,00%
Ukupno 19.4. iz PRR		215.538,75	193.984,87	21.553,88	20,00%
UKUPNO		1.077.693,75	969.924,37	107.769,38	100

Uzimajući u obzir samo sredstva za provedbu Podmjere 19.2, na oba cilja raspoređen je podjednak iznos sredstava:

- Cilj 1 – 49,80 %
- Cilj 3 – 50,20 %

Tablica 24. Indikativni financijski plan sa brojem projekata po godinama provedbe

Mjera iz LRS-a	TO PRR	Indikativno po godinama: javna potpora, broj projekata				Ukupno 2014-2020
		2017	2018	2019	2020*	
M1.1.1 (EUR)	4.1.1.			48.879,06		48.879,06
M1.1.1 (br.projekata)				1		1
M1.1.3 (EUR)	6.3.1.		135.000,00		225.000,00	360.000,00
M1.1.3 (br.projekata)			9		15	24
M3.1.1 (EUR)	7.4.1.			225.967,05	186.253,89	412.220,94
M3.1.1 (br.projekata)				7	7	14
M19.3.2 (EUR)	19.3.2.				41.055,00	41.055,00
M19.3.2 (br.projekata)					2	2
M19.4.1 (EUR)	19.4.1.	44.933,08	70.963,89	45.675,28	53.966,51	215.538,75
Ukupno javna potpora (EUR)		44.933,08	205.963,89	320.521,39	506.275,40	1.077.693,75
Ukupno javna potpora (%)		4,17%	19,11%	29,74%	46,98%	100

U skladu s indikativnim akcijskim planom, predviđenim brojem projekata i uzimajući u obzir ukupnu alokaciju, napravljena je raspodjela sredstava po godinama provedbe (indikativan financijski plan). Ukupan očekivani broj projekata (ne računajući Mjeru 19.4.1) je 41 i to kako slijedi: 25 projekata za mjere iz prioriteta 1.1. te 14 projekata za mjeru iz prioriteta 3.1. Za mjeru 19.3.2. planirana su dva projekta. LAG ne planira raspisivati natječaje nakon 2020. godine, jer se očekuje da će do tada biti ugovorena sva planirana sredstva (uz pretpostavku da se ne ostvari neki od predviđenih rizika, na koji LAG nije mogao utjecati).